

پرونده ویژه: فرهنگ آپارتمان‌نشینی

داوود بشیرزاده

اشاره

تا به امروز اثرات عمیق آپارتمان‌نشینی نادیده گرفته شده و آن‌چنان که باید کسی متوجه حضور آن در تغییر زندگی انسان‌ها نبوده است. همگان دنبال عواملی چون عملکرد دولتمردان، رسانه‌های همگانی و نظام سلطه بودند و کسی تأثیر عمیق آپارتمان‌نشینی بر تربیت، معاشرت، طلاق‌ها، قتل‌ها، سرقت‌ها، بی‌خبری از حال همسایگان و خویشاوندان، و آسیب‌های فراوان دیگر نشدند. واقعیت این است که حواس همگان به مزایای اندک آپارتمان‌نشینی معطوف بود.

کم کردن هزینه زمین و انرژی، استفاده بهینه از فضای عمومی زمین، هزینه امنیت عمومی، هزینه خدمات‌رسانی و مواردی از این دست بشر را در پارادایم کمیابی منابع گرفتار کرد و ابعاد مهم دیگر را غیرمهم جلوه داد. افزایش استرس‌های روانی، آزار همسایگان، کاهش حیا، حاکم شدن زندگی فردی و خریدن افراد به کنج خانه‌ها، دوری از جامعه‌پذیری، از بین رفتن هویت اجتماعی افراد، بروز بیماری‌های فراوان جسمی و روانی که در اثر کم‌تحرکی ناشی از کمبود جا حاصل شده، و هزاران آسیب دیگر که به صورت چراغ خاموش دامن‌گیر جوامع شد تنها بخشی از پیامدهای منفی آپارتمان‌نشینی در جامعه شهری است.

پیشینه و جایگاه

مقدمه

به تعدادی واحد مسکونی که در یک یا چند ساختمان واقع شده و در راه پله، ورودی اصلی و گاهی پارکینگ و حیاط با یکدیگر مشترک هستند آپارتمان گفته می‌شود. به عبارت دیگر، آپارتمان عبارتست از یک واحد مستقل در ساختمان چندطبقه که از آن برای سکونت یا کسب و کار استفاده می‌شود.

امروزه فرهنگ غربی با همه لوازم و پیامدهای اجتماعی خود وارد جامعه دینی و اسلامی ما شده و همگان را درگیر خود کرده است. در این میان آپارتمان‌نشینی از جمله مظاهر تمدن غربی است که وارد زندگی ما شده است. نظام اقتصادی غرب با القای اینکه زمین گنجایش جمعیت در آینده را نخواهد داشت، بشر را به خلاقیت ویژه‌ای سوق داد که کمبود حاد آینده را با سوار کردن چندین خانه روی هم و گسترش فضا در ارتفاع حل کند.

ساختمان‌های چندطبقه که بعدها به برج‌های بلندتری تبدیل شد، از سنتی برخاست که کمبود منابع را مثل پتک بر سر جماعت کره زمین می‌کوبید تا شاید از این منابع کمیاب، سهم بیشتری نصیب سرمایه‌داران بزرگ شود. بنابراین همه اقدامات و سیاست‌ها در راستای فشرده‌سازی پیش رفت؛ این فشرده‌سازی به مرور به همه بخش‌های زندگی اجتماعی از فرزندآوری گرفته تا معماری خانه‌های مردم راه پیدا کرد و سبک زندگی و ابعاد مختلف دیگر زندگی انسان‌ها را تغییر داد.

البته این تفکر پیامدهای مثبتی نیز داشته است. فشرده‌سازی اطلاعات فراوان در یک تراشه ریز با سرعت بازمیابی بالا از نتایج اندیشه فوق است.

از سوی دیگر با هجوم بی‌رویه مردم از شهرستان‌های کوچک به مناطق پرجمعیت شهری و تفاوت‌های فراوان بین روش زندگی در شهرهای کوچک و شهرهای بزرگ، زندگی در مجموعه‌های آپارتمانی که مرکب از بافت‌های جغرافیایی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مختلف است با مشکلات فراوانی همراه شد. این گوناگونی ناسازگاری‌ها و گاهی درگیری‌ها را افزایش داده است.

ساختمان‌ها و برج‌های سر به فلک کشیده آن قدر رشد کرده‌اند، که قطع آنها از بین بردن ریشه خود محسوب می‌شود. به راستی اگر بخواهیم در یک اقدام انقلابی آپارتمان‌ها را ویران کنیم، چند میلیارد آواره به آوارگان کره زمین افزوده می‌شود؟ اگر زمین خمیازه کوتاهی بکشد و آپارتمان‌ها را در هم فروریزد، باقیمانده‌گان، مالک کدام قسمت از فضا خواهند شد؟ اگر کسی که در طبقه دهم یک ساختمان زندگی می‌کند، بعد از یک حادثه طبیعی یا غیرطبیعی که کل ساختمان از بین رفت، بخواهد خانه خود را بازسازی کند، فضای طبقه دهم را چگونه خواهد ساخت؟ زمین مشاعی کوچک برای ده‌ها خانوار چه کارایی‌ای خواهد داشت؟

در هر حال این پدیده با همه مزایا و معایب خود بر جامعه شهری ما سلطه عمیقی پیدا کرده و به نظر می‌رسد گریزی از سوختن و ساختن با آن نیست. سلطه این فرهنگ تا حدی بوده که اخیراً

به قبرستان‌ها نیز سرایت کرده و شاهد قبرهای چندطبقه در گورستان‌ها هستیم؛ گویی مرده‌ها هم از این فرهنگ بی‌نصیب نمانده‌اند.

ایا راهی برای کاستن از اثرات منفی آپارتمان‌نشینی وجود دارد؟ خیلی‌ها سعی می‌کنند آسیب‌های به وجود آمده در کشوری مثل ایران را به نداشتن فرهنگ آپارتمان‌نشینی نسبت دهند. مدعیان این نظریه زندگی آپارتمانی را زندگی اشتراکی می‌نامند و توصیه به یادگیری فرهنگ آن می‌کنند این افراد ادعا می‌کنند؛ فرهنگ آپارتمان‌نشینی روز به روز در ایران در حال تقویت است؛ بنابراین رضایت از زندگی آپارتمانی نیز در حال افزایش است. در حالی که رضایت به دست آمده حاصل از بین رفتن آسیب‌های اساسی فرهنگ آپارتمان‌نشینی نیست بلکه پذیرفتن و هضم شدن در آسیب‌هاست. آپارتمان‌نشینان روز به روز سعی می‌کنند، سروصدا را نیندازند و از رفتن و آمدهای غیرضروری بپرهیزند تا محیط‌های مشترک کمتر آلوده شود آنها ارتباطات خود با اطرافیان خود را کم می‌کنند و به نوعی به فردیت روی می‌آورند.

برخی کشمکش‌ها و تنش‌ها را جزئی از فرهنگ آپارتمان‌نشینی می‌دانند و آن را عادی محسوب می‌کنند. به گفته ایشان تنش در آپارتمان‌ها، و به تبع آن در جامعه، در حال تبدیل شدن به یک فرهنگ مسلط و عمومی است. واقعیت این است که بزرگ‌ترین مشکل خود فرهنگ آپارتمان‌نشینی است. اکثر پیامدهای منفی از فرهنگ آپارتمان‌نشینی نشئت می‌گیرد؛ چراکه ساکن هر آپارتمانی مجبور است

روابط خود با همسایگان را براساس حق شارژ، آزار همسایه، رفت و آمدهای خارج از اوقات معمول، نوع استفاده از مشاعات و... تنظیم کند. که این موارد تنش آفرین، استرس زا و مقدمه‌ای بر پر خاشگیری افراد در خانواده و جامعه هستند. در این فرهنگ، به مرور، افراد سعی می‌کنند ارتباط خود با دیگران را به حداقل برسانند تا از بروز تنش‌ها و تعارضات در آپارتمان‌ها جلوگیری کنند.

فرهنگ آپارتمان‌نشینی هنوز به یک هنجار عمومی تبدیل نشده است؛ و فرهنگ پذیرفته شده نیز بیشتر بر سرپوش گذاشتن بر جنبه‌های منفی تأکید دارد. در این فرهنگ به جای سوق دادن جنبه‌های منفی آپارتمان‌نشینی به علت جنبه‌های مثبت، روز به روز بر بی‌تحرکی ساکنان افزوده می‌شود و ساکنان سعی می‌کنند خود را در جبر فرهنگ منفی آپارتمان‌نشینی گرفتار دیده، رهایی از آن را ممکن ندانند.

برای برون‌رفت از این وضعیت دو راهکار اساسی می‌توان ارائه داد. راهکار اول گوشزد کردن آسیب‌های آپارتمان‌نشینی و مواجهه آگاهانه ساکنان با این پدیده است. راه دوم ارائه راه‌حلی برای کاستن از آسیب‌های موجود و آسیب‌های احتمالی آینده است. به عبارت دیگر به نظر می‌رسد به جای گسترش فرهنگ آپارتمان‌نشینی باید به تغییر آن به سمت یک فرهنگ مطلوب اسلامی حرکت کرد و به یک الگوی جدید از فرهنگ آپارتمان‌نشینی با آسیب‌های کمتر دست پیدا کرد.

تاریخچه

آپارتمان‌سازی و آپارتمان‌نشینی در غرب و بر پایه تفکرات اقتصادی عصر نوزایی شکل گرفت. در تفکرات اومانیستی عصر رنسانس، «اقتصاد» به کمیابی منابع در مقابل خواسته‌های نامحدود بشر تعریف شد که به تبع آن، تفکرات اقتصاددانان بدبینی چون ریکاردو و مالتوس درباره خطرات افزایش جمعیت یا یک تصاعد هندسی، به یک باور عمومی تبدیل شد. عصر نوزایی صنعت، پیامدهای گسترده‌ای داشت از جمله اینکه انسان را در حصارهای احساس حرص و ولع برای به دست آوردن رفاه، امکانات و لذت اسیر کرد و همواره به او القا کرد که باید خودخواهانه و خودمحورانه به دنبال منافع مادی خویش باشد و سعی کند لذت مادی خود را بر نیازها و تقاضاهای محیط اطراف خود مقدم بدارد. در نتیجه این تفکر از فضای افقی کاسته شد و برای اینکه خانه‌ها بتوانند در فضای عمودی روی هم سوار شوند، کوچک‌تر و جمع و جورتر شدند. این فوطلی‌های کوچک از نظر آماری در حال افزایش و از نظر فضای کالبدی در حال کاهش‌اند. این کاهش بر تمام زندگی انسان‌ها سایه افکند و موجبات کاهش‌های دیگری چون کاهش جمعیت، کاهش ارتباطات، کاهش احساسات انسان دوستانه و... شد. البته بشر به دلیل مصرف بی‌رویه و صرفه‌جویی خیالی در هزینه‌های زندگی راضی و خستود به نظر می‌رسید.

علاوه بر این تفکر، جنگ‌های جهانی نیز رخ داد که تأثیر فراوانی بر گسترش آپارتمان‌نشینی گذاشت.

آپارتمان‌نشینی در دهه سوم و چهارم قرن بیستم و به دنبال جنگ اول و دوم جهانی، که ویرانی‌های زیادی را در پی داشت، در اروپا ابداع شد. در حقیقت، به دلیل خیل عظیم مردم بی‌پناه و کمبود زمین خانه‌هایی متراکم و ارزان‌قیمت برای این گروه از مردم ساخته شد.

اکنون نزدیک به چهار دهه است که آپارتمان‌نشینی با همه محاسن و معایبی که دارد، در کشور ما نیز متداول شده است. گرانی و محدودیت زمین، امنیت بیشتر در مجتمع‌های مسکونی، توان مالی شهروندان و دیگر عوامل موجب شد تا آپارتمان‌ها و مجتمع‌های مسکونی در کلان‌شهرها، با هدف توسعه مسکن

ارزان قیمت و راه‌حلی برای مشکل تأمین مسکن، به کار گرفته شود.

آپارتمان‌نشینی در ایران از پیامدهای سوم توسعه شهرنشینی است که از زمان مشروطیت (یعنی درست زمانی که سلطه غرب برارکان کشور گسترده تر شد) رو به گسترش نهاد. در آن زمان موج عظیم انقلاب صنعتی همگان را به ضرورت صنعتی شدن متقاعد کرده بود. پدیده صنعتی شدن، به دلیل نیاز شدید صنعت به نیروی انسانی فراوان، موجب تعطیلی بخش کشاورزی، سرازیر شدن روستاییان به شهرها و در نتیجه متورم شدن شدید شهرها شد.

براساس آمارهای استخراج شده از نشریه سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۳۵ از مجموع جمعیت نزدیک به ۱۹ میلیونی کشور، ۳۲ درصد ساکن شهرها و ۶۸ درصد ساکن روستاها بوده‌اند. این در حالی است که براساس آمار مندرج در همان نشریه، در سال ۱۳۸۵ این نسبت معکوس شده و به ۶۸ درصد ساکن شهرها و ۳۲ درصد ساکن روستاها برای جمعیت نزدیک به ۷۰ میلیونی کشور تغییر کرده است. این آمار از یک سو نشان دهنده افزایش جمعیت و از سوی دیگر حاکی از رشد سریع شهرنشینی است. شهرنشینی فقط محصول مهاجرت روستاییان به شهرها نیست؛ بلکه روستاها نیز در حال دگرگونی و شهر شدن هستند. این اتفاق از پیامدهای ناگزیر توسعه انسانی است. در پی این اتفاقات، کیفیت و کمیت قلمروها و عرصه‌های فردی و جمعی دچار دگرگونی شد و موجب شد ساختار زندگی ایرانی، هم به لحاظ کالبد و هم به لحاظ

محتوا، به شدت تحت تأثیر فرهنگ غرب قرار گیرد. در پی شهرنشینی آپارتمان و آداب زندگی در آن، موسوم به فرهنگ آپارتمان‌نشینی وارد ایران شد،

اگر مشکلاتی که در آپارتمان‌ها ایجاد می‌شود با سعه صدر و درایت مدیریت نشوند، تنش‌زا، تعارض‌آفرین و باعث سوءتفاهمات و بدگمانی‌های مخرب هستند که شاید نتوان آنها را به راحتی جبران کرد.

شروع آپارتمان‌سازی از تهران بوده است. سال ۱۳۴۱ غربی‌ترین نقطه شهر تهران شاهد تحول بزرگی بود و در آن مجموعه‌ای از آپارتمان‌های سر به فلک کشیده با نام «کیاتان» شهرت یافت. کارخانجات یکی پس از دیگری در اطراف تهران احداث شد و هر کدام مقداری از نیروی انسانی سراسر کشور را جذب و جامعه شهری تهران را با یک انفجار شدید جمعیتی روبه‌رو کرد. در نتیجه قیمت زمین در تهران روز به روز گران‌تر و هزینه‌های زندگی در آن افزایش یافت. البته گروهی از مردم نیز کوشیدند خود را متعلق به طبقه پیش‌تاز جامعه شهری معرفی نمایند و آپارتمان‌نشینی را به عنوان نمادی از تجدد، تمایز و برتری طبقاتی انتخاب کردند. ترکیب جمعیتی، موقعیت سیاسی و ویژگی‌های کوهپایه‌ای تهران، موجب رونق آپارتمان‌نشینی در آن شد؛ اما همان‌طور که پیش‌بینی می‌شد این الگوهای نوظهور و بیگانه غربی به سرعت به شهرهای بزرگ‌تر مثل اصفهان، اراک، تبریز و مشهد نیز سرایت کرد و قیمت زمین و هزینه‌های زندگی را در آنها افزایش داد.

نمونه‌های اولیه خانه‌های سازمانی که بعد از تخریب برج و باروی دوره ناصری و تسطیح قسمت‌های شرقی شهر برای گارمندان دولتی ساخته شدند، ساختمان‌های بانک رهنی و ... این حرکت را بیش از پیش شتاب داد. متعاقب این رشد فرزندان کوچک و اغلب ناقص‌الخلقه‌ای از این پدرهای وارداتی در گوشه و کنار شهر زاده شد که بیشتر مورد استفاده گروه جویای رفاه و آسایش زندگی شهری، به معنای غربی آن، قرار گرفت؛ گروهی که علاوه بر محدودیت‌های مالی، می‌کوشید خود را متعلق به طبقه پیش‌تاز جامعه شهری معرفی نمایند.

در دهه‌های اخیر محدودیت اراضی قابل ساخت، افزایش بهای زمین‌های مرغوب، افزایش هزینه‌های ساخت، تردهای لازم‌روزانه، مشکلات ارائه خدمات انتظامی و امنیتی، محدودیت توسعه شبکه‌های خدماتی مثل خیابان، آب، برق و ... تصمیم‌ها و سیاست‌گذاری‌های خرد و کلان را به سمت رشد عمودی منازل سوق دادند.

سابقه به کارگیری معماری برون‌گرا در ساختمان‌های معاصر، به ویژه در ساختمان‌های دولتی، زمینه مناسبی بود برای ورود تفکر طرح‌های برون‌گرا در مجتمع‌های ساختمانی. این کار تأثیرات مشهودی در پلان و تزئینات نمای ساختمان‌ها داشت. در همین حین معماری عاطفی گذشته و عناصری همچون ایوان، سرداب، باغچه، حیاط، هستی، بادگیر، حوض، پشت بام و ... کنار گذاشته شدند و دیگر سلسله مراتب، که اساس خانه‌های سنتی بود، کاربردی در تعاریف جدید مجتمع‌های مسکونی نداشت.^۱

۱. بابک ۵۹۸ «آپارتمان‌نشینی و دگرگون شدن حریم‌ها در سبک زندگی اسلامی - ایرانی» ۱۳۲-۱۸۸، <http://www.598.ir/fanews>

۲. فرهنگ آپارتمان‌نشینی این صحافی، ص: ۱۰. ۳. سایت علوم اجتماعی اسلامی «آپارتمان‌نشینی و سبک زندگی اسلامی»، <http://ejtemaee.ir>

مجموع عملکردالگوهای اولیه آپارتمان کمی بیش از یک خوابگاه خصوصی است، در حالی که خانه‌های ایرانی، در مفهوم سنتی آن، با اتکاب به وسعت و تفکیک اندرونی و بیرونی و ترکیبی از فضاهای مختلف، ظرفیت انجام فعالیت‌های متنوعی را داشتند. بسیاری از ملاقات‌های تجاری مردان در بیرونی خانه انجام می‌شد، در حالی که خانم خانه می‌توانست از مجلس زنانه یا نشست‌های روزانه با اقوام و همسایه‌ها لذت ببرد. اغلب مراسم مذهبی و خانوادگی در همین خانه‌ها انجام می‌شد و به طور کلی، افراد خانواده می‌توانستند بیشتر نیازهای فضایی خود را در همین خانه‌ها تأمین کنند.

در حال حاضر آپارتمان‌سازی به یکی از برنامه‌های اساسی متولیان مسکن کشور تبدیل شده، به طوری که هیچ کدام از نهادهای متولی امر مسکن، برنامه‌ای برای رشد و گسترش خانه‌های سنتی ایرانیان ندارند.

امروزه آنچه به خانه و دیوارهایش اهمیت می‌بخشد حفاظت از اموال و دارایی‌های مادی درون خانه است، نه روابط اجتماعی و معنوی ساکنان خانه. برداشته شدن دیوارهای آشپزخانه، قابل رؤیت بودن اتاق‌ها، برداشته شدن اندرونی و بیرونی، افزایش پنجره‌ها تعبیه سرویس بهداشتی در هال و پذیرایی برخی از تغییرات در طراحی خانه‌های جدید است که تضعیف حیا را به دنبال دارد.

الزامات آپارتمان‌نشینی

اثرپذیری هویت‌بخش و منحصر به فرد تک‌تک افراد جامعه از محیطی که در آن زندگی می‌کنند و بروز رفتارهای مشابه افراد دیگر در محیط زندگی را «سبک زندگی» می‌نامند. بر این اساس آپارتمان‌نشینی مثل همه مظاهر تمدنی بر سبک زندگی آپارتمان‌نشینان و ساکنان مجتمع‌های آپارتمانی تأثیر عمیق، گسترده و البته متفاوتی می‌گذارد.

خانه‌های گسترده و فراخ ایرانیان الزاماتی را برای ساکنان خود پدید آورده بود که مردم را به کارهای جمعی، دلسوزی، صمیمیت، آگاهی از حال هم، کمک به همدیگر برای تربیت فرزندان، برنامه‌ریزی برای آبادانی محله و... سوق می‌داد. البته مردمان گذشته سرزمین ما از تأثیر چنین معماری‌ای بر زندگی خود آگاه نبودند؛ بلکه معماری خود را براساس سبک زندگی خود تنظیم می‌کردند. آن زمان هنوز سبک زندگی غربی در جامعه ما رسوخ نکرده بود و نمونه‌هایی گاهی در معماری‌های برخی کاخ‌ها، مدارس و... دیده می‌شد، صرفاً در مربوط به حکومت بود و مردم عادی نصیبی از آن نداشتند.

امروزه یکی از بزرگ‌ترین مشکلات آپارتمان‌نشینی عدم رعایت حقوق همسایگان، سلب آسایش آنان است. دانستن الزامات آپارتمان‌نشینی آزار همسایه را قابل درک‌تر و تحمل آن را آسان‌تر خواهد کرد. مهم‌ترین الزامات آپارتمان‌نشینی عبارت‌اند از:

یکم) حریم‌های شخصی

در فرهنگ آپارتمان‌نشینی حریم‌های شخصی به سرعت خدشه‌دار می‌شوند. نزدیکی خانه‌ها در بسیاری از آپارتمان‌ها موجب شنیده شدن صداها در بیرون از واحد آپارتمانی می‌شود. همچنین در کنار هم بودن واحدهای مسکونی کنترل رفت و آمدهای همسایه‌ها را آسان‌تر می‌کند. بسیاری از مردم طبق فرهنگ ملی و محلی خود دوست دارند با همسایه‌ها صمیمی باشند و سعی می‌کنند رفت و آمدها را گسترش دهند. برخی نیز دوست دارند همکاری‌های گسترده‌ای برای حل مشکلات و یا ارتقای مجتمع یا بلوک مسکونی خود داشته باشند، در نتیجه این روابط ناخودآگاه از اسراری آگاه می‌شوند که در غیر از بستر آپارتمان‌نشینی هویدانی می‌شود.

بر اساس این لازم است صمیمیت‌ها، رفت و آمدها، همکاری‌ها و دخالت‌ها کنترل شده و محدود باشند تا ضمن جلوگیری خدشه‌دار شدن حریم شخصی، حریم دیگران نیز مورد خدشه قرار نگیرد. ممکن است این محدودسازی به فردی‌گرایی و جامعه‌گریزی منجر شود و روحیه افراد را زخمی و غیرقابل انعطاف کند. به همین دلیل لازم است آپارتمان‌نشینان نسبت به حریم خصوصی خود انعطاف‌پذیرتر باشند و دایره خصوصی بودن برخی از حریم‌ها را

تنگ‌تر و تا جایی که ناموس و غیرتشان به چالش کشیده نشده، از حساسیت بپرهیزند. آنان باید برخی از حریم‌های خودساخته را با دیگران به اشتراک بگذارند.

از سوی دیگر همسایگان باید تلاش کنند از تجسس در اسرار دیگران و هویدا شدن رازهای آنها جلوگیری کنند. خویشن‌داری از نگاه به درون خانه‌ها که از لحاظ شرعی نیز حرمت دارد، عدم کنجکاوی درباره سر و صداهای ایجاد شده در داخل واحدها، خودداری از پیش‌داوری و سوءظن و موارد متعددی از این دست، علاوه بر اینکه اعتماد را در واحدهای آپارتمانی افزایش می‌دهد، در ساکنان احساس امنیت و آرامش روانی ایجاد می‌کند.

یادآوری این نکته ضروری است که عدم تجسس و کنجکاوی و حفظ حریم خصوصی دیگران نباید باعث بی‌توجهی و بی‌خیالی نسبت به مسائل همسایگان شود. در این قسمت باید هوشمندان و مسئولانه عمل کرد.

دوم) رعایت حقوق

رعایت حقوق دیگران از الزامات اساسی آپارتمان نشینی است. برای عملی شدن این کار لازم است به چند نکته توجه شود؛ ۱. رعایت حقوق دیگران مستلزم شناخت حقوق خود و دیگران است. بدون شناخت حقوق قانونی و اخلاقی افراد، امکان رعایت آنها به شدت پایین می‌آید. بنابراین مطالعه کتب حقوقی و اخلاقی درباره آیین همسایه‌داری و آپارتمان‌نشینی برای همه آپارتمان‌نشینان ضرورت

پیدامی‌کند.

۲. تمام آپارتمان‌نشینان باید عفو و گذشت را سرلوحه رفتارهای اجتماعی خود در رعایت حقوقشان از سوی دیگران قرار دهند؛ یعنی از دیگران انتظار نداشته باشند که حقوق آنها را حتماً و همیشه رعایت کنند. چه بسا افرادی که از روی عدم آگاهی، فراموشی، غفلت و یا حتی از روی کدورت حقوق شما را نادیده بگیرند. انتقام‌گیری، مقابله‌به‌مثل و به اصطلاح فهماندن به طرف مقابل، نه تنها مشکلات را حل نمی‌کند، بلکه کدورت‌ها، کینه‌ها، حسادت‌ها و بدرفتاری‌های عمیق‌تر و جدیدتری را دامن می‌زند.

۳. باید بیش و پیش از حقوق اخلاق بر تصورات، رفتار و گفتار ما حاکم باشد. اگر در رفتار و گفتار، احترام سایر آپارتمان‌نشینان به صورت واقعی و از روی تواضع رعایت شود، خیلی از مشکلات رفتاری و گفتاری در روابط برطرف می‌شود و زندگی لذت‌بخش‌تر و بامعنویت‌تر می‌شود.

سوم) رعایت سکوت

یکی دیگر از مسائل رعایت سکوت از سوی همه ساکنان در اوقات مختلف شبانه‌روز است. واقعیت این است که افراد به‌واسطه شهرنشینی آپارتمان‌نشین شده‌اند و از پیامد همین شهرنشینی اکثراً مشاغلی دارند که در اوقات مختلفی از روز مشغول کارند؛ برخی شب‌ها، برخی صبح‌ها و برخی دیگر عصرها کار می‌کنند به همین دلیل در اوقات روز ممکن است یکی از همسایه‌ها در حال استراحت باشد. این مسئله

فشارهای روانی را بیشتر می‌کند و اجازه فعالیت و جنب و جوش آن چنانی را به کودکان نمی‌دهد. بنابراین پدر و مادر ناچارند یا کودکان را پای تلویزیون بنشانند و یا هر چند دقیقه به آنها تذکر بدهند که البته تذکرات مکرر نتیجه معکوس داده، آنان را لجباز بار می‌آورد؛ در نتیجه سروصدا افزایش می‌یابد.

بنابراین لازم است آپارتمان‌نشینان نه به سوی حذف سروصدا که به سمت کنترل بهینه آن پیش بروند و از ایجاد سروصدای غیرمتعارف و آزاردهنده از ساعت یک تا چهار بعد از ظهر و ۹ شب تا ۹ صبح که معمولاً زمان استراحت است، خودداری کنند. همچنین صدای رادیو، تلویزیون و وسایل صوتی را برای داخل آپارتمان خود تنظیم کنند تا برای همسایگان مزاحمت ایجاد نکند.

در چنین شرایطی در کنترل کودکان باید هوشیاری بیشتری به خرج داد تا حقوق آنان نادیده گرفته نشود. کودکان به بازی و جنب و جوش نیاز دارند؛ بنابراین در اوقات آزاردهنده کودکان را برای بازی‌های جمعی با همسالان خود در محیط‌هایی که آزار کمتری برای همسایه‌ها دارد، آزاد گذاشت؛ همچنین بازی با پدر و مادر در درون آپارتمان، اگرچه لازم است، نباید جای بازی با همسالان را بگیرد.

چهارم) چار دیواری غیر اختیاری

ضرب‌المثلی با عنوان «چار دیواری اختیاری» معروف است که یعنی هر کسی در خانه خود اختیار دارد هر کاری بکند و دیگران حق تعرض به او را ندارند. البته

به معنای همسایه‌آزاری نیست. در گذشته اساساً همسایه‌آزاری مصداق پیدا نمی‌کرد. حتی اگر بوی غذا، با تمام فراخی خانه، به همسایه‌ها می‌خورد، صاحب‌خانه چار دیواری را اختیاری نمی‌دانست و طرفی از غذا را برای آنها می‌فرستاد. در آپارتمان، نه تنها خانه‌ها فراخ نیست، بلکه سروصدا و بوی غذای نیز به خانه همسایه می‌رود. به همین دلیل آپارتمان‌نشینان مجبورند مهمانی‌های پرسروصدا در تالارها، رستوران‌ها و باغ‌های اجاره‌ای برگزار کنند و محرومیت از نواب‌اطعام گسترده وابستگان و فقیران را بپذیرند. یک آپارتمان‌نشین حتی برای برگزاری مراسم مذهبی و اطعام همسایگان نیز باید از تک‌تک آنها اجازه بگیرد تا کار خیری که انجام می‌دهد، هم خلاف شرع نباشد و هم تنش ایجاد نکند. با توجه به این مشکلات آپارتمان‌نشینان می‌توانند مراسم طولانی و پررفت و آمد را بیرون از ساختمان برگزار کنند. البته نباید محیط خانه خود را از برکت مهمان و اطعام مؤمنین بی‌نصيب گذارند. هر از گاهی دعوت ساکنان به صرف طعام مختصری، مثل آش و یا حتی شربتی، صمیمیت‌ها را گسترش می‌دهد و برکت را به واسطه وجود مهمان بر خانه‌ها نازل می‌کند.

پنجم) تعارضات ارتباطی

زندگی در آپارتمان نوعی زندگی اشتراکی است. در اغلب زندگی‌های قدیمی همه اعضای خانواده در یک خانه بزرگ زندگی می‌کردند و هر کسی با زن و فرزند خود در گوشه‌ای از حیات خانگی داشت. زنان خانه

در تمیز کردن حیات، آشپزی و... و مردان خانه در کار، تعمیر خانه، کشتن گوسفند و... یا هم همکاری می‌کردند. البته گاهی تعارضاتی هم پیش می‌آمد که با پادرمیانی بزرگ خانه همه چیز حل می‌شد. زندگی اشتراکی آپارتمانی از این لحاظ شباهت زیادی به خانه‌های بزرگ قدیمی دارد، با این تفاوت که مدیر ساختمان پدر خانواده نیست، بلکه یکی از اعضاست که حرف‌شنوی از او نیز به اندازه پدر خانواده نخواهد بود.

عدم پایبندی ساکنان به آموزه‌های الهی و اخلاقی انگیزه مدارا، عفو، گذشت، ایثار، تسامح، تساهل، اغماض، احسان و کرم را از آنان می‌گیرد و باعث می‌شود ساکنان بی‌قیدتر از گذشته دیگران را آزار و اذیت کنند و حتی از این کار خود لذت ببرند.

در گذشته چینش خانه‌ها افقی بود نه عمودی، به همین دلیل خانه‌ها فاصله مناسبی از هم داشتند و بسیاری از تعارضات درون خانه تمام می‌شد و به بیرون درز نمی‌کرد. در مواردی هم که تعارضات علنی می‌شد کسانی مطلع می‌شدند که رابطه نسبی یا سببی داشتند؛ در نتیجه راز همدیگر را حفظ می‌کردند؛ اما در زندگی آپارتمانی، که خانه‌ها بدون رعایت فاصله مناسب طراحی شده‌اند، نوعاً همسایگان با همدیگر رابطه نسبی یا سببی ندارند؛ برای همین درز کردن برخی چیزها بر ملا شدن اسرار است.

ساکنان آپارتمان‌ها باید بتوانند تعارضات از تباطوی خود را با همسایگان و محیط اطراف مدیریت و به اصطلاح تهدید را به فرصت تبدیل کنند. وقتی هنگام خروج از منزل چشم شما، به صورت ناخواسته، به اندرونی واحد روبه‌رویی می‌افتد و نگاه عمد از آن برداشت می‌شود، وقتی همسایه بی‌سروصدای شما یا مهمانان پرسروصدای شما مواجه می‌شود، وقتی رفت و آمدهایتان بیشتر از معمول می‌شود، وقتی بین زن و شوهر مشاجره درمی‌گیرد و همه همسایگان به دلیل صدای بالا در جریان امور قرار می‌گیرند، وقتی بچه شما را به دلیل بی‌ادبی و بددهنی تهدید به اخراج از مدرسه می‌کنند و شما نمی‌خواهید کسی از این موضوع باخبر شود، اما این موضوع ذهن‌به‌دهن می‌پیچد و همه خبردار می‌شوند، وقتی فرزند شما به یکی از اموال مشترک یا به بچه دیگری آسیب می‌رساند، وقتی مجبور می‌شوید برای تعمیر قسمت‌هایی از ساختمان باهم مشارکت کنید و هرکسی احساس می‌کند در آسیب دیدن آن قسمت مقصر نبوده، اما هزینه بیشتری نسبت به دیگران پرداخت می‌کند و مواردی از این دست اگر با سعه صدر و درایت مدیریت نشوند، تنش‌زا، تعارض‌آفرین و باعث سوء تفاهمات و بدگمانی‌های مخرب هستند که شاید نتوان آنها را به راحتی جبران کرد.

ششم) فضاهای عمومی

با عنوان فضاهای عمومی بیشتر یاد فضاهای عمومی شهر مثل پارک‌ها می‌افتیم؛ اما راهروها،

فضای سبز، محوطه، پارکینگ، الباری‌ها، آسانسور و ... جزء فضاهای عمومی محسوب می‌شوند. فضای عمومی متعلق به شخص خاصی نیست و همه به صورت مشاع در آن مالکیت دارند و به صورت اشتراکی از آن استفاده می‌کنند. بالطبع هزینه نگهداری از آن نیز بر عهده همه ساکنان است. ناگفته پیداست که فضاهای عمومی مشارکت عمومی می‌طلبد. ساکنان باید عمداً آسیبی به آنها نزنند و اگر سهواً نیز خسارتی وارد کردند، برای جلوگیری از کدورت‌های احتمالی، داوطلبانه به جبران آن مبادرت کنند. همه باید با فضاهای عمومی مثل اموال شخصی برخورد کرده، اجازه تخریب و الوده کردن آن را به کودکان و دیگران ندهند و سعی کنند با مهربانی کودکان را به مسیر درست راهنمایی کنند.

هفتم) هیئت مدیره و مدیر ساختمان

اگر در خانه‌های بزرگ قدیمی پدر بزرگ همه را اداره و هزینه‌ها را مدیریت می‌کرد و کسی اعتراض و حتی سؤالی در این زمینه نمی‌کرد، در آپارتمان‌ها هیئت مدیره و مدیر از لحاظ حقوقی و قانونی این وظیفه را بر عهده دارند. هیئت مدیره و مدیر ساختمان باید برای تک‌تک هزینه‌کردهای خود گزارش مستند ارائه کنند و همه را در جریان امور قرار دهند. یکی دیگر از کارهای هیئت مدیره حل تعارضات قانونی بین اعضای آپارتمان‌هاست. با این حال به دلیل اینکه هنوز برخی از ساکنان به آپارتمان‌نشینی عادت نکرده‌اند و یا ساکنان

فرهنگ‌های متفاوتی دارند، وجود هیئت مدیره و یا مدیر ساختمان گرهگشا نیست و حتی در برخی اوقات مشکل‌آفرین‌تر است.

ساکنان ساختمان برای اینکه در کنار هم بتوانند زندگی آرامی را بگذرانند و موجب بدبینی و نگاه منفی دیگران نسبت به خود نشوند، باید به هیئت مدیره‌ای که خودشان انتخاب کرده‌اند، اطمینان و آنها را در اداره بهتر ساختمان یاری کنند. این همکاری ثمرات و برکات خوبی، مثل ایجاد صمیمیت‌ها، داشتن ساختمانی باصفا و معنوی و ساختمانی بهداشتی و تمیز، دارد که تنها در سایه همکاری تمام ساکنان با مدیریت حاصل می‌شود. فرزندان نیز در چنین محیطی جامعه‌پذیرتر و اجتماعی‌تر می‌آیند.

اگر در خانه‌های بزرگ قدیمی پدر بزرگ همه را اداره و هزینه‌ها را مدیریت می‌کرد و کسی اعتراض و حتی سؤالی در این زمینه نمی‌کرد، در آپارتمان‌ها هیئت مدیره و مدیر از لحاظ حقوقی و قانونی این وظیفه را بر عهده دارند.

هشتم) ورزش و سلامتی

فضای کوچک آپارتمان، استفاده از آسانسور و زندگی کارمندی تحرک افراد را به شدت کاهش داده و عوارضی چون چاقی، دیابت، چربی خون و... را به ارمغان آورده است. در این وضعیت برای ورزش یا باید از وسایل ویژه مثل دوچرخه درجا استفاده کرد - که البته هزینه‌های نسبتاً سنگینی دارند - و یا به باشگاه

رفت. ورزش همگانی در محوطه مجتمع آپارتمانی، در صورتی که مدیریت صحیحی داشته باشد و همگان را به امر ورزش دعوت کند، مطلوب ترین روش ورزش است که موجب هم‌دلی، صمیمیت و باهم بودن همسایگان شود. با اینکه ممکن است عده‌ای در آن حضور نداشته باشند و یا برخی از خانم‌ها به جهت رعایت حریم‌های محرم و نامحرم از حضور در چنین ورزش‌هایی محروم بمانند، اما در هر حال این کار روحیه ورزش را بر همگان القای کند.

نهم) بازی کودکان

کودکان به لحاظ شرایط سنی نیاز به جنب و جوش و بازی دارند. آپارتمان از این حیث که در یک محیط کوچک جمعیت زیادی را دربر دارد به شدت محدود کننده کودکان است. این محدودیت‌ها عوارض فراوانی مثل بیش‌فعالی، گوشه‌گیری، ضعف اعصاب، افت تحصیلی، بی‌خوابی، کم‌تحریکی، چاقی و... با خود به دنبال دارد. بازی‌های کودکان در آپارتمان به بازی‌های رایانه‌ای، تماشای تلویزیون و بازی‌های بی‌تحرك دیگر خلاصه می‌شود و کودکان و اوقات کمی را به بازی با وسایل بازی مثل تاب، سرسره و... که در محوطه مجتمع گذاشته شده است، اختصاص می‌دهند.

والدین معمولاً هر هفته یا دو هفته یک‌بار فرزندان خود را به پارک‌های بازی می‌برند. زمان کم و رسمی بودن بازی از یک طرف و هزینه بالای این وسایل نوعی سیراب نشدن را به بچه‌ها و والدین

القایی کند.

دهم) همسایگی متفاوت

آپارتمان علاوه بر اینکه شیوه‌های رفتاری بسیار متفاوتی را طلب می‌کند، ماهیت همسایگی را نیز تغییر داده است. تفاوت در ماهیت همسایگی زمانی بیشتر آشکار می‌شود که توجه داشته باشیم در جامعه سنتی همسایه کسی بود که خانه او دیوار به دیوار خانه ما بود و یا در کوچه و محله ما زندگی می‌کرد و به تناسب دور یا نزدیک بودن خانه‌اش با خانه ما میزان صمیمیت و رفت و آمدهای مان نیز تغییر می‌کرد. عامل بسیار مهم در روابط همسایگی معمولاً میزان مشارکت همسایگان در حل و فصل معضلات محله و کوچه بود.

اما در آپارتمان همسایه کسی است که با ما راه پله، حیاط، پارکینگ و پشت بام مشترک دارد. اگر در زندگی سنتی ممکن بود برای یک هفته همسایه را نبینیم، در آپارتمان تقریباً هر روز با همسایه‌ها مواجه می‌شویم. در آپارتمان مدام با همسایه‌ها سر و کار داریم. از همین روی نهادهای سازنده ساختن ارزش‌های

متناسب با این فضا ضروری است. همسایه دیگر کسی نیست که در کنار خانه ما زندگی می‌کند؛ او کسی است که با ما در این محیط زندگی می‌کند.

یازدهم) تربیت فرزندان

تربیت فرزندان در آپارتمان از تربیت فرزندان در محیط‌های ویلایی و خانه‌های بزرگ متفاوت است. احتمالاً استرس‌های ناشی از آپارتمان نشینی اجازه تربیت با حوصله و اصولی را به خانواده‌ها ندهد. کمی تعداد اعضای خانواده اجازه نمی‌دهد تربیت صحیح روی فرزندان صورت بگیرد. کودکان لوس و به اصطلاح بچه‌ننه، بیش‌فعال، ناسازگار و حرف‌گوش نکن محصول مشترک آپارتمان‌نشینی و تکنولوژی روز است. جامعه‌پذیری در کودکان آپارتمان‌نشین و دارای خانواده کم‌جمعیت در حد بسیار پایینی است. این کودکان در بزرگسالی با مشکلات فراوانی مثل عدم توان برقراری یک ارتباط صحیح و عدم تحمل مشکلات دست به‌گریبان می‌شوند.

از الزامات آپارتمان‌نشینی این است که نمی‌توان کودکان را به خیلی از ندراری‌ها عادت داد تا تحملشان بالا برود و هم درد ندرارها را بچشند. نگاه سنگین همسایگان که مدام ما را می‌بینند پدر و مادرها را مجبور می‌کند تا مطابق با خواسته‌های کودکان، رفتار کنند. بهانه‌گیری‌های کودکان با دیدن دوچرخه، ماشین شارژی، کامپیوتر، اتاق مخصوص، موبایل، کلاس زبان، کلاس کتکوره، کلاس‌های آمادگی برای مدارس نمونه دولتی و

و استعدادهای درخشان، تملت و هزاران پدیده ریز و درشت دیگر اوج می‌گیرد. اینجاست که پدر باید با هزاران قرض و وام برخی از خواسته‌ها را برآورده کند و با دست خود بی‌تربیتی را به فرزند دل‌بند خود هدیه کند. اینها شمه‌ای از مشکلات تربیت فرزند در آپارتمان‌هاست.

البته با نگاهی خوش‌بینانه آپارتمان‌نشینی سراسر غیب نیست، بلکه مزیت‌هایی هم برای تربیت فرزندان دارد. شاید بتوان با مدیریت صحیح مقداری از مشکل کم‌جمعیتی خانواده را با زندگی اشتراکی - تراکمی در آپارتمان‌ها جبران کرد. برخوردهای رودررو و شفاهی با تیپ‌های مختلف شخصیتی شاید بتواند در جامعه‌پذیری کودکان نقش ایفا کند.

اگرچه گوشه‌گیری و انزواگرایی ارمغان نامیمون آپارتمان‌ها به کودکان است؛ اما اگر اهالی مجتمع های آپارتمانی قرابت فرهنگی و اخلاقی با همدیگر پیدا کنند، کودکان از انزوا و گوشه‌گیری نجات پیدا کرده، دوستان فراوانی می‌یابند. برگزاری کلاس‌های آموزشی و مهارتی تجوید قرآن و مهارت‌های هنری از جمله راهکارهای نجات از گوشه‌گیری است. تشکیل تیم‌های فوتبال، والیبال یا هر ورزش جمعی دیگری با وجود کودکان امکان‌پذیر است و تحرک و ورزش را به آنان برمی‌گرداند.

دوازدهم) مسائل مشترک

در آپارتمان‌نشینی شاهد نوعی سبک زندگی اشتراکی منحصر به فرد هستیم که محصول عوامل مختلفی است. با اینکه مسائل مشترک در انواع منازل، از سنتی تا مدرن، وجود دارد؛ اما این مسائل در آپارتمان‌نشینی دایره وسیع‌تری را شامل می‌شود، از جمله فضاها و برخی مشکلات مشترک، دیگر راهروها، محوطه، لابی، پشت بام، آب، برق، حق شارژ، هیئت مدیره، مدیر ساختمان، نگهداری و ورود و خروج این فضاهای مشترک می‌تواند هم زمینه همکاری‌های مشترک را فراهم سازد و هم می‌تواند مقدمات تنش‌ها را مهیا کند. از بین مسائل، دو مسئله بروز بیشتری نسبت به بقیه دارند که سنگ محک فرهنگ (سبک زندگی) آپارتمان‌نشینی نیز محسوب می‌شوند:

الف) مالکیت اشتراکی

در خانه‌های قدیمی مسئله‌ای به نام مالکیت اشتراکی به معنایی که امروزه در آپارتمان‌نشینی هست، یافت نمی‌شود. امروزه ساکنان آپارتمان‌ها علاوه بر واحدی که در آن ساکن هستند، در راهروها، لابی‌ها، محوطه عمومی، فضای سبز، برق عمومی، آب محوطه و... نیز مالکیت دارند. این نوع مالکیت‌ها مثل مالکیت عمومی دولتی نیست. در مالکیت عمومی دولتی، در صورت عدم تراکم، هر کس مجاز است به میزان نیاز و تقاضای خود از اموال عمومی استفاده کند و نوعاً افراد دیگر، که استفاده کم‌تری کرده‌اند، احساس زیان نمی‌کنند.

این مسئله در آپارتمان‌ها، به جهت اینکه ساکنان، هزینه نگهداری و تعمیر را به صورت شارژ ماهیانه پرداخت می‌کنند، باعث بروز برخی مشکلات و تنش‌ها می‌شود. بنابراین لازم است آپارتمان‌نشینان سعه صدر بیشتری به خرج داده، نسبت به استفاده دیگران (اعم از ساکنان و غیر ساکنان) از اماکن، محیط‌ها و وسایل عمومی دست و دل‌بازی بیشتری به خرج دهند و خود در استفاده از این‌گونه وسایل و امکانات، با احتیاط عمل کنند تا بلکه بتوانند تعارضات و مشکلات در آپارتمان‌ها را به حداقل برسانند.

افزایش استرس‌های روانی، آزار همسایگان، کاهش حیا، حاکم شدن زندگی فردی و خریدن افراد به کنج خانه‌ها، دوری از جامعه‌پذیری، از بین رفتن هویت اجتماعی افراد، بروز بیماری‌های فراوان جسمی و روانی، تنها بخشی از پیامدهای منفی آپارتمان‌نشینی در جامعه شهری است.

ب) هزینه‌های مشترک

یکی از دشواری‌هایی که هنوز در ساختمان‌های چند واحدی، مجتمع‌ها و برج‌ها وجود دارد و همواره سبب بروز اختلاف بین ساکنان آپارتمان‌ها، مالکان و مدیران مجتمع‌های ساختمانی می‌شود، پرداخت شارژ و مخارج قسمت‌های مشترک است. حق شارژ‌های ساکنان وابسته به مالکیت یا مستأجر بودن و در بسیاری از مواقع وابسته به تعداد و افراد خانواده تفاوت دارد؛ همین امر در اکثر آپارتمان‌ها سبب بروز

اختلاف می‌شود. پرداخت هزینه آپارتمان توسط مالک یا مستأجر بستگی به قرارداد تنظیم شده بین آنها دارد. چنانچه مالک طبق قرارداد از پرداخت هزینه خودداری نماید، مستأجر می‌تواند آن را از اجاره بها کسر کند و چنانچه مستأجر از پرداخت هزینه خودداری نماید، هیئت مدیره حق دارد برای دریافت آن به مالک مراجعه کند.

هیئت مدیره می‌تواند، برای تأمین هزینه، مبلغی را از صاحبان آپارتمان‌ها به عنوان تنخواه‌گردان اخذ نماید. همچنین هزینه تعمیر فرسودگی کامل بنا و تشخیص ضرورت تجدید بنا و وجود خطر جانی، که طبق قانون توسط سه نفر از کارشناسان رسمی دادگستری گواهی می‌شود بر عهده همه ساکنان خواهد بود.

آسیب‌ها و راهکارها

از نگاه مکاتب مادی، آپارتمان‌نشینی سرشار از مزایا و محاسن است؛ چراکه هزینه‌های زمین، امنیت، انرژی، تعمیر، نگهداری و... را کم می‌کند و افراد می‌توانند برخی هزینه‌ها را به صورت جمعی پرداخت کنند و خیلی از هزینه‌های زندگی را پایین بیاورند. شاید با یک نگاه غیر عمیق، انتزاعی و آرمان‌گرایانه مادی بتوان این نظریه را پذیرفت؛ اما با تیزبینی‌ای واقع‌گرایانه می‌توان دریافت که این خوش‌بینی نسبت به آپارتمان‌نشینی با واقعیت‌ها هم‌خوان نیست. مشکلات مربوط به سلامت جسمی و روانی که افراد برای آن هزینه‌های گزافی پرداخت می‌کنند و نوعاً به طور کامل و واقعی هم درمان نمی‌شوند، از هزینه‌هایی است که به چشم نمی‌آیند. در این موارد مردم به دنبال عوامل دیگری غیر از آپارتمان‌نشینی برای بیماری‌های خود می‌گردند و اگر هم کسی این مسئله را گوشزد کند، با اینکه احساس می‌شود حرف درستی است، آپارتمان‌نشینان سعی می‌کنند عمداً آن را نپذیرد؛ چراکه پذیرفتن این سخن آنان را به مشقت خواهد انداخت. برخی از مهم‌ترین این آسیب‌ها عبارت‌اند از:

یکم) آزار همسایه

یکی از آسیب‌های آپارتمان‌نشینی آزار همسایگان به صورت خواسته یا ناخواسته است. سر و صدای کودکان، تلویزیون، مراسم، ولو مختصر، مهمان، تعمیرات داخل آپارتمان مثل میخ زدن و سوراخ

کردن دیوار برای نصب پرده و قاب عکس، آزارهای صوتی دیگر و بوی مطبوع و نامطبوع غذا که در کل بلوک می‌پیچد و در صورت بد بودن بوی غذا همسایه حساس را آزار می‌دهد و در صورت خوش بودن بوی غذا کودک او را به هوس می‌اندازد، همگی از نگاه اخلاقی و دینی همسایه‌آزاری محسوب می‌شوند. اسباب‌کشی، شستن فرش و خرید وسایل تازه که نوعاً با شلوغی، تخریب قسمت کوچکی از دیوار راهروها و بستن راه‌پله‌ها اتفاق می‌افتد می‌تواند زمینه‌ای برای همسایه‌آزاری باشد.

در برخی از آپارتمان‌ها به دلیل پایین بودن فشار، آب به طبقات بالا نمی‌رسد. برای رفع این معضل برخی از ساکنان از پمپ استفاده می‌کنند. پمپ معمولاً اشتراکی و متعلق به کل بلوک است و فشار آب طبقات بالا را بهبود می‌بخشد؛ اما سروصدای آن طبقات اول را به شدت آزار می‌دهد. گاهی برخی از ساکنان برای واحد خود پمپ می‌گذارند که علاوه بر اینکه صدای آن همسایگان را آزار می‌دهد، فشار آب واحدهای دیگر را نیز کاهش می‌دهد موجب آزار همسایه‌ها می‌شود.

ساکنان بر رفت و آمد و پرجمعیت، بیشتر موجب آزار همسایگان می‌شوند چراکه آنان بیشتر سروصدا می‌کنند. صحبت در سالن‌ها و راهروها با مهمانان یا برخی از همسایگان، که بعضاً با صدای بلند همراه است، موجب آزار همسایگان دیگر می‌شود.

مهمان‌نوازی جایگاه چندانی در زندگی آپارتمانی ندارد، به ویژه اینکه برخی مهمانی‌ها تا پاسی از شب طول می‌کشند و تردد مهمانان سروصدای

زیادی در راهروها و راه پله‌ها ایجاد می‌کند. در مهمانی‌های شلوغ فرد مجبور است کمی صدای خود را بلندتر کند تا بتواند صدای خود را به گوش مخاطب برساند؛ مهمانی که در سکوت برگزار نمی‌شود! همچنین گاهی نبودن اسم ساکنان بر روی آیفون منجر به اشتباه مهمانان و ایجاد مزاحمت برای همسایگان می‌شود.

اسباب‌کشی نیز یکی از موارد زمینه‌ساز همسایه آزاری است. برخی از ساکنان ملاحظه کمتری نسبت به رعایت حقوق همسایگان دارند و در اوقات مختلفی از روز و یا حتی شب، اقدام به جابه جایی اثاثیه منزل و بی‌خوابی و بدخوابی و از خواب پریدن‌ها را نصیب همسایگان می‌کنند.

مزاحمت‌های صوتی، خسارت‌های مالی، دل شکستن‌ها، تحقیرها، بددهنی‌ها، تذکرات بی‌جا، کنترل بی‌جای کودکان، نگاه به درون منزل همسایگان، سرک کشیدن به زندگی دیگران، پیچیدن بوی غذا، ناسازگاری‌ها، تعارضات، غیربهداشتی شدن راهروها، مشاجرات خانوادگی و... از مهم‌ترین نمودهای همسایه‌آزاری در آپارتمان است. موارد بسیار فراوان دیگری در آپارتمان‌ها وجود دارد که موجب همسایه‌آزاری شده، خواسته یا ناخواسته، شخص را مدیون همسایگان می‌کند.

همسایه‌آزاری از دید اسلام بسیار مذموم است و در اسلام بر همسایه‌داری نیکو تأکید شده است. خداوند سوره نساء آیه ۳۶ در تأکید بر احسان و نیکی به همسایه دور و نزدیک

می‌فرماید: «وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ بِذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا؛ و خدا را بپرستید، و چیزی را با او شریک مگردانید و به پدر و مادر احسان کنید و درباره خویشاوندان و یتیمان و مستمندان و همسایه خویش و همسایه بیگانه و همنشین و در راهمانده و بردگان خود انیکی کنید، که خدا کسی را که متکبر و فخر فروش است دوست نمی‌دارد»^۵

در روایات و سخنان معصومین علیهم‌السلام نیز همسایه و همسایه‌داری جایگاه ویژه‌ای دارد. امیرمؤمنان علیه‌السلام می‌فرماید: «مَا تَأْكُدُ حُرْمَةً بِمِثْلِ الْمَصَاحِبَةِ وَ الْمَجَاوِرَةِ؛ حرمتی بالاتر از حرمت همنشینی و همسایگی نیست»^۶. همچنین پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم درباره جایگاه همسایه می‌فرماید: «همسایه مانند نفس انسان است، نه زیانمند شود و نه گناه ورزد». پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم دستور داد سه بار در مسجد با صدای بلند فریاد بزنند: «لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَمْ يَأْمَنْ جَارَهُ بِوَأْتِيهِ؛ ایمان ندارد هر آن کس که همسایه‌اش از سر او در امان نباشد»^۷. در روایت دیگری پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: «مَنْ كَانَ يَوْمًا بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُوذِي جَارَهُ؛ هر کس به خدا و روز واپسین ایمان داشته باشد، همسایه خود را آزار نمی‌دهد»^۸.

دوم) فردگرایی

در اغلب موارد آپارتمان ساکنان خود را به تدریج منزوی و دور از اجتماع بار می‌آورد. آپارتمان‌نشینی حاصل مدرنیته و عصر صنعتی است و فردگرایی پایه نظام صنعتی و مدرنیته است. مراد از فردگرایی اهمیت یافتن و ترجیح خواسته‌های فرد در برابر خواسته‌ها، ارزش‌ها و ساختارهای کلی جمعی تاریخی است. فردگرایی جنبه‌های سیاسی، اجتماعی و اخلاقی دارد. میل داشتن به خانه شخصی مستقل و جدایی‌گزینی از خانواده و خانه پدری، تخصیص یافتن فضای خصوصی به هر یک از افراد خانه (اتاق فرزندان، اتاق خواب والدین)، اهمیت یافتن کارکرد حریم خصوصی، تنوع یافتن سبک‌های دکوراسیون و آرایش منزل، و محدود شدن روابط همسایگی همگی بخشی از فرایند فردی شدن خانه است.^۹

فردگرایی نه تنها در اجتماع که در خانواده‌ها نیز بروز می‌یابد. به گفته کارشناسان طراحی آپارتمان‌ها به گونه‌ای است که سبب فردی شدن خانه و گسستن اعضای خانواده از یکدیگر می‌شود. به عبارت دیگر آپارتمان و زندگی آپارتمانی یکی از عرصه‌های فردگرایی شده است. میل به جدایی‌گزینی از خانواده و تخصیص یافتن فضای خصوصی به هر یک از افراد خانه، اهمیت یافتن کارکرد حریم خصوصی و محدود شدن روابط خانوادگی سبب فردی شدن خانواده شده است. در حالی که خانه‌های بزرگ قدیمی کنار هم بودن، اجتماعی شدن و روحیه مشارکت در کارهای جمعی را به افراد القا می‌کرد. اگرچه واحدهای آپارتمانی در متراژهای مختلف و نقشه‌های

۵. تصنیف قرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۱۴.

۶. الکافی، ج ۲، ص ۶۶۶.

۷. روضه المتقین، ج ۹، ص ۲۷۲.

۹. رک: «مدرنیته و مسکن: رویکردی مردم‌نگارانه به مفهوم خانه، سبک زندگی، روستایی و تحولات امروزی»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، ش ۲، ۲۵-۶۲.

۸. الکافی، ج ۲، ص ۶۶۷.

متنوع از انواع امکانات و تکنولوژی‌های روز بهره می‌برند اما هیچ‌گاه آن صفا و صمیمیت خانه‌های باغی قدیمی را در اذهان مالکین خود تداعی نمی‌کنند و آن طراوت و شادابی بی‌انتهای حیاط و باغچه‌های خانه‌های گذشته را به یادگار نمی‌گذارند.

نوع طراحی آپارتمان سنت مهمانی که سبب پیوند خانواده‌ها بود را دستخوش تغییر می‌سازد؛ چراکه نه فضای فیزیکی اجازه مهمانی‌های بزرگ را به افراد می‌دهد و نه فضای اجتماعی برای انجام این امر در آپارتمان‌ها آماده است.

از تأثیرات فردی شدن آپارتمان‌نشینان ناتوانی آنان در مدیریت مسائل مختلف زندگی، به ویژه مدیریت مشکلات، است. فشار و استرس روانی حاصل از سکوت حاکم بر آپارتمان‌ها و انزواگرایی ساکنان، کوچک‌ترین مشکلات و دعوای زندگی زناشویی را، که قدیمی‌ها آن را به عنوان نمک زندگی می‌شناختند چالش‌هایی اساسی نموده و آخرین راه‌حل، یعنی طلاق را، به عنوان اولین اقدام به افراد تحمیل کرده است. مجازی شدن روابط یکی از مهم‌ترین این پیامدهاست.^{۱۰}

عدم توانایی برقراری ارتباط با هم‌نوعان و عدم درک مشکلات دیگران از دیگر عوارض فردگرایی آپارتمان‌نشینان است که به رسمی شدن فردی شدن روابط می‌انجامد و همسایه‌ها را از هم دور و دورتر می‌کند. رسمی شدن خودخواهی و خودمحوری‌های نهادینه شده اجتماعی را به همراه خواهد داشت.

در دین مبین اسلام جمع‌گرایی، جامعه‌گرایی و

گریز از تنهایی، اهمیت ویژه‌ای دارند. با خانواده بودن، با دوستان و کنار هم بودن از توصیه‌های تربیتی اسلام برای پیروان خود است. برگزاری نماز به صورت جماعت، شرکت در جماعت مسلمین، به ویژه در مساجد، و بالاتر بودن ثواب دعا و نماز دسته‌جمعی از مهم‌ترین دستورات اسلام برای در امان ماندن از فردی‌گرایی و تنهایی است. امام علی علیه السلام : «از تنهایی و پراکندگی بپرهیزید؛ زیرا انسان تنها طعمه شیطان است؛ همانطور که گوسفند تنها طعمه گرگ است». امام صادق علیه السلام : «مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ، قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: إِنِّي زُرْتُ وَثَوَابِكَ عَلَيَّ وَلَسْتُ أَرْضَى لَكَ ثَوَابًا دُونَ الْجَنَّةِ؛ هر کس برای خدا از برادرش دیدار کند، خداوند عزوجل می‌فرماید: مرا دیدار کرده‌ای و ثواب تو بر من است و به ثوابی جز بهشت برای تو راضی نمی‌شوم».^{۱۱}

در دهه‌های اخیر محدودیت اراضی قابل ساخت، افزایش بهای زمین‌های مرغوب، افزایش هزینه‌های ساخت، تردهای لازم روزانه، مشکلات ارائه خدمات انتظامی و امنیتی، محدودیت توسعه شبکه‌های خدماتی مثل خیابان، آب، برق تصمیم‌ها و سیاست‌گذاری‌های خرد و کلان را به سمت رشد عمودی منازل و ساخت آپارتمان سوق دادند.

در حدیثی دیگر از امام علی علیه السلام نقل شده که فرمود: «دقت کنید نسبت به خویشاوندان خود

با آنها ارتباط داشته باشید (صله رحم را مراعات کنید) خداوند حساب را بر شما ساده و آسان می‌گیرد».^{۱۲}

سوم) تضعیف حیا

یکی از کارکردهای مهم خانه پوشانندگی آن، به ویژه برای زنان، است. نوع معماری آپارتمان‌ها سبب شده است تا این کارکرد بسیار کاهش یابد و خانه کمتر نقش ایجادکننده فاصله بین خودی و غیرخودی را در فرهنگ معاصر ایفا کند. امروزه آنچه به خانه و دیوارهایش اهمیت می‌بخشد حفاظت از اموال و دارایی‌های مادی درون خانه است، نه روابط اجتماعی و معنوی ساکنان خانه، برداشته شدن دیوارهای آشپزخانه، قابل رؤیت بودن اتاق‌ها، برداشته شدن اندرونی و بیرونی، افزایش پنجره‌ها تعبیه سرویس بهداشتی در حال و پذیرایی برخی از تغییراتی است که در آپارتمان نسبت به خانه‌هایی با طراحی سنتی رخ داده است. اکنون اکثر فضاهای نشیمن آپارتمان‌ها طوری طراحی شده‌اند که در آنها تفکیک خاصی بین فضای مهمان و اهالی خانه وجود ندارد؛ چون دیگر فضای اندرونی و بیرونی قدیم را نداریم و تمام فضاها عمومی شده‌اند. نوع طراحی آپارتمان‌ها سبب شده همه افراد حاضر در خانه، اعم از مهمانان و اهالی خانه، دور هم در یک فضا جمع شوند که این امر باعث می‌شود هم حریم‌ها کم رنگ شوند و هم حجب و حیاها از بین بروند.

علاوه بر اینها زنان از پوشش زیاد در داخل خانه

خسته می شوند و خانم خانه نمی تواند به راحتی از مهمانان پذیرایی کند. این امر باعث شده است، به تدریج از حساسیت نسبت به مسئله پوشش کاسته و روز به روز از مقدار پوشش خانمها در خانه کم شود. مردان نیز، به دلیل تدریجی بودن این امر حساسیت چندانی نسبت به این موضوع نشان نمی دهند. در نهایت پس از مدتی این وضع عادی شده، غیرت دینی نسبت به این مسئله رنگ می بازد. نوعاً فضای حاکم بر درون خانه به بیرون هم سرایت می کند و به تدریج اهالی و ساکنانخانه در منظر عموم هم حساسیت خود را نسبت به پوشش از دست می دهند؛ به طوری که بنابر برخی گزارشها در اکثر مناطق آپارتمان نشین شهرهایی مثل تهران، مسئله حجاب کم رنگ شده است و زنان با مردان بیگانه و نامحرم مثل محرم رفتار می کنند؛ همچنین برخی پوششهای مشاهده شده در برخی آپارتمانهای تهران، اصفهان و... فقط در مقابل همسر قابل استفاده بوده است.

بحث حیا فقط مربوط به زنان نیست. مردان نیز در زندگی آپارتمانی با برداشتن بسیاری از مرزهای حیا با پوششهای زنندهای در مقابل مردان و زنان ظاهر می شوند. حضور در راهروها با شلوارک و زیرپیراهن رکابی یکی از نمودهای ظاهری رنگ باختن حیا در واحدها و مجتمعهای آپارتمانی است. این در حالی است دین مبین اسلام در آموزههای نورانی خود یک جایگاه محوری و پایه ای به مقوله حیا داده است. امام علی علیه السلام می فرماید: «الْحَيَاءُ مِفْتَاحُ كُلِّ الْخَيْرِ؛ حیا کلید همه

خوبی هاست»^{۱۲} امام صادق علیه السلام: «لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا حَيَاءَ لَهُ؛ ایمان ندارد کسی که حیا ندارد»^{۱۳} رسول اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: «الْحَيَاءُ زِينَةُ الْإِسْلَامِ؛ حیا زینت اسلام است»^{۱۴} و «خَمْسٌ مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ: الْحَيَاءُ وَالْحِلْمُ وَالْحِجَامَةُ وَالسَّوَاكُ وَالْتَّعَطُّ؛ پنج چیز از سنت پیغمبران است: حیا، بردباری، حجامت کردن، مسواک و عطر زدن»^{۱۵} ایشان در حدیث شریف دیگری می فرماید: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْحَيَّيَّ الْحَلِيمَ الْعَفِيفَ الْمُتَعَفِّفَ؛ خداوند انسان با حیای بردبار پاک دامنی را که پاکدامنی می ورزد، دوست دارد»^{۱۶}

پیامبر صلی الله علیه و آله در توصیف فواید حیا می فرماید: «أَمَّا الْحَيَاءُ فَيَنْشَعِبُ مِنْهُ اللَّيْنُ، وَالرَّافَةُ، وَالْمُرَاقَبَةُ لِلَّهِ فِي السَّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ، وَالسَّلَامَةُ، وَاجْتِنَابُ الشَّرِّ، وَالْبَسَائِثُ، وَالسَّمَاخَةُ، وَالظَّفَرُ، وَحُسْنُ الثَّنَاءِ عَلَى الْمَرْءِ فِي النَّاسِ، فَهَذَا مَا أَصَابَ الْعَاقِلَ بِالْحَيَاءِ، فَطُوبَى لِمَنْ قَبْلَ نَصِيحَةِ اللَّهِ وَخَافَ فُضِيحَتَهُ؛ شاخه های حیا عبارت اند از: نرمش، مهربانی، در نظر داشتن خدا در آشکار و نهان، سلامت، دوری از بدی، خوشرویی، گذشت، بخشندگی، پیروزی و خوشنامی در میان مردم. اینها فوایدی است که خردمند از حیا می برد. خوشا به حال کسی که نصیحت خدا را بپذیرد و از رسوایی خودش بترسد»^{۱۷}

امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید: «أَصْلُ الْمُرُوءَةِ الْحَيَاءُ وَ تَمَرَّتُهَا الْعِفَّةُ؛ ریشه مردانگی حیا و میوه اش پاکدامنی است»^{۱۸}

۱۷. الکافی، ج ۲، ص ۱۱۲.

۱۶. نهج الفصاحه، ص ۴۴۲.

۱۵. مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۴۸۸.

۱۴. الکافی، ج ۲، ص ۱۰۶.

۱۳. غرر الحکم و درر الکلم، ج ۱، ص ۹۲.

۱۹. تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۲۵۸.

۱۸. تحف العقول، ص ۱۷.

چهارم) هویت بخشی منفی

انسان اجتماعی قسمت اعظم هویت خویش را از جامعه‌ای می‌گیرد که در آن زندگی کرده و رشد یافته است. جامعه نیز متشکل از نظاماتی است که بر هویت اعضای خود اثرگذارند. نظام‌های هویت بخش اجتماعی در زندگی آپارتمانی رنگ می‌بازند و خانه آپارتمانی، کارآمدی آنها را با چالش مواجه می‌سازند. خانواده، دین، معنویت، فرهنگ و... بر زندگی آپارتمانی تأثیرگذار نیستند و تحت‌الشعاع آن قرار می‌گیرند. مسکن نقطه پیوند انسان و جهان مادی اوست. مسکن امری است ملموس که در آن دنیایی نامحسوس از احساسات، عواطف، شادی‌ها، رنج‌ها، خاطرات، دل‌بستگی‌های افراد و مهم‌تر از همه، بازتاب یک فرهنگ نهفته است. اولین نظام فضایی که فرد در آن متولد می‌شود و شخصیت می‌گیرد، خانه است.

از سوی دیگر خانواده که در درون خانه تعریف می‌شود، بسیاری از کارکردهای هویت بخشی خود را در خانه‌های آپارتمانی از دست می‌دهد. در این فضا تعبیر «خانه پدری» تعبیری بیگانه و از دست رفته است. اولین عامل و مهم‌ترین ابزار جامعه پذیری افراد یک جامعه خانواده است.^{۲۰} نوزاد در خانواده رشد و نمو می‌کند و رفتارهای اجتماعی، هنجارها و ارزش‌ها را می‌آموزد و یاد می‌گیرد که چگونه با دیگران تعامل داشته باشد.^{۲۱}

از عدم توانایی فرد در تحصیل هویت انسانی با تعبیر مختلفی یاد شده است؛ برخی از صاحب نظران از آن با تعبیر «گم کردن خویش» و

«از خود بیگانگی» یاد می‌کنند و روان‌شناسان از این حالت اغلب تحت عناوینی چون: «آشفته‌گی هویت»، «اختلال هویت» و «بحران هویت» یاد می‌کنند و در توصیف آن می‌گویند: «بحران هویت عبارت است از عدم توانایی فرد در قبول نقشی که جامعه از او انتظار دارد».^{۲۲}

در آپارتمان هویت‌یابی و جامعه‌پذیری فرزندان به بیرون از خانه‌ها - مدرسه، خیابان، سینما، تلویزیون، اینترنت، پارک، کافی‌شاپ، کتابخانه، ورزشگاه، استادیوم، شهرسازی، و... - منتقل شده و تلقی کاملاً متفاوتی از جایگاه و نقش خانه نسبت به سابق به وجود آمده و هویتی دیگرگونه به افراد بخشیده است که چندان مثبت به نظر نمی‌آید. زنگ خطر این اتفاق چند صباحی است که به گوش می‌رسد و اگر دلسوزان اندیشه‌ای برای این مسئله نکنند، طولی نمی‌کشد که مشکلات پرهزینه آن دامن جامعه اسلامی را می‌گیرد.

دین مبین اسلام، به ویژه کتاب آسمانی آن، هویت‌یابی مسلمین را در سایه ولایت الهی تبیین می‌کنند. قرآن به تبیین دو هویت مشخص می‌پردازد که عبارت‌اند از: موالیان حق و موالیان طاغوت؛ «اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ» خداوند سرور کسانی است که ایمان آورده‌اند. آنان را از تاریکی‌ها به سوی روشنایی به در می‌برد. والی [کسانی که کفر ورزیده‌اند، سرورانشان] همان عصیانگران [طاغوت‌اند، که

آنان را از روشنایی به سوی تاریکی‌ها به در می‌برند. آنان اهل آتش‌اند که خود، در آن جاودانند».^{۲۳} این آیه تکوین هویت افراد و گروه‌های اجتماعی را در گروی رابطه ولایی با خداوند معرفی می‌کند. به عبارت دیگر نوع رابطه ولایی با خداوند مبنای همه تقسیمات اجتماعی و مرزبندی‌های هویتی است و اثبات یا نفی این رابطه دو هویت کاملاً متمایز را در جامعه انسانی پدید می‌آورد که اساس حیات اجتماعی و نوع مشارکت افراد در جامعه را رقم می‌زند. البته هر یک از دو قطب این هویت‌های متقابل در آیات دیگری از قرآن تفصیل می‌یابند؛ مثلاً سه گروه معرفی شده در سوره واقعه، شامل سابقین، اصحاب یمین و اصحاب شمال، قطب پذیرندگان ولایت حق را تفصیل داده است.

اگر خانه کارکرد هویت بخشی در مسیر ولایت الهی را ایفا نکنند، یقیناً مسیر طاغوت را طی خواهد کرد.

در دین اسلام جمع‌گرایی، جامعه‌گرایی و گریز از تنهایی، اهمیت ویژه‌ای دارند. با خانواده و دوستان بودن، برگزاری نماز به صورت جماعت، شرکت در جماعت مسلمین، به ویژه در مساجد، و بالاتر بودن ثواب دعا و نماز دسته‌جمعی از مهم‌ترین دستورات اسلام برای در امان ماندن از فردی‌گرایی و تنهایی است.

۲۰. «مدرتینه و مسکن: رویکردی مردم‌نگارانه به مفهوم خانه، نسک زندگی روستایی و تحولات امروزی آن»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، ش ۲، ص ۲۵-۶۳.

۲۱. همان، ۲۳. بقره: ۲۵۷.

۲۲. «حوان و بحران هویت»، دیدار آشتا، ش ۲۴، ص ۲۸.

پنجم) مشکلات بهداشت، نظافت و سلامت

از آنجایی که همه ساختمان‌ها مأمور مخصوص برای نظافت ندارند، در برخی از مجتمع‌ها مشکل جارو کردن و نظافت آپارتمان وجود دارد و افراد همکاری لازم را در این زمینه به عمل نمی‌آورند. حتی گاهی در آبیاری درختان نیز مشکل وجود دارند و افراد این مسئولیت را به عهده دیگری می‌گذارند.

دفع غیر بهداشتی زباله‌ها یکی از مشکلات بیماری‌ها در مجتمع‌های آپارتمانی است. در سبک زندگی خانه‌های قدیمی هرکسی در داخل حیات خود محلی را برای زباله‌ها قرار داده بود تا در ساعت معینی که مأمورین جمع‌آوری زباله می‌آمدند، پشت درب منازل بگذارند. در این منازل برای رفع بوی زباله، ابتدا آن را در زباله‌دانی حیاط و سپس در ساعت مقرر به بیرون منتقل می‌کردند. برای دفع زباله در آپارتمان‌ها محل مخصوصی تعبیه می‌شود و ساکنان باید در اوقات معینی از روز، زباله‌های خود را در آن محل قرار دهند. گاهی برای اینکه بوی زباله در محیط تنگ آپارتمان ساکنان را آزار ندهد، آپارتمان‌نشینان مجبور می‌شوند زباله‌های خود را در غیر از ساعت مقرر به محل مخصوص منتقل کنند. این انتقال ساکنان واحد را آسوده خاطر می‌کند، اما بهانه‌ای برای حضور حیوانات مثل موش و گربه و نیز افشای بوهای نامطبوع در محوطه‌های عمومی می‌شود. البته نامناسب بودن محل‌های تعبیه‌شده برای دفع زباله را نیز نمی‌توان نادیده گرفت. عموماً مأموران شهرداری نمی‌توانند همه زباله‌ها را تخلیه

کنند، در نتیجه همواره مقادیری زباله، به‌ویژه زباله‌های خیس، در کف محل زباله‌دانی می‌ماند و عامل بسیاری از بوهای نامطبوع و ورود حیواناتی مثل موش و گربه می‌شود.

دین مبین اسلامی دین پاکیزگی، نظافت و سلامت است. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ (تَعَالَى) يُحِبُّ الْجَمَالَ وَ التَّجَمُّلَ، وَ يَكْرَهُ الْبُؤْسَ وَ التَّبَاؤُسَ، فَإِنَّ اللَّهَ (عَزَّ وَ جَلَّ) إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عَبْدٍ نَعْمَةً أَحَبَّ أَنْ يَرَى عَلَيْهِ أَثَرَهَا. قِيلَ: وَ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ: يَنْظِفُ ثَوْبَهُ، وَ يُطَيِّبُ رِيحَهُ، وَ يَجْصِصُ دَارَهُ، وَ يَكْنُسُ أَفْنِيَّتَهُ، حَتَّىٰ إِنَّ السَّرَّاجَ قَبْلَ مَغِيبِ الشَّمْسِ يَنْفِي الْفَقْرَ، وَ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ؛ خداوند زیبایی و خودآرایی را دوست دارد و از فقر و تظاهر به فقر بیزار است. هرگاه خداوند به بنده ای نعمتی بدهد، دوست دارد اثر آن را در او ببیند. عرض شد: چگونه؟ فرمودند: لباس تمیز بپوشد، خود را خوشبو کند، خانه‌اش را گچکاری کند، جلوی در حیاط خود را جارو کند، حتی روشن کردن چراغ قبل از غروب خورشید فقر را می‌برد و روزی را زیاد می‌کند»^{۲۴}

رسول اکرم صلی الله علیه و آله: «لَا تُؤْوَا التُّرَابَ حَلْفَ الْيَابِ، فَإِنَّهُ مَأْوَى الشَّيْطَانِ؛ زباله را پشت در (حیاط) جمع نکنید، زیرا لانه شیطان می‌شود»^{۲۵}

به‌طور عمده عواملی مثل عدم رعایت نظافت عمومی، کم‌تحرکی و تنگ و بسته بودن محیط آپارتمانی، به بیماری‌های جسمی و روانی ساکنان منجر می‌شود:

الف) بیماری‌های جسمی

در سبک زندگی قدیمی تحرک و تلاش بیشتر بود، به همین دلیل و انرژی‌های دریافتی از طریق غذا مصرف می‌شد و برای بدن مفید بود. تحرک کم، رو آوردن به غذاهای فوری و استفاده زیاد از روغن‌های نباتی در آپارتمان‌ها و زندگی کارمندی باعث می‌شود سوخت‌وساز در بدن به خوبی انجام نشود و غذاها چربی‌های اضافی در بدن تبدیل شوند. عدم امکان رعایت بهداشت و نظافت عمومی استاندارد و تحرک بسیار پایین اعضا و ساکنان مشکلات زیادی مثل چاقی مزمن، دیابت، بیماری‌های قلبی - عروقی، چربی خون، کم‌خونی، پوکی استخوان (به جهت کمبود ویتامین D در بدن)، بیماری‌های تنفسی و... را برای ساکنان به ارمغان آورده است. عدم امکان ورزش استاندارد ورزش نکردن به دلیل محدودیت‌ها بیماری‌های فوق را تشدید می‌کند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله: «طَهَّرُوا هَذِهِ الْأَجْسَادَ طَهَّرَكُمْ اللَّهُ فَلَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَبِيْتُ طَاهِرًا إِلَّا بَاتَ مَعَهُ مَلَكٌ فِي سِعَارِهِ لَا يُقَلِّبُ سَاعَةً مِنْ لَيْلٍ يَسْأَلُ اللَّهَ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ؛ این بدن‌ها را پاکیزه کنید، خداوند پاکیزه‌تان کند، زیرا هیچ بنده‌ای نیست که شب با بدنی پاکیزه بخوابد مگر اینکه فرشته‌ای با وی

می خوابد و هیچ لحظه‌ای از شب از این پهلو به آن پهلو نمی‌شود؛ از خدا چیزی از امور دنیا و آخرت می‌خواهد، مگر اعطا کند به او»^{۲۹}.

ب) بیماری‌های روانی

زندگی آپارتمانی گاهی با فشارهای عصبی و روانی همراه است. در خانه‌های قدیمی همیاری، همکاری و باهم بودن زیاد بود و نان، رب، مربا، ترشی، ماست، پنیر و حجم فراوانی از مصرف روزمره در داخل خانه و با همکاری تنگاتنگ اعضای خانواده تأمین می‌شد. امروزه، به دلیل کوچک و در محاصره بودن واحدهای آپارتمانی، خانه کارکردی بیش از یک خوابگاه ندارد. پرهیز از سر و صدا و رفت و آمد کم، عدم امکان برگزاری مهمانی‌ها و دور هم جمع شدن‌های گسترده، احتیاط در خیلی از رفت و آمدهای داخل آپارتمانی، رسمی شدن خیلی از روابط و... موجب به هم ریختن آرامش روانی ساکنان آپارتمان‌ها شده و فشارهای عصبی فراوانی بر آنها وارد کرده است. در این میان افرادی هم وجود دارند که به دلیل حساس بودن به سروصدا و آزار و اذیت دیگران، علاوه بر اینکه از فشارهای روانی رنج می‌برند، این فشارها را به دیگران نیز منتقل می‌کنند؛ در نتیجه محیطی پر از استرس به وجود می‌آید.

تحرک پایین و تخلیه نشدن هیجانات و احساسات در واحدهای آپارتمانی، مثل یک هوای فشرده و متراکم، اضطراب‌ها و استرس‌ها را به آپارتمان نشینان تحمیل کرده، به همه‌گیر شدن افسردگی‌ها و خمودگی‌ها منجر می‌شود. بر این اساس امام

باقر (علیه السلام) تنگی منزل را مساوی با بدبختی و تیره‌روزی همراه با بیماری‌های روانی می‌داند: «مِنْ شَقَاءِ الْعَيْشِ ضِيقُ الْمَنْزِلِ؛ یکی از تیره‌روزی‌ها تنگی منزل است»^{۳۰}.

ششم) محدودیت و آسیب‌پذیری کودکان

از مشکلات مهم و آسیب‌زا در آپارتمان‌ها محدودیت‌آفرینی برای کودکان و نوجوانان است. کودکان نیاز فراوانی به جنب‌وجوش، تحرک و بازی دارند. محیط بسته، فشرده و کوچک آپارتمان‌ها کودکان را در چار دیواری خانه‌ها محصور می‌کند. اغلب پدر و مادرها برای فرار از عواقب بعدی آزادی کودکان آنها را پشت تلویزیون‌ها، کامپیوترها، تبلت‌ها و مواردی از این دست مشغول می‌کنند. رسانه‌ها هم در این موارد به کمک خانواده‌ها آمده‌اند و در اسارت بچه‌ها نقش میانجی را ایفا می‌کنند. ظهور قارچ‌گونه شبکه‌های متعددی چون نمایش، آی‌فیلم، پویا و... در تسخیر و انزوای کودکان تأثیر بسیار بالایی دارند. در این فضا کودکان روش‌های مشارکت در اجتماع را نمی‌آموزند و ساکت، گوشه‌گیر و بی‌تحرک بار می‌آیند و غالباً از تجربه‌های زندگی اجتماعی بی‌بهره می‌مانند. چاقی، دیابت و فشار خون بالا در سنین جوانی از عوارض جسمی اسارت کودکان در آپارتمان‌هاست.

والدین به جهت اینکه طاقت سرزنش‌ها و طعنه‌های همسایگان را ندارند، مرتب سعی می‌کنند کودکان خود را کنترل کنند. این کنترل‌ها در

اغلب موارد به ضد خود تبدیل می‌شوند و به جای اینکه کودکان اطاعت‌پذیر و حرف‌گوش کن شوند، بی‌پروایی، پرجنب‌وجوش و بی‌توجه به تذکرات دیگران بار می‌آیند.

مزاخمت‌های صوتی، خسارت‌های مالی، دل شکستن‌ها، تحقیرها، بددهنی‌ها، تذکرات بی‌جا، کنترل بی‌جای کودکان، نگاه به درون منزل همسایگان، سرک کشیدن به زندگی دیگران، پیچیدن بوی غذا، ناسازگاری‌ها، تعارضات، غیربهداشتی شدن راهروها، مشاجرات خانوادگی و... از مهم‌ترین نمودهای همسایه‌آزاری در آپارتمان است.

دین مبین اسلام اهمیت فراوانی به بازی کودکان داده است؛ چراکه بازی نقش بسیار مهمی در تربیت دینی و سلامت روانی کودکان دارد. امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «ذَعِ ابْنَكَ يَلْعَبُ سَبْعَ سِنِينَ؛ فرزند خود را هفت سال آزاد بگذار تا بازی کند»^{۳۱}. امام کاظم (علیه السلام) می‌فرماید: «تُسْتَحَبُّ عَرَامَةُ الصَّبِيِّ فِي صِغَرِهِ لِيَكُونَ خَلِيمًا فِي كِبَرِهِ؛ خوب است بچه در کودکی بازی‌گوش باشد تا در بزرگی - سالی بردبار گردد»^{۳۲}. پیامبر (صلی الله علیه و آله): «عَرَامَةُ الصَّبِيِّ فِي صِغَرِهِ زِيَادَةٌ فِي عَقْلِهِ فِي كِبَرِهِ؛ بازی‌گوشی کودک در خردسالی‌اش مایه فزونی عقل در بزرگسالی اوست»^{۳۳}.

۲۹. همان، ص ۵۱

۲۸. الکافی، ج ۶، ص ۴۶

۲۷. الکافی، ج ۶، ص ۵۲۶؛ منتخب میزان الحکمه، ص ۲۷۶

۲۶. مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۲۹۷

۳۰. نهج الفصاحه، ص ۵۶۴

هفتم) اختلافات و دیون مالی

مالکیت مشاعی در آپارتمان‌ها همواره موجب اختلافات بین همسایگان است و مدیونتی‌های زیادی را برای ساکنان به ارمغان می‌آورد. آب، برق، محوطه عمومی، آسانسور، پشت بام، راه‌پله‌ها، راهروها، لابی‌ها، فضای سبز داخل محوطه و... جزء مسائل مشترکی هستند که همواره اختلاف برانگیزند. برق راهرو و آسانسور آپارتمان‌ها مشترک است و قهراً طبقه اول از آسانسور استفاده چندانی ندارد؛ در عوض باید در پرداخت پول برق آسانسور از او نیز هزینه دریافت شود. اگرچه در برخی آپارتمان‌ها این مسئله با درصدبندی حل شده است، اما مدیونی آن جز از راه مصالحه قابل حل نیست؛ چراکه ساکنان برخی واحدها علاوه بر اینکه جمعیت زیادی تشکیل دادند دارای مهمان و بالتبع رفت و آمد زیادی نیز هستند.

محوطه بیرونی نیز مالکیت مشاع دارد. برخی در آنجا مهمانی و برخی دیگر به دلیل دوری از مسجد در آن نماز جماعت برگزار می‌کنند؛ در حالی که برخی از ساکنان (مالکین) صراحتاً اعلام می‌کنند که راضی به این کار نیستند.

نمای ساختمان جزء مالکیت‌های مشاعی و مشترک است؛ اما در صورت خراب شدن قسمتی از نما، برخی از ساکنان ادعا می‌کنند چون قسمت خراب شده مربوط به واحدشان نیست، در تأمین هزینه آن مشارکت نمی‌کنند.

امروزه آپارتمان مهم‌ترین وسیله برای مدیون سازی شرعی افراد به همدیگر است که اگر

مصالحه و رضایت همگانی حاصل نشود، حق الناس‌های عجیب و غریبی را به پرونده معنوی و اخروی افراد تحمیل می‌کند که آثار وضعی فراوانی بر زندگی دنیوی افراد دارد. مصالحه و رضایتی که نوعاً حاصل نشده و نارضایتی‌ها بر روابط حکمرانی می‌کنند.

قرآن کریم در آیه ۲۹ سوره مبارکه نسا می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ؛ ای اهل ایمان! اموال یکدیگر را از راه باطل نخورید، مگر آنکه تجارتي از روی رضایت انجام دهید».

مدیونتی‌های مالی حاصل از آپارتمان‌نشینی مطابق روایات موجب از بین رفتن برکت، سلب لذت عبادت و کم شدن روزی شده، در آخرت نیز موجب از بین رفتن اعمال و عدم ورود به بهشت می‌شود.

هشتم) کاهش جمعیت

تراکم بیش از بیش جمعیت در شهرهای بزرگ سیاستمداران را به سیاست‌های کنترل و کاهش جمعیت در سراسر کشور رهنمون کرد. به این صورت کاهش جمعیت به دغدغه نامیمونی بین سیاستمداران، اعم از دولت، مجلس، قوه قضائیه و البته مردم، تبدیل شد. فرهنگ آپارتمان‌نشینی نیز در یک قفس کوچک پذیرای چنین دستورالعملی بود تا به بهانه نبود فضای کافی انگیزه‌ای برای تولید نسل وجود نداشته باشد. در نتیجه همین فرهنگ و همین سیاست‌ها بود که امروزه کشور با چالش کاهش شدید جمعیتی روبه‌رو شده است.

امروزه تعداد داوطلبان ورود به دانشگاه از درصد ظرفیت پذیرش دانشگاه‌ها پایین‌تر است، آموزش و پرورش برخی از نیروهای خود را تعدیل کرده و از پذیرفتن نیروی جدید خودداری می‌کند، خیلی از مدارس در روستاها خالی و به انبار علوفه و خوراک دام تبدیل شده‌اند، همچنین کارخانه‌های مادر آینده با مشکل کمبود کارگر مواجه خواهند شد، کارگران ماهر و غیر ماهر جایه‌جا خواهند شد و تحصیل کرده‌های ما به کارهای غیرمهارتی روی خواهند آورد که همگی نتیجه این سیاست جمعیتی هستند.

در ادله و متون دینی تولیدمثل و زادآوری امری پسندیده و ممدوح است و نسبت به آن تأکید و ترغیب فراوانی صورت گرفته. از منظر متون دینی فرزند شایسته نعمتی از نعمت‌های الهی و گلی از گل‌های بهشت است. فرزند مایه زینت زندگی و یار و مددکار انسان و یادگار و جانشین پدر و مادر در دنیا است و استغفارگویی و اعمال نیک او سبب آمرزش و نیک‌بختی والدین در حیات اخروی می‌شود.^{۲۱}

جمعیت، متناسب علاوه بر جنبه‌های تربیتی، بر اقتصاد و فرهنگ کشور هم اثرگذار است. مقام معظم رهبری در یکی از سخنرانی‌های خود می‌فرماید: «فرزندآوری یک مجاهدت بزرگ است. ما با خطاهایی که داشتیم، یا عدم دقت‌هایی که از ماها سر زده، یک برهه‌ای در کشور ما متأسفانه این مسئله مورد غفلت قرار گرفت و ما امروز خطراتش را داریم می‌بینیم؛ که من بارها این را به مردم عرض کرده‌ام پیر شدن کشور، کم شدن نسل جوان در چندین

۲۱. خبرگزاری دانشجویان ایران (خبرگزاری فارس)، «جمعیت؛ تربیت نسل انقلابی به عنوان پشتوانه انقلاب؛ شعاری که به فراموشی رفت؛ مباحثات پیامبر(ص) در قیامت به کثرت امت خود»، <http://smn.ir/detail/News/195924/1066>

سال بعد، از همان چیزهایی است که اثرش بعداً ظاهر خواهد شد؛ وقتی هم اثرش ظاهر شد، آن روز دیگر قابل علاج نیست؛ اما امروز چرا، امروز قابل علاج است»^{۲۱}.

نهم) مشکلات و ناسازگاری‌های فرهنگی

ساکنان آپارتمان‌ها عمدتاً از مهاجران روستاها و شهرهای کوچک هستند که با فرهنگ‌های متفاوت در این مجموعه‌ها ساکن می‌شوند. وجود فرهنگ‌های مختلف در یک بلوک و مجتمع آپارتمانی شاید در ابتدای امر مسئله‌ای مطلوب و دارای پیامدهای مثبت فرهنگی باشد، اما واقعیت این است چنین جامعه‌ای اختلافات و در برخی مواقع سرخوردگی‌های فرهنگی می‌شود؛ چراکه مسئله اختلاف و تفاوت فرهنگ‌ها همیشه مسئله مثبتی نیست؛ چه‌بسا برخی فرهنگ‌ها نقاط منفی و غیرقابل تحمل فراوانی برای صاحبان فرهنگ‌های دیگر داشته باشند.

تنوع و تضاد فرهنگی، تراکم جمعیتی و نداشتن روابط منسجم اجتماعی سبب شده است که روابط ضروری اجتماعی شکل سازمان‌یافته و منظم به خود نگیرد. بسیاری از آپارتمان‌نشینان سکونت در واحد خود را موقت تلقی می‌کنند و به همین جهت نیازی به رعایت خیلی از احترامات نمی‌بینند؛ به همین دلیل برخی پرده‌داری‌ها و مشاجرات شدید رخ می‌دهد که حاصل آن عمیق‌تر شدن اختلافات است. موارد زیر از نمونه‌های بارز مشکلات فرهنگی در آپارتمان‌هاست:

الف) چشم‌وهم‌چشمی و تجمل‌گرایی

انسان‌هایی غریبه و فخرفروشی داراها به ندارها و تحقیر ندارها به مرور به نهادینه‌سازی چشم‌وهم‌چشمی و تجمل‌گرایی منجر می‌شود. روحیه تجمل‌گرایی عوامل متعدد دیگری چون رسانه، سیاستمداران و... نیز دارد؛ اما بی‌تردید یکی از عوامل رواج تجمل‌گرایی در جامعه آپارتمان و آپارتمان‌نشینی است. محیط آپارتمان بسته و کوچک است و گنجایش خریدهای زیاد را ندارد؛ ولی این محدودیت منجر به خرید کمتر نمی‌شود، بلکه اسراف و بیرون گذاشتن وسایل قبلی را به همراه دارد. برخی نیز از باب عدم اسراف وسایل خود رایامی‌بخشند و با آنها به سمساری‌ها می‌فروشند.

تغییر مبلمان، لوسترهای مجلل، کابینت‌های گران‌قیمت، یخچال، تلویزیون، فرش، پستی، پرده‌ها، رنگ دیوارها، تغییر چیدمان، لباس‌های زنان و کودکان، غذاهای جدید، فست‌فود و خرید غذا از رستوران، جشن تولد کودکان، ماشین لباس‌شویی، رایانه (به‌عنوان یک وسیله لوکس و نه مورد استفاده)، جاروبرقی، جارو شارژی، ماشین، چرخ خیاطی، ماشین شارژی برای بازی کودکان و صدها مورد دیگر، امروزه به کمک رسانه‌های تصویری، در آپارتمان‌ها نهادینه شده و به کل جامعه سرایت داده می‌شود.

چشم‌وهم‌چشمی و تجمل‌گرایی حد یقف ندارد؛ بلکه خانواده‌ها و ساکنان را هر روز بیشتر از قبل

درگیر می‌کند و تجمل‌گرایی، اسراف و فخر فروشی (با بهانه کم‌نیاوردن در مقابل دیگران) را به یک هنجار و فرهنگ عمومی تبدیل می‌کند. این کار سبک زندگی افراد، خانواده‌ها و جوامع را به سمت منفی‌گرایی می‌دهد که کم‌ترین محصول آن رخت بر بستن برکت از زندگی مردمان است.

از دیدگاه اسلام چشم‌وهم‌چشمی یک عمل مذموم و ناپسند است. از منظر قرآن فردی که دچار چشم‌وهم‌چشمی است به دلیل احساس حقارتی که دارد^{۲۲} می‌خواهد در انجام کار یا زمینه‌ای از دیگران بهتر باشد و سعی می‌کند به نوعی سرپوشی بر این احساس بگذارد، به همین دلیل خود را توانمندتر و بهتر از آنچه که هست، قلمداد می‌کند؛^{۲۳} در حالی که انسان باید به دنبال تأمین نیازهای طبیعی خود باشد و در حد طبیعی برای تأمین آنها تلاش کند.

ب) بی‌توجهی

وجود عقاید، سلیق، فرهنگ‌ها و شیوه‌های رفتاری متفاوت در آپارتمان‌ها موجب بالاگرفتن مشاجرات و درگیری‌های فیزیکی و کلامی می‌شود. بعد از مدتی افراد از مشاجرات و تنش‌های اعتقادی و فرهنگی خسته شده، آرامش را ترجیح می‌دهند و تا زمانی که مسئله مالی و اقتصادی در میان نباشد، از به وجود آمدن تنش‌ها جلوگیری می‌کنند. این مسئله شاید به نظر برخی از میان برداشته شدن اختلافات تفسیر و به معنای نهادینه شدن فرهنگ آپارتمان‌نشینی دانسته

شود، در صورتی که به جای نهادینه شدن فرهنگ صحیح آپارتمان‌نشینی، بی‌توجهی به امور دیگران حاصل شده است. به عبارت دیگر آپارتمان‌نشینان به مرور زمان نسبت به امور روزمره، مشکلات و نیازهای همسایگان و نیز نسبت به اتفاقات خلاف شرع در مجتمع‌های خود بی‌توجه شده، قبح گناه در نظر آنان ریخته می‌شود. بنابراین فرزندان نیز در چنین محیطی پرورش می‌یابند و نسبت به دینی یا غیردینی بودن آن مسئله در مجتمع آپارتمانی خود بی‌اطلاع می‌شوند و یاور اینکه فلان موضوع مسئله‌ای خلاف شرع باشد برای آنان سخت می‌شود.

اکثر پیامدهای منفی از فرهنگ آپارتمان‌نشینی نشئت می‌گیرد؛ چراکه ساکن هر آپارتمانی مجبور است روابط خود با همسایگان را براساس حق شارژ، آزار همسایه، رفت و آمدهای خارج از اوقات معمول، نوع استفاده از مشاعات و اموری از این دست تنظیم کند.

بی‌توجهی افراد در محیط‌های زندگی جمعی سبب می‌شود که به مرور قوانین، مقررات، نظم و انضباط در آپارتمان از میان برود و آپارتمان‌ها بهترین محیط برای زندگی آن دسته از افرادی شود که به دنبال محیط‌های در هم ریخته هستند، نظیر معتادان، سارقان و افراد دارای مشکلات اخلاقی؛ زیرا این افراد با خیال راحت و بدون

مزاحمت می‌توانند در این مکان‌ها زندگی کنند و شرایط را برای دیگر خانواده‌ها، عذاب‌آور و ناپسند نمایند. گزارش‌های مربوط به کشف خانه‌های فساد در برخی آپارتمان‌ها که با وجود مداخله پلیس و دستگیری تمام اعضای آنها از بی‌اطلاعی محض همسایگان طبقه بالا و پایین بلوک حکایت دارند، نمونه کوچکی از این بی‌توجهی‌هاست.

افراد در اثر بی‌توجهی به مرور با وضعیت بی‌نظمی، نازیبایی و غیربهداشتی سازگار شده، بی‌نظمی جزئی از شخصیت آنها می‌شود. انسان‌ها به بی‌نظمی و به اصطلاح سلیختگی خودشان بی‌توجه می‌شوند، ولی مشاهده چنین شخصیت‌هایی در بیرون از خود را تحمل نمی‌کنند؛ به همین دلیل بی‌نظمی‌ها نوعاً به نزاع و درگیری‌های فیزیکی و کلامی منجر می‌شوند که در نهایت رابطه ساکنان را بهم ریخته، سبب دشمنی، عداوت و کینه‌جویی در بین آنان می‌شود.

این در حالی است که آیات و روایات فراوانی در مذمت بی‌تفاوتی و نیز تشویق به مسئولیت‌پذیری در قبال خود، خانواده، همسایه و جامعه وارد شده است. در قرآن تأکید شده است که «قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ...»؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خودتان و کسانی را از آتشی که سوخت آن، مردم و سنگ‌هاست حفظ کنید؛ بر آن [آتش] فرشتگانی خشن او [سختگیر] گمارده شده‌اند. از آنچه خدا به آنان دستور داده سرپیچی نمی‌کنند و آنچه را که مأمورند انجام می‌دهند.^{۲۴}

امام حسین علیه السلام می‌فرماید: «لَا تَحِلُّ لِعَيْنِ مُؤْمِنَةٍ تَرَى اللَّهَ يُعْصِي فِتْطِرْفَ حَتَّى يُغَيَّرَهُ؛ هر هیچ چشم

روا نیست که ببیند خدا نافرمانی می‌شود و
 مؤمن [چشم خود را فروبندد مگر اینکه آن
 وضع را تغییر دهد].^{۳۶}

پیامبر بزرگوار اسلام ﷺ کسی که خود، سیر
 بخوابد و همسایه‌اش گرسنه باشد را مؤمن
 نمی‌داند: «مَا مَنَّ بِي مَنْ بَاتَ شَبَعَانَ وَجَارَةَ جَانِعٍ؛ بِهِ
 مِنْ إِيْمَانٍ نِيَارُودَةٌ أَسْتِ، كَسِي كَيْ بِأَشْكَمِ سِيرِ
 بِخَوَابِدِ، دَرِ حَالِي كَيْ هَمْسَايَه‌اش گرسنه باشد»^{۳۷}

امیر مؤمنان علی عليه السلام می‌فرماید: «كُونُوا فِي النَّاسِ
 كَالنَّحْلَةِ فِي الطَّيْرِ، إِنَّهُ لَيْسَ فِي الطَّيْرِ إِلَّا وَهُوَ
 يَسْتَضَعْفُهَا، وَلَوْ تَعَلَّمَ الطَّيْرُ مَا فِي أَجْوَاقِهَا مِنَ الْبِرِّ كَمَا لَمْ
 يَفْعَلُوا ذَلِكَ بِهَا، وَخَالَطُوا النَّاسَ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَأَجْسَادِكُمْ
 وَزَانِلُوهُمْ بِأَعْمَالِكُمْ وَقُلُوبِكُمْ؛ دَرِ بَيْنِ مَرْدَمِ بِه مَانَنْدِ
 زَنْبُورِ عَسَلِ دَرِ پَرَنْدگان باشید، هیچ پرنده‌ای نیست
 مگر اینکه او را ضعیف می‌شمارد و اگر می‌دانستند
 آنچه از برکت در شکم زنبور عسل است، با او این
 گونه برخورد نمی‌کردند. با بدن‌ها و اجسام خود در
 میان مردم بوده و با آنها معاشرت کنید و با قلب‌ها
 و اعمالتان از آنان دوری جوید»^{۳۸}

ج) تجسس

تجسس و سرک کشیدن در زندگی دیگران از
 مسائل گریزناپذیر زندگی آپارتمانی است که
 خواسته یا ناخواسته اتفاق می‌افتد. به طور حتم
 افراد ناگفته‌هایی در زندگی خصوصی خود دارند
 راضی نیستند که کسی از آنها مطلع شود. دانستن
 گوشه‌ای از آنها کافی است تا برخی افراد کنجکاو
 قضیه را پی‌گرفته، تا انتهای آنها را بفهمند. در
 چنی فضایی به مرور دیگران نیز نسبت به رازهای
 مگو آگاهی پیدا کرده، شخصیت و عزت افراد را با
 مخاطرات فراوانی مواجه می‌کند. برخی از این
 افشای اسرار به ریختن آبروی افراد محترم و دارای
 شخصیت اجتماعی می‌انجامد.

امام علی عليه السلام می‌فرماید: «شَرُّ النَّاسِ مَنْ كَانَ
 مُتَّبِعاً لِعُيُوبِ النَّاسِ عَمِيماً لِمَعَايِبِهِ؛ بدترین مردم
 کسی است که دنبال عیب‌های مردم باشد و کور
 عیب‌های خود»^{۳۹}

پیامبر خدا ﷺ می‌فرماید: «مَنْ أَطْفَأَ عَن مَّؤْمِنٍ
 سَيِّئَةً كَانَ خَيْرًا مِّمَّنْ أَحْيَا مَوْزُونَةً؛ هر کس گناه و
 کردار بد مؤمنی را ببوشاند، این کار بهتر
 (ارزشمندتر) از آن است که دختر زنده به گور
 شده‌ای را نجات دهد»^{۴۰}

سنن ابی داود به نقل از یکی از اصحاب
 پیامبر عليه السلام نقل می‌کند: «سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ: إِنَّكَ إِنْ اتَّبَعْتَ عَوْرَاتِ النَّاسِ
 أَفْسَدْتَهُمْ أَوْ كِدْتَ أَنْ تُفْسِدَهُمْ؛ از پیامبر خدا شنیدم
 که می‌فرمود: اگر تو در پی کشف اسرار و عیوب
 مردم باشی، آنها را تباه می‌کنی و یا در صدد تباه

ک) کردن آنها برآمده‌ای»^{۴۱}

د) فنک‌شویی: بت‌پرستی مدرن

یکی از آسیب‌های مهم آپارتمان‌نشینی که روز به
 روز به همه‌گیر شدن آن افزوده می‌شود، مفهومی
 بت‌پرستانه و مشرکانه به نام فنک‌شویی است.
 «فنک‌شویی» به نظامی از قوانین کهن چین تعلق
 دارد. از هزاران سال پیش چینی‌ها خانه‌های خود
 را به کمک آن «مکانی برای خوشبختی» می
 ساختند و می‌آراستند.

ویکی‌پدیا در تعریف فنک‌شویی می‌نویسد: فانگ
 شویی (به چینی: 風水)، که به معنای باد و آب
 است، یک فلسفه و فن باستانی در چین است و
 برای پیدا کردن دکوراسیون مناسب و چیدمان
 درست اشیاء در ساختمان‌های مسکونی، تجاری، باغ
 و غیره استفاده می‌شود؛ تا بهترین اثر را بر سلامتی،
 شادی، موفقیت، هماهنگی و به طور کلی انرژی
 مثبت «چی» داشته باشد. مهم‌ترین چیزهایی که
 باید رعایت کرد، پرهیز از بی‌نظمی و هرگونه
 انباشتگی، استفاده از رنگ‌های مناسب، خطوط
 منحنی و در نظر گرفتن جهت‌های مناسب است.

۳۶. تفسیر الخواطر، ج ۲، ص ۱۷۹.

۳۷. الکافی، ج ۲، ص ۶۶۸.

۳۸. مستدرک سفینه البحار، ج ۱۰، ص ۹.

۳۹. تصنیف بحر الحکم، ص ۴۲۱.

۴۰. افات زبان، ج ۱، ص ۲۵۱.

۴۱. سایت کتابخانه احادیث شیعه، سنن ابی داود، <http://www.hadithlib.com/guides/view>

این دانشنامه در مورد فلسفه فنگ‌شویی می نویسد: در فلسفه فنگ‌شویی، چی (Qi یا chi) نوعی انرژی است که اگر در حالت مثبت باشد سنگ چی (Sheng chi) یا (دم کیهانی) یا (انرژی حیاتی) نامیده می‌شود و شانس خوب را به انرژی فیزیکی، روابط عاطفی و رفاه مادی تبدیل می‌کند. جریان داشتن درست و مناسب چی در خانه بسیار مهم است. اما اگر چی را کد بماند و نتواند جریان آزادانه‌ای داشته باشد به انرژی مخربی تبدیل می‌شود که شا چی (Sha Chi) یا همان شا نامیده می‌شود.

انباشتگی و بی‌نظمی (مثلاً اتاق نامرتب و کپه‌های لباس، یا وسایل بی‌مصرف در کیف یا در راهرو و تراس ساختمان) موجب می‌شوند چی نتواند آزادانه به حرکت درآید و به شا چی تبدیل می‌شود. برای جریان داشتن چی باید از خطوط نوک تیز اجتناب کرد؛ مثلاً اثاثیه‌ای که لبه گرد دارند بهتر از وسایل نوک تیز هستند؛ زیرا چی در خطوط منحنی حرکت می‌کند و شاچی در خطوط تیز و شکسته.

دولت جمهوری خلق چین فنگ‌شویی را «اعمال خرافه‌ای فئودالی» و «شر اجتماعی» نامید و در طول انقلاب فرهنگی چین کوشیدند اعتقادات مردم به فنگ‌شویی را کنترل کنند. هرچند که هنوز کمتر از یک سوم جمعیت این کشور (بیشتر در میان افراد مسن‌تر) اسیر این باور هستند.^{۲۲} تا چندی پیش فنگ‌شویی فقط در جنوب آسیا و بیشتر در هنگ کنگ، ژاپن، تایوان، کره، تایلند،

سنگاپور و مالزی رواج داشت؛ برای مثال هنگ کنگ در معماری کاملاً تحت تأثیر فنگ‌شویی است، چنانکه ۹۰ درصد خانه‌ها و حتی ساختمان‌های بلند با بهره‌گیری از قواعد فنگ‌شویی ساخته شده‌اند. امروزه در اروپا نیز بسیاری از مردم برای ساخت منازل، به ویژه طراحی اتاق‌های کار خود، از روش‌های فنگ‌شویی بهره می‌گیرند و طراحی خانه‌هایشان را به متخصصین فنگ‌شویی می‌سپارند.

متأسفانه چندی است که فنگ‌شویی در ایران نیز رواج یافته است و فروشگاه‌ها و مغازه‌های متعددی اقدام به فروش مجسمه‌های این فرقه می‌کنند و گاه کلاس‌های آموزشی نیز برگزار می‌شود. در ایران فنگ‌شویی بیشتر در آپارتمان‌ها رواج دارد تا خانه‌های ویلایی؛ گویی ریشه قانون فنگ‌شویی و نیروی چی در آپارتمان‌هاست.

وقتی وارد مغازه‌های فروش مجسمه‌های فنگ شویی می‌شویم این جملات را می‌بینیم:

«این اجناس باعث آمدن پراکت به خانه شما می‌شود»، «این نشان‌ها می‌تواند، رابطه شما را با همسرتان بهتر کند»، «این مجسمه شب‌ها روح خود را در اتاق به حرکت در می‌آورد و انرژی آن را عوض می‌کند» و ...

الف) اسلام و فنگ‌شویی

از آنچه در بالا آمد می‌توان به وجه مشترک بت پرستی و آیین فنگ‌شویی پی برد و گفت فنگ‌شویی همان بت‌پرستی دوران جاهلیت است، با صورت و چهره‌ای جدید! چراکه بت‌پرستان دوران جاهلیت از مجسمه‌های دست‌ساز خود به عنوان شریک خداوند و یا شفیع و واسطه بین خلق و خدا استفاده می‌کردند، البته فنگ‌شویی سکولار است و در آن بحث از خدا به عنوان موجود برتر مطرح نیست و این مجسمه‌ها را ذاتا دارای قدرت و انرژی می‌دانند؛ در حالی که بت‌پرستان جاهلیت مجسمه‌ها را بالذات دارای قدرت نمی‌دانستند، بلکه به این عقیده بودند که چون قادر به ارتباط با خداوند نیستند، این مجسمه‌ها واسطه ارتباط با خداوند هستند یا اینکه خداوند بخشی از قدرت خود مبنی بر اداره جهان را به مجسمه‌های دست‌ساز خود داده است.

علامه طباطبایی در مورد علت شکل‌گیری مرام بت پرستی می‌گوید: «آنچه که از تاریخ و بت‌پرستی برمی‌آید این است که باعث پیدایش این مرام، یعنی خضوع در برابر بت و پرستش الهه، یکی از دو گزینه زیر بوده است:

اول گزینه جلب منفعت آنها هر چیزی را منتسب به سببی می‌دانستند. از این‌رو برای دستیابی به هر حاجتی خود را ناچار می‌دیدند که در برابر سبب مربوط به آن حاجت خضوع نموده، او را پرستش کنند.

دوم گزینه دفع ضرر: آنها چون می‌دیدند که از هر سو هدف تیر حوادث، ناملایمت‌ها و محصور بلایای

عمومی از قبیل سیل، زلزله، طوفان، قحطی، وبا و خطرهای شخصی از قبیل امراض، فقر، سقوط، بی‌اولادی، دشمنی دشمنان، حاسدین، عیب‌جویان و امثال آن هستند، از این رو پیش خود به این خیال افتاده‌اند که لابد اسباب قاهره‌ای در کار است که این گرفتاری‌های خردکننده را برای انسان فراهم می‌سازد. از این جهت از ترس اینکه مبادا دچار خشم آنها شوند سر تسلیم در برابرشان فرود آورده و آنها را معبود خود می‌گرفتند، تا شاید بدین وسیله خشنودشان ساخته از آزارشان ایمن شده، از مکاره، مصایب، شرور و ضررهایی که از ناحیه آنها نازل می‌شود، مصون گردند»^{۴۳}

دنیای معاصر علم‌زده اسمش این کار را از «پرستش» به «دریافت انرژی» تغییر داده است. در قرآن^{۴۴} و روایات موارد متعددی از ممنوعیت این نوع تمسک جستن به اشیا و طبیعت ذکر شده است. قرآن همواره انسان‌ها را به مبدأ هستی بخش عالم سوق داده است؛ برای مثال در آیه ۷۱ سوره اعراف از زبان حضرت هود استدلال قومش بر الوهیت بت‌ها با نسبت دادن آن به پدرانشان را رد می‌کند و در جواب می‌فرماید: «پدران شما نیز مانند شما برهان و دلیل صحیحی بر خدایی این بت‌ها نداشتند و مسئله خدا بودن آنها جز نام‌هایی که شما بر آنها نهاده‌اید چیز دیگری نیست، این شما هستید که به دست خود سنگ یا چوب‌هایی را تراشیده یکی را خدای ارزانی و فراوانی نعمت و دیگری را خدای جنگ و سومی را خدای دریا و یا خشکی خوانده‌اید، جز نام‌گذاری شما مآخذ

دیگری نداشته و خدایی آنها جز در اوهام شما مصداق دیگری ندارد و آیا با یک مشت اوهام که اسم‌گذاری به اختیار خود انسان است، می‌خواهید ادعای مرا که توأم با دلیل و برهان قطعی است، جواب دهید؟»

از مجموع این سخنان دریافت می‌گردد که فنگ‌سویی و یا نمونه‌های مشابه که افراد به‌ویژه آپارتمان‌نشینان به اشیای بی‌جان هم‌چون سنگ و مجسمه برای حل مشکلات خود متمسک می‌شوند، نه تنها در دام دسیسه‌ای از افراد سودجو برای امرار معاش افتاده‌اند، بلکه به خداوند حکیم هم شرک ورزیده‌اند؛ چراکه قدرتی کاذب را به شیء انتساب کرده‌اند، در حالی که قادر مطلق و خالق حکیم و مقدر او نیست.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۴۳- تفسیر المیزان، ج ۷.

۴۴- اعراف، ۷۱، انعام، ۷۴، اعراف، ۱۲۸، ابراهیم، ۳۰.

زمینه بروز مشکلات آپارتمان نشینی

در مطالب قبلی آسیب‌هایی که آپارتمان‌نشینی برای ساکنان خود به همراه دارد بیان شد. برخی از آسیب‌های آپارتمان‌نشینی، نه از ذات آپارتمان‌نشینی، که از برخی مسائل حاشیه‌ای ایجاد می‌شود. این مسائل را در برخی موارد خود آپارتمان‌نشینان پیش می‌آورند. به طور عمده، دلایل زیر از زمینه‌های بروز و یا تشدید آسیب‌ها و مشکلات در زندگی آپارتمانی است:

یکم) آشنا نبودن به قوانین و مقررات

قانون بازگوکننده محدوده رفتار و اعمال افراد است که برای تضمین آرامش و تنظیم روابط تدوین شده. باید سعی کرد همه اقدامات منطبق با قوانین و مقررات باشد. درصد قابل توجهی از اختلافات آپارتمانی را عدم پرداخت هزینه‌های اشتراک تشکیل می‌دهد؛ برای نمونه برخی مدعی اند ما به دلیل ساکن بودن در طبقه همکف، هزینه تعمیر آسانسور را نباید بدهیم؛ حال آنکه ماده چهارم آئین‌نامه قانون تملک آپارتمان‌ها پرداخت هزینه قسمت‌های مشترک را الزامی دانسته است.

دوم) عدم پایبندی به رعایت حقوق دیگران

اگر در رفتارمان فقط به مصلحت خود فکر کنیم، احتمالاً به ضرر دیگران تمام خواهد شد؛ مثلاً وقتی شما یکی از اتاق‌های واحد خود را به کارگاه خیاطی یا آرایشگری اختصاص دهید، با این کار

رفت و آمد در آپارتمان بیشتر و احتمالاً باعث ناراحتی و رنجش دیگر همسایه‌ها خواهد شد. عدم رعایت حقوق دیگران، علاوه بر اینکه آسیب‌های پیش‌گفته را تشدید می‌کند، موجب آسیب‌های فراوان دیگری است که مجتمع‌های آپارتمانی را برای ساکنان تلخ‌تر و ناگوارتر می‌سازد.

سوم) نداشتن تجربه زندگی جمعی

بسیاری از مسائل و مشکلات آپارتمان‌نشینی به دلیل نبودن سابقه و تجربه قبلی زیست جمعی پیش می‌آید. بعضی‌ها به دلیل نداشتن تجربه قبلی، ناخواسته، نارضایتی و ناخشنودی همسایه‌ها را رقم می‌زنند؛ مثلاً زمانی پیش می‌آید که همسایه‌ها توافق می‌کنند راهرو آپارتمان را رنگ بزنند و ما مخالفت می‌کنیم، اما قاعده زندگی جمعی حکم می‌کند که در بسیاری از موارد تابع نظر اکثریت باشیم. اصرار بر خودرایی در کار جمعی انسان را دچار مشکل می‌کند.

چهارم) فاصله گرفتن از آموزه‌های دینی و الهی

آموزه‌های الهی با دستورات اخلاقی و دینی تأثیر زیادی در کاهش مشکلات آپارتمانی می‌توانند ایفا کنند. با کم‌رنگ شدن این آموزه‌ها آپارتمان‌هر لحظه مستعد ظهور مشکلات جدیدتر، متنوع‌تر و بزرگ‌تر است. عدم پایبندی ساکنان به آموزه‌های الهی و اخلاقی انگیزه مدارا، عفو، گذشت، ایثار، تسامح، تساهل، اغماض، احسان و کرم را از آنان می‌گیرد و باعث می‌شود ساکنان بی‌قیدتر از گذشته دیگران را آزار و اذیت کنند و حتی از این کار خود لذت ببرند. انتقام‌جویی تنها در سایه عدم پایبندی به آموزه‌های الهی روی می‌دهد. خودخواهی‌ها، تکبرها، تحقیر دیگران، تمسخر خرده فرهنگ‌ها و... نیز در صورت مقید نبودن انسان‌ها به اخلاق اسلامی ظهور پیدا می‌کند. البته ممکن است برخی با ظاهری مذهبی و یا حتی با نام مذهب مبادرت به اشتباهات آزاردهنده‌ای بکنند و آن را به دین و معنویت نسبت دهند. این مسئله نیز در ذیل مقوله عدم پایبندی به مسائل مذهبی عنوان می‌شود؛ چراکه روح مذهب با مسائل اخلاقی سازگار است و با تنش‌ها، ستیزها، عوامل برهم زننده آرامش دیگران، آزار دیگران و... سر ستیز و مبارزه دارد. از این‌رو کسانی که با نام دین به دیگران آسیب می‌رسانند، در زمره افراد غیرمقید به آموزه‌های الهی جای می‌گیرند.

پنجم) منفعت‌طلبی‌ها و خودخواهی‌ها

نکته‌ای که امروزه در آپارتمان‌نشینی نقش بسیار مهمی دارد، غلبه ارزش‌های سرمایه‌دارانه در زمینه مسکن است. از این حیث امروزه خانه و مسکن به دید «کالا» نگریسته می‌شود. غلبه ارزش‌های کمی و سلطه پول در جامعه مدرن، به تعبیر گنورگ زیمل، تمام ارکان فرهنگ مدرن را دگرگون کرده است. خانه‌ها بیش از آنکه ساکنان آن ساخته و طراحی شوند، توسط بنگاه‌های اقتصادی یا سازمان‌های دولتی ساخته و عرضه می‌شوند. بنگاه‌های تولیدی واسطه‌ای نیز بر اساس معیار سود و ارزش مادی فعالیت می‌کنند. در این شرایط ذائقه زیبایی‌شناختی و ارزش‌های فرهنگی ساکنان خانه‌ها تا جایی ملاحظه می‌شود که موجب جذب مشتری بیشتر برای بنگاه‌ها شوند.^{۲۵}

زندگی جمعی و آپارتمانی محل بروز تنش‌ها، تعارضات و ناسازگاری برخی منافع است. در این بین برخی از انسان‌ها منافع خود را در اولویت قرار داده، منافع دیگران را فدای منافع خود می‌کنند. خودخواهی‌ها و منفعت‌طلبی‌ها نه تنها از تنش‌ها نمی‌کاهد، بلکه آسیب‌های فراوان دیگری نیز با خود به همراه می‌آورد که هیچ‌کس را بی‌نصیب نمی‌گذارد. برخی انتظار دارند دیگران در مورد آنها عفو و گذشت و اغماض داشته باشند، اما خودشان کوچک‌ترین قدمی در این زمینه بر نمی‌دارند. در حالی که هرچه اجتماعات متراکم‌تر و فرهنگ‌ها ناهمگون‌تر می‌شود باید ایثار، فداکاری، گذشت و صبر افراد بیشتر شود. هرچه این گذشت‌ها بیشتر

شود، محیط آپارتمانی آرام‌تر و لذت‌بخش‌تر خواهد بود، اما هرچه برخلاف این مسئله اتفاق بیفتد، زندگی آپارتمانی به جهنمی غیرقابل تحمل تبدیل خواهد شد.

ششم) رشد در محیط‌ها و خانواده‌های کم‌جمعیت

خانواده‌های کم‌جمعیت استعداد بیشتری برای بروز مشکلات و آسیب‌های آپارتمانی دارند. جامعه پذیری این افراد کم است و بسیاری از مسائل اجتماعی و عرفی را بلد نیستند. افراد رشدیافته در خانواده‌های پرجمعیت، حتی اگر سابقه آپارتمان‌نشینی نداشته باشند، به دلیل روحیه اجتماعی و جمعی خود، به سرعت خود را با محیط جدید وفق می‌یابند و الزامات آن را یاد می‌گیرند. این گونه افراد به دلیل تجربه فراوانی که در زندگی با دیگران کسب کرده‌اند حساسیت‌ها و روحیات را پیش‌بینی کرده، بهترین اقدام را در مقابل آن انجام می‌دهند. تربیت در یک خانواده خلوت، عدم تجربه زندگی با افراد و روحیات مختلف، عدم توانایی پیش‌بینی برخی مشکلات و آماده نبودن در مقابل آنها افراد را کم‌تحمل و بی‌تجربه بار می‌آورد. این افراد در صورت بروز کوچک‌ترین ناگواری تحمل خود را از دست داده، تدبیر برخورد مناسب را از دست می‌دهند.

مزایای آپارتمان نشینی

با وجود تفاوت‌های زندگی آپارتمانی با سبک زندگی سنتی، امروزه آپارتمان‌نشینی اجتناب ناپذیر است. به علت الوده شدن عده کثیری به زندگی آپارتمانی، محدودیت‌ها، هزینه‌های بالای مسکن و مهاجرت چاره‌ای جز گردن نهادن به آن نیست. از این‌رو لازم است با مد نظر قرار دادن مزیت‌های این نوع زندگی، تلخی توأقی و آسیب‌ها را تا حدودی جبران کرده، مطلوبیت‌های زندگی در آپارتمان را برجسته‌تر کرد. آپارتمان‌نشینی در کنار معایب و مشکلاتی که دارد دارای محاسن و مزایایی نیز هست که می‌توان از آنها برای بهبود وضعیت زندگی در آپارتمان‌ها استفاده کرد. ممکن است مردم بیشتر بخواهند از معایب آپارتمان‌نشینی صحبت کنند تا بتوانند آنها را برطرف سازند؛ اما برخی از مشکلات؛ اولاً قابل رفع کردن نیستند، ثانیاً توجه به مشکلات بیشتر بر آسیب‌های روانی آن می‌افزاید، ثالثاً امروزه جمعیت کثیری از مردم آپارتمان‌نشین هستند و با یک آسیب‌شناسی یا دستورالعمل خاص نمی‌توان آنها را از آپارتمان‌نشینی به خانه‌های ویلایی سوق داد؛ چراکه بسیاری از مردم همان آپارتمان را با قرض و دردهای فراوان تهیه کرده‌اند. بنابراین باید ضمن توجه به مشکلات و معایب و سعی در کاستن آنها، به مزایای آپارتمان نیز توجه کرد. تا ضمن افزودن بر مزایای مشکلات نیز کاسته شود و زندگی آپارتمانی از وضعیت نابسامان و نامطلوب به

وضعیتی بهتر تبدیل شود. برخی از مهم‌ترین مزایای آپارتمان‌نشینی را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

یکم) استفاده بهینه از فضای زمین

زمین یکی از مهم‌ترین سرمایه‌هایی است که قیمت آن هیچ وقت کاهش پیدا نمی‌کند. به همین دلیل خیلی از افرادی که خواهان سرمایه‌گذاری مطمئن هستند، سرمایه‌گذاری در خانه و زمین را بهترین راه می‌دانند. از این‌رو بالا بردن عمودی قوطی‌های کبریتی قیمت تمام‌شده زمین را برای دارندگان آپارتمان‌ها ارزان‌تر می‌کند. از سوی دیگر با آپارتمان‌سازی می‌توان تراکم بیشتری از خانه‌ها را در یک متر از کم‌تر شاهد بود. خالی شدن روستاها و شهرهای کوچک و گسپل جمعیت آنها به سمت شهرهای بزرگ، عملاً تراکم جمعیتی را در شهرهای بزرگ بیشتر کرده و قیمت زمین را افزایش می‌دهد. بنابراین تراکم جمعیت از یک سو و بالاتر رفتن قیمت زمین از سوی دیگر مردم را بین انتخاب آپارتمان به عنوان ملک یا انتخاب آن برای اجاره‌نشینی محصور می‌کند. آپارتمان‌نشینی راهکاری است که می‌توان درصد بیشتری از مردم را خانه‌دار و آنها را صاحب سققی به نام آپارتمان کند.

دوم) امنیت جانی و مالی

معمولاً منازل آپارتمانی نسبت به دیگر منازل مسکونی از امنیت بیشتری برخوردارند. با توجه به

آمارهای موجود، میزان آسیب‌های اجتماعی، مثل سرقت در منازل آپارتمانی کمتر از سایر منازل است. از دیدگاه برخی در یک مجتمع مسکونی، افرادی که از نظر اخلاقی و رفتاری، خودساخته باشند و شئون اخلاقی را رعایت کنند، می‌توانند محیط امن و شایسته‌ای را برای زندگی یکدیگر ایجاد کنند. در این صورت، مرد خانواده با اطمینان خاطر به مسافرت‌های کاری می‌رود و از تنهایی زن و فرزند خود نگران نیست. در صورت مسافرت یا ترک منزل برای مدت طولانی نیز واحد آپارتمانی از دزدان یا دیگر ناامنی‌ها در امان است. این امنیت در سایه زندگی آپارتمان‌نشینی به دست می‌آید.

باید متذکر شد که امنیت آپارتمان‌ها صرفاً از لحاظ مالی است؛ به عبارت دیگر ریسک سرقت و دزدی در آپارتمان‌ها بالاتر از منازل ویلایی است. این امنیت در آپارتمان‌هایی با جمعیت کمتر که شناخت نسبت به یکدیگر بیشتر است، بالاتر می‌رود. در این آپارتمان‌ها در صورت ورود غریبه، افراد نسبت به او کنجکاو شده، سعی می‌کنند از مهمان بودن وی اطمینان خاطر پیدا کنند. در مجتمع‌های گسترده‌تر این امنیت به دست دوربین‌های مدار بسته سپرده شده و از طریق آنها قابل کنترل است. در این مجتمع‌ها به دلیل اینکه معمولاً همسایه‌ها کمتر همدیگر را ملاقات می‌کنند و ورود غریبه حس کنجکاوای افراد را تحریک نمی‌کند. این مسئله در آپارتمان‌هایی اکثریت ساکنان آن مستأجر هستند خطر بزرگ‌تری محسوب می‌شود. از قتل‌ها، سرقت‌ها، خانه‌های تیمی دارای مفاسد جنسی و ساخت مشروبات الکلی در این آپارتمان‌ها

گزارشات فراوانی در صفحات روزنامه‌ها به چشم می‌خورد، بنابراین ساکنان برای تأمین امنیت واحد خود از درهای ضد سرقت و پیشرفته استفاده می‌کنند و بعضاً با وجود چنین درهای پیشرفته‌ای نرده نیز بر روی در ورودی نصب می‌کنند.

اگر در مجتمع‌های کوچک و بزرگ آپارتمانی مدیریت واحدی حکم‌فرما شود و همگان از مدیر و هیئت امنای ساختمان تبعیت کنند، نه تنها بسیاری از تهدیدهای آپارتمانی به فرصت تبدیل می‌شود، بلکه امنیت نیز در سطح بسیار بالایی تأمین شده، آرامش را به خانواده‌ها و ساکنان هدیه خواهد کرد. در آپارتمان فقط بحث امنیت مالی مطرح نیست، بلکه امنیت جانی، ناموسی، روانی، فرهنگی، دینی، رفتاری و گفتاری نیز مد نظر است که ره‌آورد همکاری، همدلی، صفا و صمیمیت تحت مدیریت واحد به جامعه آپارتمان‌نشین خواهد بود.

سوم) صرفه‌جویی در مصرف انرژی

خانه‌های ویلایی به دلیل باز بودن اطراف، بزرگ بودن فضای درون و بیرون آن و اشغال زمین بیشتر علاوه بر هدرروی انرژی بالا، مصرف انرژی بیشتری نیز دارند. در آپارتمان با پایین‌ترین شعله می‌توان محیط خانه را گرم نگه داشت و در تابستان‌ها به دلیل عدم تابش مستقیم آفتاب و استفاده طبقات دیگر از وسایل سرمایشی، هوای خوبی بر فضا حاکم می‌شود. از سوی دیگر اتصال اتاق‌ها به همدیگر و کوچک بودن فضای آپارتمانی، نسبت به

فضای ویلایی، منجر به این می‌شود که همواره مصرف برق کمتری را شاهد باشیم. مصرف آب نیز همین‌گونه است. اگرچه فضاهای عمومی مثل فضای سبز و درختان محوطه نیازمند آبیاری هستند و محوطه عمومی، سالن‌ها، راه‌پله‌ها و لابی‌ها نیز گاهی نیاز به شستن پیدا می‌کنند؛ اما نسبت به خانه‌های ویلایی به مراتب مصرف پایین‌تری از آب و برق را شاهد هستیم؛ چراکه مخارج بین همه اعضا و ساکنان سرشکن می‌شود؛ بنابراین به طور کلی واحدهای آپارتمانی هم هدرروی انرژی کم‌تری دارند و هم مصرف کمتری از انرژی را لازم دارند. در برخی آپارتمان‌ها نیز سیستم‌های سرمایشی و گرمایشی مرکزی، آنتن مرکزی، جاروبرقی مرکزی و... صرفه‌جویی در مصرف انرژی را بیش از پیش افزایش می‌دهد.

چهارم) نظم‌پذیری و انضباط اجتماعی ساکنان

رفت و آمد به موقع ساکنان در ساعت‌های معینی از شب و روز و رعایت حقوق همسایگان در مهمانی‌ها و شب‌نشینی‌ها، به تدریج ساکنان مجتمع‌های مسکونی را افرادی منظم و منضبط بار می‌آورد. رعایت استفاده از قسمت‌های اشتراکی و رعایت حقوق طبقه‌های پایین و بالا ساکنان را به رعایت قانون وادار می‌کند و آنها را افرادی قانون‌مند و با انضباط می‌سازد. بنابراین یکی از دلایلی که باید فرهنگ صحیح آپارتمان‌نشینی به آپارتمان‌نشینان آموزش داده شود این است که در صورت اهتمام آپارتمان‌نشینان به رعایت حقوق همسایگان و هم‌مجتمعی آنان به مرور زمان منضبط و قانون‌مند می‌شوند که در محیط‌های دیگر زندگی شهروندی

نیز رفتارهایی درستکارانه و اصولی از خود بروز می‌دهند.

پنجم) توان مالی برای خانه‌دار شدن

امروزه سرعت افزایش قیمت زمین و مسکن بسیار زیاد است؛ اما افزایش درآمد مردم کند است. در نتیجه دیگر کسی هوس خانه‌های بزرگ ویلایی را نمی‌کند. در ایران اگر یک کارمند درآمد تمام زندگی خود را پس‌انداز کند و چیزی از آن را مصرف نکند، شاید بتواند در پایین شهر یک خانه ویلایی متوسط بخرد. آپارتمان اگرچه از دیدگاه اندیشمندان مکانی موقت برای گذر است؛ اما امروزه کسی به آن به دیده گذار نگاه نمی‌کند؛ بلکه همه این را پذیرفته‌اند که مسکن همین قوطی کبریتی است که باید تا آخر عمر در آن ساکن باشیم که اگرهم فرسوده شد، به یک واحد آپارتمانی دیگر منتقل شویم.

آپارتمان قیمت تمام‌شده زمین را برای ساکنان کم می‌کند، انرژی کمتری برای مصرف نیاز دارد، امنیت ساکنانرا تا حدودی تأمین می‌کند و قیمت مصالح، ساخت و نگهداری ساختمان رانیز پایین‌تر می‌آورد. از دو جهت قیمت آپارتمان نازل‌تر از یک واحد ویلایی است؛ ۱. کوچک بودن واحد آپارتمانی است؛ ۲. استفاده از مصالح کمتر و با قیمت پایین‌تر است. خرید عمده مصالح و ساخت یکجای واحدها این اجازه را به پیمان‌کاران می‌دهد که در استفاده از ماشین‌آلات و استفاده از بهترین مصالح و نیروی انسانی قدرت مانور بیشتری داشته

باشند و بسیاری از هزینه‌ها و قیمت تمام شده واحد مسکونی را برای مصرف‌کننده به پایین‌ترین حد خود کاهش دهند. بنابراین افراد بیشتری می‌توانند صاحب منزل مسکونی و سرپناه برای خود شوند و از اجاره‌نشینی، اسباب‌کشی سالیانه و عواقب دیگر آن نجات پیدا کنند.

ششم) کار کمتر

این مزیت بیشتر مربوط به زنان است. زنان در واحدهای آپارتمانی به مراتب با کارهای روزمره کمتری مواجه هستند. وجود کمد دیواری، کابینت، نداشتن حیات وسیع، عدم نگهداری حیوانات خانگی مثل مرغ و خروس، کوچک بودن فضای درون خانه و... همه حکایت از کار کمتر زنان در نظافت، پخت و پز، مدیریت دکوراسیون و... در واحدهای آپارتمانی دارد. در مصاحبه‌های خانم‌های آپارتمان‌نشین که سابقه زندگی در خانه‌های ویلایی را نیز داشته‌اند، به کار کم خانه‌های آپارتمانی در مقایسه با خانه‌های ویلایی به عنوان مهم‌ترین مزیت آپارتمان‌نشینی اشاره کردند. آنها گفتند فضای آپارتمانی کوچک است و به راحتی می‌توان آن را مرتب و تمیز نگه داشت؛ و به واسطه وجود کمد دیواری و کابینت و سهولت دستیابی به آنها سرعت مرتب و تمیز کردن خانه بالا است.

البته کم بودن کار در منازل آپارتمانی فی‌نفسه جنبه مثبتی محسوب نمی‌شود؛ چراکه طبق روایات متعددی که از پیامبر و اهل بیت طاهرین

او^{علیه‌السلام} وارد شده کار در منزل ارزش است و یکی از توصیه‌های مهم معصومین (علیهم‌السلام) به مؤمنین است. علاوه بر اینها کار در خانه برای زنان و مردان موجب ثواب، خیر و برکت است.

در تعالیم دین اسلام، آموزه‌های زیادی در مورد ساخت بنا و نحوه چینش اجزای خانه وجود دارد که به کار بستن آنها، باعث کاستن از معضلات فرهنگی در این نوع زندگی است.

هفتم) تمرین مکارم اخلاق و رشد اخلاقی

بسیاری از منتقدین آپارتمان‌نشینی بیشترین آسیب‌های آپارتمان‌نشینی را در تضعیف اخلاق و معنویت دانسته می‌دانند و از این حیث نسبت به آپارتمان‌نشینی حساسیت نشان می‌دهند. اگر منصفانه بنگریم واقعاً آسیب‌های اخلاقی آپارتمان‌نشینی فراتر از حد تصور است و ناسازگاری جنگ‌افروزانهای با آموزه‌های اخلاقی اسلام دارد. در حال حاضر گریزی از این پدیده آسیب‌زا نیست و انسان مؤمن باید به جنگ آسیب‌های پیش آمده برود؛ چراکه در هیچ موقعیتی جبر بر انسان حاکم نیست. انسان می‌تواند با وجود بی‌اخلاقی‌ها خود را بسازد و برای رسیدن به اوج مکارم اخلاقی نفس سرکش خود را طوری تمرین دهد که به هدف مطلوب برسد. وقتی زمینه‌های بی‌اخلاقی فراوان است و انسان متقی خویش‌دارانه خود را متصف به مکارم اخلاقی می‌کند، ثواب اعمال او در دنیا و آخرت زیادتر است.

انسان در موقعیت‌هایی که مکارم اخلاقی فروکش کرده و هر کس تنها به فکر خویش است، به جامعه خود کاری ندارد و سعی می‌کند در مقابل دیگران منفعت‌طلبانه برخورد کند، اگر در چنین شرایطی فرد کرامت‌های اخلاقی خویش را به منصف ظهور برساند، نه تنها بر جو حاکم غلبه می‌کند و خود را می‌رهاند که دیگران را هم با خود همراه خواهد کرد؛ کاری که اولیای الهی در اعصار تاریخ انجام دادند و نمونه بارز آن گستردن کرامت‌های اخلاقی توسط پیامبر اسلام است که با وجود هزاران رذیله اخلاقی در عرب آن زمان، سجایای اخلاقی او نورافشانی کرد و نه تنها شبه جزیره عربستان که قسمت عظیمی از دنیای آن زمان و زمان‌های را دربر گرفت.

زمانی که همه چیز عادی است و جامعه پایبند عمل به آموزه‌های اخلاقی است، اتصاف به صفت زیبای اخلاق، چندان هنرمندانه نیست؛ اشخاصی که برای عمل به آموزه‌های اخلاقی با محیط در ستیز قرار می‌گیرند و در چنین حالتی اخلاق مدارانه و با آرامش دیگران را متقاعد به رفتار اخلاقی می‌کنند و در صورت متقاعد نشدن دیگران بر عمل به مبانی اخلاقی پای می‌فشارند در پیشگاه الهی جایگاه بلندمرتبه‌ای دارند.

هشتم) زمینه تقویت روحیه اتحاد و همدلی

در آپارتمان‌ها به دلیل تراکم و فشردگی واحدها و نیز نزدیکی ساکنان به همدیگر آسیب‌های فراوانی به آپارتمان‌نشینان وارد می‌شود؛ اما در عین حال اگر

ساکنان همت کنند می‌توان از نوعی خانواده بزرگ سخن گفت. آپارتمان این ظرفیت را دارد که ساکنان از آن استفاده کرده، با یکدیگر انس و الفت و همدلی پیدا کنند. مثلاً می‌توانند برنامه‌های مشترک دوره‌ای یا ماهانه‌ای مثل جلسات دعای خانگی، ایجاد صندوق قرض‌الحسنه، برگزاری نماز جماعت و... داشته باشند. کارهای جمعی، همدلی برای تعمیر یا آبادانی قسمتی از آپارتمان، حضور خانوادگی در منازل همدیگر، همکاری بانوان با همدیگر جهت برگزاری کلاس‌های آموزشی و... روحیه اتحاد، همدلی و همکاری را بین ساکنان افزایش می‌دهد. لازمه همه این مسائل تقویت روحیه ایثار، فداکاری، از خودگذشتگی و نوع‌دوستی است که در آیات و روایات به آنها تأکید شده است.

نهم) تجربه مدنیت

علی‌رغم همه بدبینی‌ها نسبت به زندگی آپارتمانی، این زندگی یکی از راه‌های مدنی شدن است. تردیدی در این امر وجود ندارد که آپارتمان حاصل پیشرفت تمدن بشری است؛ اما قطعاً این مسئله چالش برانگیز است که آیا زندگی آپارتمانی عاملی در راه مدنیت است؟ اگر این گونه است، به چه طریقی می‌تواند چنین کاری را انجام دهد؟ آنچه در زندگی آپارتمانی رخ می‌دهد مجموعه محدودکننده‌ای از قواعد است که هم جنبه‌های روانی و هم جنبه‌های زیستی را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد. اگرچه آزادی بی‌حد و حصر زندگی سنتی

در آپارتمان از بین می‌رود، اما قیود حاکم بر آن در راه اجتماعی شدن بیشتر ساکنان و در نتیجه مدنیت کارا است. زندگی در آپارتمان همچون شاخصی برای سنجش مدنیت افراد می‌تواند باشد؛ چراکه در چنین شرایطی است که میزان پایبندی به حقوق دیگران و دفاع از حقوق خود آشکار می‌شود.

همسایه‌آزاری از دید اسلام بسیار مذموم است و در اسلام بر همسایه‌داری نیکو تأکید شده است. به همین جهت، پیامبر دستور داد در مسجد سه مرتبه اعلان کنند هر کسی که همسایه‌اش از شر او در امان نباشد، ایمان ندارد.

فرهنگ صحیح آپارتمان نشینی از منظر اسلام

اسلام آموزه‌هایی پویا و گره‌گشا در زندگی فردی و اجتماعی دارد. این دین آسمانی مسائل اجتماعی را با محوریت عرف و عقل حل می‌کند و همواره راهکارهای آن تدریجی و متناسب با طبع انسان‌هاست.

معضلات و آسیب‌های آپارتمان‌نشینی از جمله مسائلی است که انسان‌های زیادی را درگیر خود کرده و مشکلاتی را برای آنها پیش آورده است. از این‌رو باید از متون اسلامی برای حل آنها راهکارهایی عملیاتی ارائه کرد. به گفته آقای قرائتی اسلام نظرات فراوانی درباره مسکن دارد که مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از: «انتخاب مکان»، «با چه پولی خانه بسازیم»، «مساحت خانه چقدر باشد»، «مقدار زیربنا چقدر باشد»، «دیوارکشی و اهمیت آن»، «جای دستشویی و حمام و اتاق خواب کجا باشد»، «سفیدکاری و گچ‌بری»، «ارتفاع سقف از زمین»، «تجمعات خانه»، «خرید و فروش خانه»، «خانه‌سازی برای دیگران اعم از فرزندان و خویشان و در بیابان برای کاروانسراها و مسافرین»، «اجاره دادن خانه»، «اشراف داشتن بر منزل دیگران»، «تاودان خانه‌ها»، «دولت و خانه‌سازی»، «محکم‌سازی خانه»، «خانه مسئولین مملکتی باید چگونه باشد»، «آپارتمان»، «امنیت در خانه و محدوده آن»، «محل نماز در خانه» و

و بالاخره «خانه ابدی».

یکم) توصیه های اسلامی به آپارتمان نشینان، آپارتمان سازان و مسئولین

دین مبین اسلام تا ضمن کمک به در امان ماندن از آسیب‌های محرب، راهکارهای کاهش آسیب‌ها را نیز به مردم نشان بدهد. بی‌شک آپارتمان آسیب‌های فراوانی دارد که گاه غیرقابل جبران است. با عمل به آموزه‌های اسلامی می‌توان آنها را کاهش داد. در ادامه به توصیه‌های اسلام در این باره اشاره می‌کنیم:

الف) ویژگی‌های غیر فیزیکی خانه

۱. جایگاه آرامش

طبق آموزه‌های اسلامی خانه باید جایگاه آرامش اعضا و کسانی باشد که در آن رفت و آمد می‌کنند؛ قرآن می‌فرماید: «وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَ يَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَ مِنْ أَصْوَابِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَانًا وَ مَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ؛ خدا خانه‌هایتان را جای آرامش‌تان قرار داد و از پوست چهارپایان برایتان خیمه‌ها ساخت تا به هنگام سفر و به هنگام اقامت از حمل آنها در رنج نیفتید. و از پشم و کرک و مویشان، تا روز قیامت برایتان اثاث خانه و اسباب زندگی ساخت.»^{۲۶}

ایجاد سروصدا، نور غیرمعتارف در شب‌ها، نگهداری حیوانات خانگی و مسائلی از این دست که آرامش دیگران را به هم می‌ریزد و متأسفانه امروزه در خانه‌های آپارتمانی رواج دارد، مذموم و

از دیدگاه قرآن مورد نهی قرار گرفته است. برگزاری مراسم جشن، عزا، دعا، سخنرانی و... که به طور مستقیم یا ایجاد سروصدا، رفت و آمدهای غیر معمول و مسائلی از این دست آرامش دیگران را به هم می‌زند، مشمول ممنوعیت‌های این آیه خواهد بود.

۲. نعمت الهی

خداوند در آیه ۸۱ سوره مبارکه نحل بعد از اینکه لباس و خانه را مخلوق و معمول خودش می‌داند، می‌فرماید: «كَذٰلِكَ يَتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ؛ این گونه وی نعمتش را بر شما تمام می‌گرداند، امید که شما آیه فرمائش را گردن نهدید».

از آیه فوق و از روایات فراوانی که داشتن خانه و خانه قراخ را جز، سعادت‌های مردم می‌شمارند، می‌توان فهمید که خانه نعمتی الهی است که در آن امنیت، آسایش، آرامش و معنویت فراهم می‌شود. انسان‌ها با مرکزیت خانه بقیه امورات زندگی خود را سامان می‌بخشند.

۳. مخلوق خدا

خداوند در قرآن جعل خانه را به خود نسبت داده و خانه آن را مخلوق خود می‌داند. این مخلوق الهی جایگاه شایسته‌ای در میان مخلوقات الهی دارد که اگر تمام جوانب معماری، وسعت، مصالح به کار گرفته شده در آن، زمین و محل ساخت آن، پولی که برای خرید زمین و مصالح آن پرداخت می‌شود و موارد متعدد دیگر مرتبط با آن رعایت شود، باعث، برکت از سوی رب العالمین می‌شود.

۴. نیاز انسان

غذا، لباس و مسکن از نیازهای اولیه انسان است. نیاز فطری انسان به داشتن آرامش و سکونت است که برای تأمین آن نیاز به مسکن پیدا می‌شود. به همین دلیل مسکنی که نتواند نیاز انسان به آرامش، سکونت، پوشش از معایب ظاهری و... را تأمین کند، ساختمانی است که کارکرد مسکن بودن را ندارد. اگر مسکن برای کسی فراهم نباشد، نمی‌تواند برای بقیه مسائل زندگی خود برنامه‌ریزی کند. به همین دلیل در روایت آمده که شایسته است اولین پولی که بعد از ازدواج به دست جوان می‌رسد با آن خانه بخرد.

۵. پوشاننده و سرپناه

یکی از مهم‌ترین آسیب‌های آپارتمان‌نشینی حیاگریزی و در مخاطره قرار گرفتن عفت اعضای خانه است. بر اساس این، یکی از مهم‌ترین شاخص‌ها و ویژگی‌های مسکن مطلوب اسلامی حافظ عفت و حیا بودن آن است. در روایتی می‌خوانیم که امام صادق علیه السلام فرمود: «سه چیز موجب راحتی و آسایش مؤمن است: خانه وسیع که عیب‌ها و امور پنهانی او را از مردم مخفی نگاه دارد، زن شایسته که او را بر امور دنیا و آخرت یاری کند، دختر یا خواهری که با ازدواج کردن یا با پایان یافتن عمرش از خانه او برود»^{۴۸}.
خانه باید با پوشش حافظ حیا و عفت باشد و مانع از دیده شدن حالات خصوصی انسان باشد و رفتارهای شخصی او مانند مقاربت و برهنگی را

را بیوشاند. این شاخص ابعاد فراوانی در حوزه معماری دارد که برخی از آنها عبارت‌اند از:^{۴۹}

• **درهای روبه‌رو:** طبق آیات و روایات فراوان درباره به اجازه گرفتن برای ورود به اتاق دیگران - به‌ویژه اتاق پدر و مادر در اوقات معینی از روز و شب^{۵۰} - و تیز نهی از نگاه بدون اجازه به اتاق دیگران باید ساختمان طوری باشد که اتاق‌ها نسبت به همدیگر دید نداشته باشند. همچنین خانه‌ها باید طوری طراحی شوند که از دید ناظران بیرونی در امان بمانند و حریم خصوصی اهالی خانه رعایت شود. مسئله‌ای که امروزه با آن مواجه هستیم این است که در واحدهای مختلف روبه روی هم قرار گرفته است و در صورت باز شدن حریم خصوصی افراد به اشتراک گذاشته می‌شود. بنابراین باید در آپارتمان‌ها تغییری جدی حاصل شود و در معماری‌های جدید این مسئله مهم در نظر گرفته شود.

• **آشپزخانه:** این شاخص از دو منظر مهم است: منظر اول مربوط به اصل حیا و عفت در خانه است که هرچه آشپزخانه در معرض دید نباشد، عفت و حیای اسلامی بتواند بهتر رعایت می‌شود؛ منظر دوم مربوط به پخت غذا خارج از دید مهمان است. آیه ۲۶ سوره مبارکه ذاریات به نوعی به این مهم اشاره می‌کند که صاحب خانه دور از چشم مهمان به سراغ تهیه غذا برود.^{۵۱} تفسیر «جوامع الجامع» می‌نویسد: «یکی از نشانه‌های ادب میزبان این است که کار خود را پنهان بدارد و بدون اینکه مهمان بفهمد به پذیرایی اقدام کند، از بیم آنکه مبدا مهمان مانع از کار او شود»^{۵۲}. همچنین در منابع اسلامی به پنهان کردن بوی غذا از مهمان و همسایگان تأکید شده است؛ این کار نیز تنها در صورتی محقق می‌شود که آشپزخانه دور از چشم مهمان و حاضرین باشد.^{۵۳}

بنابراین آشپزخانه نه به صورت این، بلکه باید به صورت مخفی طراحی شود تا رعایت حیا و عفت در آن صورت بگیرد و بوی غذا نیچد.

• **سرویس بهداشتی:** با توجه به تصریح روایات اسلامی، دست‌شویی در طراحی مطلوب اسلامی باید در مخفی‌ترین جای بنا قرار بگیرد. همچنین در روایات توصیه شده سرویس بهداشتی در فضای بیرون خانه تعبیه شود. محل سرویس بهداشتی در واحدهای آپارتمانی به شدت با آموزه های اسلامی در تعارض است. در آپارتمان دست‌شویی در حال و در مقابل دید مهمانان و حاضرین تعبیه می‌شود. این مسئله علاوه بر اینکه حیا را با

۵۱. سایت تبیان: ساختمان و مسکن در اسلام، <http://library.tebyan.net>

۵۰. نور: ۵۸

۴۹. شاخص‌های معماری و شهرسازی اسلامی، ۵۲ - ۵۷

۵۲. شاخص‌های معماری و شهرسازی اسلامی، ۷۷

۴۸. حلیه‌المتنین، ۶۷۷

۵۳. تفسیر جوامع الجامع.

مخاطره مواجه می‌کند، از نظر بهداشتی و اجتماعی نیز صحیح نیست. امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «أليس من حسن التقدير أن يكون الخلاء في أستر موضع فيها، آیا نمی‌بینی که از نیکویی تقدیر خانه که آدمی بنا می‌کند آن است که بیت الخلاء (سرویس بهداشتی) در پنهان‌ترین جای خانه باشد؟»^{۵۴}

در برخی آپارتمان‌ها حمام و توالت مشترک است که از نظر اسلام مطلوبیت ندارد. همچنین استفاده از توالت فرنگی با استناد به روایات فراوان خوب نیست.^{۵۵}

ب) ویژگی‌های فیزیکی خانه

در متون دینی به اندازه خانه، مانند ارتفاع، مساحت و مقدار زمین، اشاره شده است. بنابراین مسکن از دیدگاه اسلامی مطلوبیت‌هایی از حیث بنا دارد که به مهم‌ترین آنها که به آپارتمان‌نشینی مربوط است اشاره می‌شود:

۱. استحکام بنا

استحکام بنا و طول عمر ساختمان نقش مهمی دارد. دین مبین اسلام تأکید فراوانی بر استفاده بهینه از منابع موجود و بالا بردن استحکام خانه دارد. رسول خدا (صلی الله علیه و آله) می‌فرماید: «به راستی خدای متعالی دوست دارد هر یک از شما هرگاه کاری می‌کند آن را محکم و استوار کند»^{۵۶} در استحکام بنا باید از مصالح خوب و مناسب استفاده کرد و در استفاده از مصالح، مطابق مناطق مختلف اعطاف‌پذیر بود؛ برای مثال در

برخی مناطق استفاده از مصالح چوبی امنیت را فراهم می‌کند و به بنا استحکام می‌بخشد و خانه را از خطرات محافظت می‌کند و در برخی مناطق سیمان و گچ و آجر و آهن. این مسئله در روایات آمده است.

۲. وسعت خانه

از دیدگاه اسلام بهترین خانه باید آن قدر وسعت داشته باشد که اهل آن راحت باشند و برای پذیرایی از مهمانان با تنگنا مواجه نشوند. البته نباید آن قدر وسیع باشد که از حد متعارف عرفی و شائی بیشتر شود که در این صورت نه تنها مطلوب نخواهد بود، بلکه مذموم نیز هست.

در روایت نبوی (صلی الله علیه و آله) وارد شده که: «كُلُّ بِنَاءٍ لَيْسَ بِكَفَافٍ فَهُوَ وَبَالٌ عَلَى صَاحِبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ هر بنایی که بیشتر از نیاز باشد، و وبال صاحبش در روز قیامت خواهد بود».

امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «مَنْ بَنَى فَوْقَ مَسْكِنِهِ كَلَّفَ حَمَلَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ هر که بنایی بیش از نیاز سکونتش بسازد، در روز قیامت مکلف به حمل آن می‌شود».

امروزه دیگر خبری از خانه‌های وسیع نیست و خانه‌های امروزی به سمت کوچکی و کوتاهی رفته و آسیب‌هایی را بر خانواده‌ها تحمیل کرده‌اند حضرت امام رضا (علیه السلام) خانه‌ای خرید و به یکی از موالیان خود فرمان داد تا به آن خانه منتقل شود و فرمود: منزل تو تنگ است. آن شخص گفت: این خانه (منزل تنگ) را پدرم بنا

کرده است. آن حضرت فرمود: اگر پدر تو نادان بود، سزاوار است که تو نیز مانند او باشی؟»^{۵۷}

امام کاظم (علیه السلام) در مسجد الحرام در میان جمعی از بنی هاشم، که درباره خوشی‌های دنیا باهم صحبت می‌کردند، حاضر بود. در این مورد از آن حضرت نیز پرسیدند. حضرت فرمود: «سَعَةَ فِي الْمَنْزِلِ وَفَضْلٌ فِي الْخَادِمِ؛ [خوشی دنیا در دو چیز است: ا] وسعت منزل و فضل و خوبی خدمتکار».

پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) می‌فرماید: «مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ الْمَسْكَنُ الْوَاسِعُ؛ از خوشبختی مرد مسلمان، داشتن مسکن فراخ است».

حفظ حریم شخصی، رعایت حقوق همسایه‌ها، رعایت سکوت، مدیریت تعارضات ارتباطی، وجود هیأت مدیره قوی و مدیر ساختمان توانمند، وجود فضا برای ورزش از مهمترین الزامات زندگی آپارتمانی است.

امام باقر (علیه السلام) می‌فرماید: «مِنْ سَقَاءِ الْعَيْشِ ضِيقُ الْمَنْزِلِ؛ از سختی زندگی، تنگی منزل است».

وسعت خانه زمینه‌ساز اجرای برنامه‌های اسلام در جامعه است که برخی از آنها عبارت‌اند از:^{۵۸}

• امکان تحقق تفریح و شادابی با فراخ بودن منزل؛ در روایت آمده است که «العیش السعة فی المنزل»، یعنی بستر تحقق عیش و شادی وسعت منزل است. در برخی روایات نیز بستر برترین لذت‌ها، که یک مسلمان به دنبال آن است، خانه فراخ معرفی شده است.

● **راحتی مؤمن در خانه:** در روایتی از امام صادق علیه السلام آمده است که فراخ بودن منزل، راحتی را برای مؤمن به دنبال دارد. مؤمن در این دنیا به دنبال نوعی راحتی است تا بتواند در سایه امکانات آن به وظایف شرعی خود نسبت به اهل و عیال، آشنایان و همسایگانش در بهترین حالت عمل نموده، حقوق آنها را به نحو احسن و اکمل ادا نماید. از طرفی مؤمن باید خانه‌ای بسازد که در آن همه لوازم و اقتضات زندگی به گونه‌ای فراهم گردد که کمترین آسیب به طبیعت و محیط پیرامونش وارد آید.

● **ایجاد سعادت دنیوی با خانه وسیع:** یکی از ابعاد و بسترهای تحقق سعادت مطلوب اسلامی مسکن بزرگ و واسع است که در روایات به آن اشاره شده است.

● **پوشاندن بدی‌ها و حفظ حریم خصوصی:** روایتی از امام صادق علیه السلام در صدد بیان این امر مهم است که خانه باید مانع از دیده شدن حالات خصوصی انسان باشد؛ زیرا انسان در خلوت خود رفتارها و حالاتی دارد که آنها را در عرصه جامعه بروز نمی‌دهد و باید از دید مردم پوشیده بماند. پوشیدگی و مطابقت با عفت، مانند قرارگیری مستراح در مخفی‌ترین نقطه بنا و دور از دید بودن اتاق‌های خواب و آشپزخانه، فقط با فراخ بودن مسکن قابل طراحی است و در ابعاد کوچک‌تر، شدنی نیست و فقط می‌توان از تبعات نامطلوب آنها کاست.

● **سعادت اخروی با وسعت منزل:** امام علی علیه السلام در روایتی اشاره دارد بر اینکه اگر مؤمن در دنیا به دنبال آخرت خود باشد، باید خانه وسیع برای خود فراهم سازد تا در آن مهمانی داده، صلّه رحم بجا آورد و حقوق الهی و مردم را در آن خانه ادا نماید. در دین مبین اسلام، علاوه بر سطح برای منزل مطلوب، ارتفاع حداقلی و حداکثری نیز مطرح می‌شود که هم نیازهای انسان از جمله آرامش، حفاظت از گرما، سرما و خطرات را برطرف کند و هم از حد معقول فراتر نرود. آموزه‌های اسلامی مرتفع ساختن سقف و دیوارها را نهی کرده و ارتفاع را تا هفت یا هشت ذراع (هر ذراع تقریباً ۴۷ سانتیمتر) مجاز دانسته شده است. در برخی روایات آمده: اگر سقف بلندتر از هشت ذراع باشد، ملکی می‌گوید کجا می‌خواهی بروی ای فاسق! در روایتی آمده اگر ارتفاع سقف از هفت ذراع بیشتر بود در قسمت بالای دیوار آیه‌الکرسی نوشته شود تا شیاطین در آن لانه نکنند.

البته امروزه آنچه در آپارتمانها نمود دارد، پایین بودن ارتفاع سقف است که هم از لحاظ ایمنی خطرناک است و هم باعث خفگیهای ناشی از گاز گرفتگی و تنگی بیش از پیش خانه می‌شود. فراخ بودن خانه فقط از حیث منظور افقی نیست؛ بلکه از حیث عمودی نیز باید فراخ بودن رعایت شود. پایین بودن ارتفاع از لحاظ بهداشتی نیز از دو جنبه آسیب وارد می‌کند: ۱. تهویه هوا که در صورت پایین بودن سقف، به خوبی صورت نمی‌گیرد. ۲. بهداشت روانی؛ خانه‌هایی که از لحاظ

نمی‌گیرد. ۲. بهداشت روانی؛ خانه‌هایی که از لحاظ افقی و عمودی تنگ هستند، اضطرابزا است و اهالی را با استرس و اضطراب همراه می‌کند. حالا که گریزی از آپارتمان‌نشینی نیست، نباید کاری کرد که معضلات آن افزایش یابد. باید از برخی مزایا مثل قیمت پایین خانه چشم پوشید. خانه را هم از لحاظ سطح و هم از حیث ارتفاع باید وسیع طراحی کرد تا معضلات اجتماعی و آسیب های روانی و معنوی را کاهش داد.

۳. حیاط

در روایات اسلامی تأکید فراوانی بر وجود حیاط وسیع و فراخ شده است. ایجاد باغ و کاشت درخت و پذیرایی از مهمانان نیاز به حیاط وسیع دارد. ایجاد سرویس بهداشتی در حیاط، رفت و آمد در حیاط برای فراهم کردن وسایل پذیرایی از مهمانان اهمیت فراوانی در آموزه‌های اسلامی دارد. بازی‌های پر جنب و جوش کودکان و نیز خاک‌بازی نیازمند حیاطی نسبتاً وسیع است.

بنابراین در آپارتمان‌سازی باید به این مهم توجه ویژه شود. طراحان و معماران و به دنبال آنها

مسئولین شهرداری باید با تعبیه بالکن‌ها و ایوان‌های وسیع و قابلیت کاشت برخی گل‌ها و گیاهان و نیز طراحی سرویس بهداشتی در بالکن را ایجاد کنند تا از مخاطرات آپارتمان‌ها بکاهند.

۴. تعداد طبقات

ساختن خانه چندطبقه مورد تأیید آموزه‌های اسلامی نیست.^{۶۱} اصل در خانه‌سازی یک طبقه بودن آن است، ولی به ضرورت می‌توان طبقه‌ای دیگر بر آن افزود تا نیازها تأمین شود. در صورتی که طبقه اول برای تأمین نیازهای اهل خانه کافی باشد و نیازها در سطح افقی تأمین شود، ساخت طبقات بیشتر نشانه تجملات و اشرافی‌گری‌های مذموم خواهد بود. در صورتی که طبقه دوم برای رفع احتیاجات ساخته شد، در روایت وارد شده که زنان را در طبقات بالا و جایی که برای جاهای دیگر اشراف دارد قرار ندهید. به نظر می‌رسد وجود خانه‌های مستقل روی هم مورد تأیید دین مبین اسلام نباشد و به طور کلی آپارتمان‌نشینی به شکل امروزی آن مورد تأیید آموزه‌های اسلامی نیست. معایب زیادی که برای آپارتمان در قسمت آسیب‌ها ذکر شد همگی نشان از این دارد که آپارتمان‌نشینی نمی‌تواند مورد تأیید دین مبین اسلام باشد.

۵. استفاده از عایق‌های صوتی

یکی از مشکلات آپارتمان‌ها، آزار و اذیت‌های صوتی و نیز به خطر افتادن حریم شخصی از طریق انتقال صداها است. برای این کار بهتر است طراحان و معماران عایق‌های صوتی مناسبی در دیوارها، سقف‌ها و درهای واحدهای آپارتمانی تعبیه کنند تا هم کودکان آزادانه به بازی خود بپردازند و هم اعضای خانواده از به خطر افتاده حریم خصوصی خویش نگران نباشند.

۶. تعداد اتاق‌ها

تعداد اتاق‌ها از دیدگاه اسلام باید به مقدار مورد نیاز باشد؛ یعنی نه آن قدر کم باشد که اعضای خانواده در فشار و تنگنا قرار گیرند و نه آن قدر زیاد که اهالی خانه را برای نگهداری، نظافت و تعمیر آن به مشقت بیندازد. داشتن اتاق مجزا برای والدین و نیز جدا بودن اتاق فرزندان از والدین (نه برای فرزندی یک اتاق) مورد تأکید روایات است که تأمین آنها از لحاظ تربیتی آثار فراوانی دارد. تعیین اتاقی برای پذیرایی از مهمانان، تعیین نمازخانه یا جایی مخصوص نماز در خانه و مواردی از این دست نیز در صورت توان مالی از مطلوبیت‌های معماری اسلامی است. این امر می‌تواند در طراحی واحدها و مجتمع‌های آپارتمانی مورد توجه قرار بگیرند.

عده‌ای ایجاد اتاق اختصاصی برای هر یک از زن و مرد را از برخی روایات استنباط کرده‌اند. همچنان که در سیره عملی برخی ائمه علیهم‌السلام، مثل امام باقر و امام حسین علیهم‌السلام دیده شده است؛ گویا آیات

۳۳ و ۳۴ سوره مبارکه احزاب نیز مؤید این مطلب است! بنابراین خوب است در طراحی خانه، ضمن توجه به وسعت آن، اتاق مخصوصی برای هر کدام از زن و مرد خانه نیز تعبیه شود.

ج) ساختار شهری

۱. مسجد محوری

مجتمع‌های آپارتمان را با محوریت مساجد بسازیم طوری که دسترسی همه اعضای مجتمع‌های آپارتمانی به مسجد به آسانی صورت بگیرد. مسجد کارکردهای فراوانی دارد که در صورت محوریت دادن به آن به آبادی خانه‌ها و پویایی مجتمع‌های آپارتمانی کمک شایانی می‌شود.^۲ مسجد محوری می‌تواند نشاط، آرامش، مهارت، سعادت، امید، وحدت، آگاهی، معنویت، کرامت، صمیمیت و مسئولیت‌پذیری را بر محلات و مجتمع‌های آپارتمانی حاکم سازد.

۲. تداعی محله

مجتمع‌ها را طوری بسازیم که محلات قدیمی را برای اعضای آن تداعی کند؛ تا صمیمیت‌ها گسترش یافته، همکاری‌ها بهتر صورت بگیرد. برای این کار می‌توان مسجد یا نمازخانه‌ای که تأمین‌کننده مسجد محوری نیز باشد، در یکی از طبقات در نظر گرفت. ایجاد کتابخانه، ورزشگاه، آموزشگاه و... در داخل مجتمع‌های آپارتمانی نیز می‌تواند محله بودن مجتمع‌های آپارتمانی را برای ساکنان تداعی کند.

۳. دسترسی آسان به امکانات شهری

بسیاری از مشکلات آپارتمان‌ها زمانی ظاهر می‌شود که آپارتمان‌نشینان مجبور برای استفاده از خدمات شهری به مناطق دیگر مراجعه کنند. مدرسه، ادارات، فروشگاه‌ها و مراکز خرید، محل کار، کتابخانه، ورزشگاه، پارک‌های بازی و مسائلی از این دست نوعاً دور از مجتمع‌های آپارتمانی قرار دارند؛ در حالی که با توجه به تراکم جمعیت در مجتمع‌های آپارتمانی این‌گونه امکانات باید نزدیک مجتمع‌ها باشد. این کار باعث می‌شود ساکنین آپارتمان در حل مشکلات موجود همکاری کنند و با حضور بیشتر (به‌جای رفت و آمد بیشتر) از مشکلات فرهنگی مجتمع بکاهند. دیدارهای زیاد در این اماکن صمیمیت‌ها را گسترش می‌دهد و بر محبت‌ها می‌افزاید.

۴. تدوین قانون برای ساختمان و ساختار شهری

نهاد‌های قانونگذار می‌توانند با تدوین قوانین، آیین‌نامه‌های اجرایی و پیوست‌های فرهنگی آسیب‌های اجتماعی، فرهنگی، تربیتی و دینی را کاهش دهند. تعیین حداقل مترها، تعیین نقشه‌های اسلامی، محدودسازی برخی بناها از جمله آشپزخانه و سرویس بهداشتی به تبعیت از یک الگوی صحیح (بدون محدودسازی خلاقیت‌ها و سلیق شخصی در کل نقشه)، تعیین محدوده تعداد طبقات و تعداد واحدهای هر طبقه، تعیین الگوی عملی پوشاندگی در ورودی واحد آپارتمان و... از جمله وظایف مهم نهاد‌های کلان نظام است.

(انسان و حیوان)، عدم استفاده از طلا و جواهرات و تزئین دیوارها با رنگ‌های مناسبی مثل سفید و گرمی از سفارشات مؤکد روایات درباره محیط داخلی است. محیط آپارتمان در اغلب موارد کوچک و تنگ است؛ اگر جای تنگ و کوچک با تزئینات شلوغ شود، بر آسیب‌زایی‌اش افزوده می‌شود. می‌توان با رنگ‌ها مناسب و استفاده از آینه‌های بزرگ مقداری از آسیب‌زایی این فضا را کاست. البته باید در استفاده از آینه‌های بزرگ به شاخص‌های دیگری مثل حیا و عفت نیز توجه کرد و سعی کرد طوری آینه‌ها تعبیه شوند که اعضای خانواده در دید غریبه‌ها نباشند.

وجود مبلمان بر شلوغی و تنگی خانه می‌افزاید و تخت‌خواب، اگرچه فی‌نفسه نهی خاص و صریحی از روایات و آموزه‌های اسلامی بر آن نشده است ممکن است تأیید هم شده باشد، اما در محیط آپارتمانی چند آسیب مهم دارد؛ الف) به طور ویژه تخت‌های دونفره حیاگریزی را تشدید می‌کنند؛ چراکه بچه‌ها، غریبه‌ها و بیگانه‌ها به طور مرتب جای خواب پدر و مادر و زن و شوهر را می‌بینند. دیدن جای خواب یک زن و شوهر از یک سو حیای صورت آن دو را از بین

باید به دو مطلب توجه کرد. اول اینکه استفاده از مبل و صندلی در ادارات و اماکن عمومی به دلیل موقت بودنشان یا خانه که جای قرار و سکون و آرامش است، نباید مقایسه شود. دوم اینکه در آیاتی از قرآن کریم در وصف حالت بهشتیان آنها را تکیه داده به انواع زیبایی از مبل‌ها توصیف کرده است که قابل تعمیم به این دنیا نیست؛ چراکه بهشتیان حالاتی دارند که از نظر اخلاقی در این دنیا نشانه تکبر است، ولی در آخرت پاداشی است که از سوی پروردگار عالمیان برای آنها در نظر گرفته شده است. البته ایجاد سکو در ورودی منازل جهت پوشیدن کفش، جوراب و شلوار مطلوبیت دارد؛ چراکه ایستاده پوشیدن این موارد در دین مبین اسلام و فقه اسلامی مکروه است؛

۲. دکوراسیون

در روایات فراوانی بر زیبایی و سادگی خانه تأکید شده است. سادگی دکوراسیون روح انسان را از بسیاری از آشفتگی‌ها رها می‌سازد، در حالی که شلوغی آن انسان را به آشفتگی فکری و روانی مبتلا می‌کند. عدم استفاده از تصاویر ذی‌روح

در صورت عمل این نهادها به وظایف خود در مورد آپارتمان‌نشینی بسیاری از آسیب‌های آن در کوتاه مدت و بلندمدت از بین می‌رود. با انجام این اقدامات می‌توانیم امیدوار باشیم که کارکردهای اصلی خانه که مورد تأکید آموزه‌های اسلامی است در واحدهای آپارتمانی نیز تداوم داشته باشد.

د) چیدمان داخلی

۱. مبلمان

استفاده از مبل و صندلی امروزه در آپارتمان‌ها شایع است. در واقع روی صندلی نشستن و غذا خوردن به عنوان یک فرهنگ در آپارتمان‌نشینی به رسمیت شناخته شده است. هرچند این فرهنگ وارداتی باعث می‌شود که آپارتمان‌نشینان بتوانند راحت از مهمان‌پذیری کنند؛ اما در آموزه‌های اخلاقی اسلام روی کرسی (اعم از صندلی و مبل) نشستن از اخلاق متکبران و سلاطین است. وقتی این مسئله به فرهنگ تبدیل شود، مشکلات اخلاقی بعدی را نیز به همراه خواهد داشت. در روایتی از ابن عباس نقل شده است: «پیامبر ﷺ بر روی زمین می‌نشست، روی زمین غذا می‌خورد، شیر گوسفندان را می‌دوشید و دعوت بردگان را برای خوردن نان جو اجابت می‌کرد»؛ بنابراین بهتر است آپارتمان‌نشینان خود را به نشستن روی زمین عادت دهند تا احساس زندگی و پذیرایی سرپایی را از خود دور کنند. روی زمین نشستن علاوه بر اینکه نشان از تواضع افراد دارد، حالت صمیمی بیشتری نیز بین افراد حاکم می‌کند.

می برد و از سوی دیگر بر بیننده نیز اثر روانی سوء، برجای می گذارد. این کار برای فرزندان بلوغ زودرس را به همراه دارد که اثرات منفی آن بر همه متخصصین روشن است. بنابراین در مقابل دید دیگران بودن رختخواب و تختخواب در آموزه های اسلامی نهی شده است. ب) فضای زیادی از یک یا دو اتاق را اشغال می کند و بخشی از خانه را از کارایی ساقط می کند. ج) خیلی از تختخواب ها و تشک های مورد استفاده در تختخواب ها غیر استاندارد است، در حالی که روی پتو یا تشک پشمی بر روی زمین خوابیدن هم از لحاظ طبی مفید است و هم ضررهایی مثل کمر درد و... را ندارد. شهید پاک نژاد در مورد خوابیدن بر روی تختخواب های فنردار می نویسد: «چه بسیار در رفتگی های بین مهره که به علت خوابیدن بر آنها پیش آمده و شخص را به درد کمر یا سیاتیک مبتلا ساخته است»^{۶۷}.

ه) کارکردهای اجتماعی مسکن

۱) انتخاب محله و همسایگان خوب

امیر مؤمنان علیه السلام می فرماید: «ارزش و شرافت خانه به حیاط وسیع و همنشینیان نیکوکار و صالح است و برکت خانه، به بودن آن در منطقه خوب و محوطه وسیع و همسایگان همراه و خوب است»^{۶۸}. انتخاب همسایه مهم ترین رکن در انتخاب خانه برای ساخت یا خرید است. از سوی دیگر در معماری شهری که برای ساخت خانه در نظر گرفته می شود و عموماً شهرداری ها متولی این امر هستند، باید

خانه ها با محوریت مساجد بنا شوند، چنان که در صدر اسلام نیز این گونه بود. محله های مسجدمحور از لحاظ تربیتی موقعیت ممتازتری نسبت به بقیه محله ها دارند. متأسفانه این مهم در طراحی های شهری به ویژه آپارتمان سازی ها رعایت نمی شود. امروزه شهرها بر مدار مسجدها بنا نمی شوند؛ بلکه این مساجد هستند که با محوریت شهرهای جدید (به ویژه مجتمع های آپارتمانی) به وجود می آیند. احداث مساجد در شهرها و اماکن جدید معمولاً بعد از طراحی شهر صورت می گیرد. به عبارت دیگر ابتدا شهر یا شهرکی ساخته می شود و بعد از آن ساکنان احساس نیاز به مسجد کرده، این مکان را بنا می کنند که عموماً مکانی نامناسب برای مسجد در نظر گرفته می شود و مسجدی بدقواره شکل می گیرد.^{۶۹}

۲) مهمانداری و صلہ رحم

روایات متعدد اسلامی به مؤمنین توصیه می کنند که منزل فراخ و وسیعی را انتخاب کنند. یکی از مهم ترین دلایلی که در روایات به آنها اشاره شده اهمیت مهمانداری است. امیرالمؤمنین علیه السلام مهمانداری و صلہ رحم را شاخصی برای خانه وسیع ذکر می کنند که در صورت عدم انجام آن، خانه وسیع نفعی به حال آخرت شخص نداشته، بلکه وبال گردن او خواهد شد. علی علیه السلام در روایتی دیگر وسعت را شرافت خواند می داند و رفت و آمد صالحان در آن را برکتی برای اهل منزل. اسلام خانه ای را که مهمان داخل آن نمی شود و همچنین کسی را که مهمانداری نمی کند و از مهمان فراری است، مذمت کرده است. رسول اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: «هرخانه ای که مهمان در آن وارد نمی شود، ملائکه نیز داخل آنها نمی شوند». روزی امیرالمؤمنین علی علیه السلام ناراحت و غمگین بود، از او علت ناراحتی را سؤال کردند. حضرت علیه السلام فرمود: هفت روز است مهمان وارد خانه من نشده است. مهمانداری برکاتی دارد که هم

مربوط به این دنیاست و هم مربوط به آخرت. در خانه‌های کوچک آپارتمانی عملاً امکان مهمانداری به طور وسیع کاهش می‌یابد و توفیق مهمانداری از آپارتمان‌نشینان سلب می‌شود. آپارتمان‌نشینان می‌توانند طوری برنامه‌های خود را تنظیم کنند که هم از نعمت مهمانداری محروم نمانند و هم به دیگران آزار نرسانند. پذیرایی از مهمان‌های دعوت شده در اوقاتی از روزهای تعطیل که مزاحم استراحت دیگران نباشد، هماهنگ کردن با همسایگان جهت برگزاری برخی برنامه‌ها و مهمانی‌ها، همکاری با همسایگان جهت برگزاری مهمانی‌های نسبتاً وسیع، مشارکت دادن همسایگان و دعوت آنان به مهمانی‌های غیر فامیلی و غیر خانوادگی و مواردی از این دست می‌تواند به مدیریت این مسئله کمک کند. می‌توان در برخی مهمانی‌ها از منزل همسایه استفاده کرد تا وقتی او نیز قصد چنین برنامه‌ای داشت، بتواند از واحد آپارتمان ما استفاده کند. این مشارکت‌ها زمینه‌های خوبی برای همکاری‌های دیگر مثل تولید برخی محصولات خانگی را فراهم می‌کند و صمیمیت و جامعه‌پذیری را در افراد بالا می‌برد.

۳) تولید و اقتصاد خانواده

از کارکردهای مهم مسکن تولید برخی مایحتاج زندگی، به ویژه مایحتاج تغذیه‌ای، در آن است. در روایاتی به تولید نان در درون منزل تأکید شده است.^{۷۰} علاوه بر اینکه کار در منزل و تولید مایحتاج برکات فراوانی دارد که در روایات نیز به آنها اشاره

شده، باعث می‌شود رفت‌وآمدها و صمیمیت‌ها نیز گسترش یافته، صلح رحم، همسایه‌داری، خبرگیری از احوال آشنایان و کمک به دیگران نیز تحقق پیدا کند. بنابراین تأکید فراوان بر کارگروهی و جمعی و همکاری همسایگان در تهیه برخی اقلام و راهاندازی تولید خانگی است. این مهم البته در آپارتمان‌نشینی، به وسعتی که در روایات وارد شده، میسر نیست؛ اما اهالی خانه، به ویژه خانم‌ها، در تولیدات انفرادی می‌توانند سهم بزرگی به خود اختصاص دهند و به اقتصاد کشور نیز کمک خوبی کنند. در تولیدات جمعی نیز می‌توان با تولید برخی محصولات، که آزار و اذیت کمتری برای دیگران دارند، برکت را به داخل آپارتمان‌های بی‌روح وارد کرد.

در خانه‌های کوچک آپارتمانی عملاً امکان مهمانداری به طور وسیع کاهش می‌یابد و توفیق مهمانداری از آپارتمان‌نشینان سلب می‌شود.

برخی روایات تهیه برخی اقلام غذایی از بیرون را موجب برچیده شدن برکت از منزل و آورنده فقر در آن خانه معرفی می‌کنند. امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «سِرَاءُ الْجِنَظَةِ يَنْفِي الْفَقْرَ وَ سِرَاءُ الدَّقِيقِ يَنْشِي الْفَقْرَ وَ سِرَاءُ الْخُبْزِ مَحَقٌّ؛ خرید گندم از بیرون منزل فقر را از بین می‌برد و خرید آرد از بیرون منزل فقر می‌آورد و خرید نان آماده از بیرون منزل ا هلاک است».

در حدیث دیگر می‌فرماید: «سِرَاءُ الْجِنَظَةِ عِزٌّ وَ سِرَاءُ الدَّقِيقِ ذُلٌّ وَ سِرَاءُ الْخُبْزِ فَقْرٌ؛ خرید گندم از بیرون منزل عزت و خرید آرد از بیرون منزل ذلت است و خرید نان از بیرون منزل عین فقر است». ایشان همچنین می‌فرمایند: «مَنْ اشْتَرَى الْجِنَظَةَ زَادَ مَالَهُ وَ مَنْ اشْتَرَى الدَّقِيقَ ذَهَبَ نِصْفُ مَالِهِ وَ مَنْ اشْتَرَى الْخُبْزَ ذَهَبَ مَالُهُ؛ هر کس گندم از بیرون منزل بخرد مالش زیاد می‌شود، هر کس آرد از بیرون منزل بخرد نصف مالش می‌رود و هر کس نان از بیرون منزل بخرد تمام مالش از دستش می‌رود».

از حضرت صادق (علیه السلام) منقول است که: «از تلخی زندگانی است از خانه به خانه نقل کردن و نان از بازار خریدن».^{۷۱}

کار در خانه برای زنان و مردان ثواب، خیر و برکت می‌آورد. زنی به رسول خدا (صلی الله علیه و آله) عرض کرد: خدمت کردن زن در خانه شوهر چه فضیلتی دارد؟ حضرت فرمود: «در مقابل هر کاری که برای اداره امور منزل انجام دهد، خدا نظر لطفی به او می‌فرماید و کسی که مورد نظر خدا واقع گردد معذب نخواهد شد».^{۷۲}

بنابراین نفس کم شدن کارها در منزل مثبت نیست. باید کم شدن کار در خانه را با کارهای مفید دیگر جبران کرد که هم برکت به خانه‌ها برگردد و هم رحمت و مغفرت الهی شامل حال بانوان آپارتمان‌نشین شود. بانوان می‌توانند به کارهای دیگری مانند نقاشی، خطاطی، مطالعه، تحقیق، گلدوزی، خیاطی، بافندگی و... بپردازند. با اشتغال به این کارها می‌توان هم به اقتصاد خانواده و هم به تولید و ترقی اقتصادی

۷۰. مایهت خبرگزاری حوزه استرانی اسلام در جرعه نان از تولید تا مصرف، <http://hawzahnews.com/mobile/detail/News/۳۳۶۳۷۷>

۷۱. حلیة‌المعتقین، ۷۲. بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۵۱.

جامعه کمک کرد. به علاوه در اثر اشتغال به کار از ابتلا به بیماری‌های روانی و ضعف اعصاب نیز تا حد زیادی محفوظ خواهند ماند. امیر المؤمنین (علیه السلام) فرمود: «خدا مؤمنی را که به حرفه و کاری مشغول و امین باشد، دوست دارد».^{۷۳}

رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) به امیر المؤمنین (علیه السلام) فرمود: «بشنو ای ابالحسن! آنچه می‌گویم امر خداست که هر مردی به همسرش در کارهای منزل کمک و یاری نماید، خداوند به تعداد هر مویی که در بدن اوست، یک سال عبادت که روزهای آن را روزه و شب‌هایش را عبادت نموده است، برای وی می‌نویسد و پاداش صابرائی چون یعقوب، داود و عیسی را به او می‌دهد. ای علی! هر کس در خانه مشغول خدمت به عیال شود و از یاری او مضایقه نکند، خداوند اسم او را در دفتر شهدا می‌نویسد و در هر روز و شب ثواب هزار شهید را برای او می‌نویسد و به هر قدمی که برمی‌دارد، اجر و پاداش حج و عمره را دارد و ثواب هزار جهاد و عبادت هزار مریض و هزار نماز جمعه و هزار تشییع جنازه و سیر کردن هزار گرسنه و پوشاندن هزار برهنه و انفاق هزار اسب در راه خدا به او می‌دهد. کمک کردن به زن در خانه بهتر از خواندن تورات، انجیل، زبور و قرآن است و از آزاد کردن هزار اسیر و انفاق هزار شتر به مساکین بهتر است و چنین کسی پس از مرگ در بهشت خواهد بود».^{۷۴}

خانه‌های وسیع با داشتن اتاق‌های کافی و معماری اسلامی نقش بسیار مهمی در آرامش بخشی، تربیت و هویت‌بخشی به فرزندان ایفا می‌کنند.

بازی و جنب و جوش کودکان، که مورد تأکید روایات اسلامی است، در خانه‌های بزرگ محقق می‌شود. خانه‌های آپارتمانی به واسطه تنگی فضا و غیراصولی بودن معماری نوعاً دارای آسیب‌های فراوانی نسبت به تربیت فرزندان دارند.

یکی از بزرگ‌ترین آسیب‌های آپارتمان‌نشینی فاصله اعضای خانواده از هم، فردی‌گرایی و مشغول شدن به وسایل ارتباطی الکترونیکی است. برای کاستن از این آسیب لازم است اعضای خانواده ساعاتی (و نه دقایقی) از روز را باهم باشند؛ مثلاً اگر قرار است فیلمی از تلویزیون تماشا کنند، در کنار هم و باهم این کار را انجام دهند. در مورد امام کاظم (علیه السلام) روایت شده است: «و كَانَ أَوْصَلَ النَّاسَ لِأَهْلِهِ وَرَحْمِهِ؛ امام کاظم بیشترین پیوند را با خانواده و خویشان خود داشت».^{۷۵}

یکی از آثار باهم بودن در خانواده کمک و یاری علمی و معنوی اعضای خانه به همدیگر است. وقتی باهم بودن را بیشتر تجربه کنند، می‌توانند کلمات حکمت‌آمیز و راه‌های رسیدن به معنویت را برای هم کنند. امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «لَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ يُورِثُ أَهْلَ بَيْتِهِ الْعِلْمَ وَ الْأَدَبَ الصَّالِحَ حَتَّى يَدْخُلَهُمُ الْجَنَّةَ [جمیعاً]؛ مؤمن همواره خانواده خود را از دانش و ادب شایسته بهره‌مند می‌سازد تا همه آنان را وارد بهشت کند».^{۷۶}

از آنجا که بسیاری از خانواده‌ها مجبور به زندگی در آپارتمان هستند، بهتر است والدین برای کاهش آسیب‌های جسمی و روحی آپارتمان‌نشینی به نکاتی توجه داشته باشند. بنابراین

توصیه ما به آنها این است که اجازه ندهند کودکان بدون محدودیت پای تلویزیون بنشینند و یا بازی رایانه‌ای انجام دهند. به آنها اجازه فعالیت بدنی و جست و خیز بدهند تا استخوان‌های محکم و قوی داشته باشند. متخصصان بیان می‌کنند که پدر و مادر در طی روز باید زمانی را به بازی کودکان اختصاص دهند و آنها را به نزدیک ترین پارک محل خود ببرند و خودشان برای بازی با بچه‌ها وقت بگذارند.

برای جبران کاستی‌های آپارتمان والدین می‌توانند کودکان را در کلاس‌های ورزشی ثبت نام کنند تا حداقل هفته‌ای ۳ بار کودک بتواند انرژی‌های خود را تخلیه کند. رفتن به کوه، فضاهای خارج از شهر و پارک‌های تفریحی هم در تربیت صحیح فرزندان نقش مهمی دارند. لازم است والدین با برنامه‌ریزی و گذاشتن وقت برای فرزندان خود شرایط را به گونه‌ای فراهم کنند که بچه‌ها دچار بی‌قراری و کم‌تحرکی نشوند و بتوانند توانمندی‌های خود را بروز دهند.

علاوه بر مسائل روحی و جسمی که باید آپارتمان نشینان برای آن در درون خانواده برنامه داشته باشند، ایجاد نمازخانه در خانه در روایات زیادی توصیه شده است. البته ایجاد نمازخانه به معنای اختصاص دادن اتاقی به این عنوان نیست، بلکه اختصاص دادن محلی در خانه مخصوص نماز خواندن است. امام صادق (علیه السلام) فرموده است: «إِتْخَذَ مَسْجِدًا فِي بَيْتِكَ: فِي قِسْمَتِي مِنْ خَانَةِ خَوْدِ مَكَانِي رَا بَرَى نَمَازَ غَزَارِدِنِ اِخْتِيَارِ كُنَيْدِ». در روایتی از ایشان به اختصاص اتاقی برای این منظور تصریح شده است: «أَنْتِي أَحَبُّ لَكَ أَنْ تَتَّخِذَ فِي دَارِكَ مَسْجِدًا فِي بَعْضِ بُيُوتِكَ». «وجود چنین فضا و مکانی در داخل آپارتمان احساس معنوی خوبی به اعضای خانواده به ویژه کودکان می بخشد که می تواند بسیاری از آسیب های روانی آپارتمان نشینی را برطرف کند.

و) برنامه هایی برای تقویت جسم و روح (۱) برنامه های معنوی

در آموزه های اسلامی وقتی انسان های با محیط های آسیب زایی مواجه می شوند، پاری گرفتن از صبر و معنویت توصیه می شود. هرچه آسیب زایی و مخاطرات بیشتر باشد، تکیه بر معنویت هم باید بیشتر باشد. بنابراین ساکنین آپارتمان ها که با آسیب های فراوانی مواجه هستند، لازم است برنامه های ثابت و منظمی در جهت معنویت افزایی خود و اعضای خانواده خود داشته باشند. این برنامه ها باید تنوعی از عبادت ها، دعاها و نماز های فردی تا

برنامه های معنوی جمعی را دربر بگیرد؛ چراکه برخی اوقات عبادت های جمعی و در برخی اوقات راز و نیازهای فردی گره گشا است. قرآن کریم می فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ!» ای کسانی که ایمان آورده اید، از شکیبایی و نماز یاری جوید، زیرا خدا با شکیبایان است»^{۷۸} در این آیه به مسلمانان دستور داده می شود تا در برابر حوادث سخت زندگی از صبر و نماز یاری بجویند. انسان اگر در میان مشکلات متعدد و حوادث ناگوار به قدرت نامحدود الهی متصل نباشد، متلاشی می شود. انسان مرتبط با خداوند در حوادث و سختی ها خود را نمی بازد. هرچه پرواز معنوی فرد بیشتر

باشد و بالاتر رود، دنیا و مشکلات آن کوچک تر می شود. در روایات می خوانیم که هرگاه کار سختی برای حضرت علی (علیه السلام) پیش می آمد، حضرت دو رکعت نماز می خواند. این سیره را بوعلی سینا نیز عمل می کرد.^{۷۹}

۲) برنامه های فرهنگی - مذهبی

داشتن برنامه هایی مثل حضور در مسجد، هیئت های هفتگی، پایگاه بسیج، کانون فرهنگی، کانون های قرآنی، جلسات قرآنی، جلسات مربوط به ساختمان و... علاوه بر اینکه صمیمیت را در بین اعضای مجتمع ها و بلوک های آپارتمانی بیشتر می کند، جامعه پذیری و مسئولیت پذیری افراد را در

قبال جامعه و محیطی که در آن زندگی می کنند را بالا می برد.

۳) ورزش

ورزش در آپارتمان‌ها از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است؛ چراکه با سلامتی انسان‌ها ارتباط تنگاتنگ دارد. کم تحرکی در آپارتمان‌ها باعث بسیاری از بیماری‌ها و آسیب‌های جسمی و روحی است. امام صادق (علیه السلام) توصیه فرمودند: «ولاتسمنوا تسمن الخنازیر للذبیح: از چاق شدن همانند خوک‌هایی که برای ذبح نگهداری می شوند، بپرهیزید». پیامبر اکرم (ص) فرمود: «المؤمن القوی خیر و أحب من المؤمن الضعیف؛ شخص با ایمان قوی و نیرومند از شخص با ایمان ضعیف بهتر و دوست‌داشتنی‌تر است».^{۸۱}

آپارتمان‌نشینان باید برنامه منظم ورزشی، جمعی یا فردی، داشته باشند. ورزش جمعی علاوه بر نشاط و صمیمیت بیشتری بین همسایگان ایجاد می کند، شرکت در ورزش‌های جمعی یا ورزش‌های فردی و یا برگزاری مسابقات ورزشی می تواند برای ساکنین بسیار مفید باشد.

دوم) اساسنامه آپارتمان نشینی^{۸۲}

از آنجا که آپارتمان محل سکونت افراد است و تمام اتفاقات و مراحل مختلف زندگی اعضای خانواده در همین محل شکل می گیرد، بهتر است که همه افراد برای ایجاد آرامش و آسایش بیشتر و در عین حال حفظ و ارتقای موقعیت اجتماعی و خانوادگی خود با قوانین اجتماعی مربوط به آپارتمان‌نشینی آشنایی کامل داشته باشند و در انجام و رعایت کامل آن بکوشند.

نکاتی که در اینجا یادآور می شویم گوشه‌ای از قوانین اجتماعی آپارتمان‌نشینی است. اگر این قوانین اجرا شوند بیشتر مشکلات و سختی‌های مجتمع‌نشینی حل می شود و تا حدودی آرامش و آسایش خانه‌های قدیمی را به ارمغان می آورد.

✓ لازم است بپذیریم که آپارتمان ملک شخصی ما نیست و به نسبت واحدهای موجود در مجتمع دارای شریک هستیم.

✓ ما تنها به میزان مالکیتی که در آن مجتمع داریم حق دخالت در امور و ارائه نظر داریم.

✓ بهتر است از همان ابتدای اقامت از کلیه حقوق خود در آپارتمان مطلع شویم. محل پارک اتومبیل و انباری خود را طبق سند شناسایی کنیم و از اشغال پارکینگ و انباری دیگران به هر دلیلی بپرهیزیم.

✓ مکان‌های عمومی آپارتمان مختص ما نیست و دیگران هم به همان نسبت حق استفاده دارند و هیچ کس حق تصرف مکان‌های عمومی را بدون رضایت و اجازه کامل سایر شرکا ندارد.

✓ گذاشتن کفش یا وسایل شخصی مانند گلدان، تابلو و غیره در راهروی آپارتمان و محل گذر سایر همسایه‌ها ممنوع است.

✓ صحبت کردن در راه پله‌ها یا از پنجره آپارتمان خلاف ادب و نزاکت است.

✓ ریختن آشغال در راه پله، حیاط و پارکینگ آپارتمان جایز نیست.

✓ هرگونه تغییر در نما و شکل ظاهری آپارتمان، ولو اینکه با هزینه خودتان باشد، باید با نظر سایر مالکین صورت پذیرد.

✓ پیش از برگزاری میهمانی و مراسمی که تا دیروقت طول می کشد و رفت و آمد و سروصدا افزایش می یابد باید تک تک همسایه‌ها را در جریان گذاشت و از آنها اجازه گرفت. در چنین مواقعی که همسایه شما را در جریان می گذارد و اجازه می گیرد بهتر است با روی خوش با او نهایت همکاری را داشته باشید.

✓ زمانی که قصد پختن غذا، نذری یا هر استفاده دیگری از آب، گاز و برق عمومی را دارید علاوه بر مسئولین ساختمان باید از تک تک همسایه‌ها اجازه بگیرید.

✓ اگر ناگزیر شدید از پارکینگ همسایگان استفاده کنید، از قبل با آنان هماهنگ نمایید و بدون اجازه اتومبیلی در پارکینگ دیگران پارک نکنید.

✓ در اوقات استراحت مانند ساعات پایانی شب، ظهرها و روزهای تعطیل از بازی بچه‌ها در پارکینگ و حیاط آپارتمان که منجر به آلودگی صوتی می شود جلوگیری کنید. در این زمان‌ها

صحبت کردن با صدای بلند در فضای آپارتمان خلاف ادب است.

✓ جابه‌جا کردن میز و صندلی یا هر وسیله دیگر و ضربه زدن به دیوارها موجب می‌شود تا همسایه های شما مورد آزار و اذیت قرار بگیرند. حتی الامکان از این کارها جلوگیری کنید یا در زمان مناسبی نسبت به انجام آن اقدام کنید.

✓ گذشت، همکاری و همراهی با همسایگان از بایسته‌های اساسی آپارتمان‌نشینی است.

✓ از امکانات رفاهی و عمومی آپارتمان به نحو احسن و با دقت استفاده کنید.

✓ از قوانین آپارتمان که به تصویب ساکنین و مسئولین رسیده است، پیروی کنید.

✓ شارژ و هزینه‌های ماهیانه خود را به موقع پرداخت کنید.

✓ نظافت آپارتمان را رعایت کنید.

✓ با همسایگان دعوا و جر و بحث نکنید.

✓ به اموال همسایگان خسارت وارد نکنید.

✓ بدون اجازه به وسایل دیگران دست نزنید و آنها را جابه‌جا نکنید، حتی اگر در مکان عمومی باشد.

✓ به همسایگان امر و نهی نکنید؛ آنها هم به اندازه شما از آن آپارتمان سهم دارند. اگر هم سهم‌شان کم‌تر باشد باز هم حق امر و نهی به آنها را ندارید.

✓ پشت سر همسایه‌ای غیبت نکنید و مسایل شخصی آنها را برای دیگر همسایگان بازگو نکنید.

✓ همیشه در جلسات عمومی آپارتمان شرکت کنید و هنگام حل مشکلات ساختمان عصبانی نشوید و جر و بحث و توهین نکنید.

✓ صدای دعوا و جر و بحث خانوادگی شما ممکن است به بیرون از واحدتان منتقل شود و به گوش همسایگان برسد که تأثیر بسزایی در آبرو و شخصیت خانوادگی شما خواهد داشت.

✓ از همسایه‌ها انتظار بی‌مورد و بیش از اندازه نداشته باشید.

✓ اوقات استراحت سراغ همسایه‌ها نروید.

✓ از ارائه اطلاعات خصوصی همسایگان به غریبه ها و افراد بیگانه خودداری کنید.

✓ هنگام ورود خروج، در اصلی ساختمان را ببندید.

✓ در مصرف انرژی عمومی آپارتمان صرفه جویی کنید.

✓ تمامی همسایگان حق این را دارند که کلید قفل‌های تمام مکان‌های عمومی از قبیل پشت بام، حیاط عمومی و موتورخانه و غیره را داشته باشند.

✓ نگهبان و سرایدار ساختمان باید به یک میزان به اعضای ساختمان سرویس دهی کند.

✓ هرگونه خرابی را باید فوراً به مسئول ساختمان اطلاع داد یا با هماهنگی او نسبت به تعمیر آن اقدام کرد.

سوم) نکاتی در مورد مسئولین ساختمان (مدیر یا هیئت مدیره)

✓ برای انجام بهتر کارهای آپارتمان و رفع مشکلات و نواقص و هماهنگی بین ساکنین، بهتر است که همسایگان از بین خود مسئول

یا مسئولینی را انتخاب کنند تا در اداره امور ساختمان فعالیت نمایند و قوانینی ایجاد نمایند و نظم و انضباط به وجود آورند.

✓ مسئول و مسئولین ساختمان بهتر است توسط مالکین آپارتمان برای مدت مشخصی تعیین شوند و بعد از اتمام دوره یا مجدداً کاندید و انتخاب می‌شوند یا اینکه جای خود را به همسایگان دیگری می‌دهند. زمان مناسب به سلیقه و تعداد شرکا بستگی دارد اما عرف، بین یک تا دو سال برای هر گروه است.

✓ مسئولین نباید علایق و سلیق شخصی خود را به اجبار به سایرین تحمیل کنند.

✓ تمام هزینه‌های ساختمان باید توسط مسئولین انجام بگیرد و در پایان هر ماه بیلان ماهانه که متشکل از تمام ریزپرداخت‌هاست، با محاسبه کل و سهم هر واحد در تابلو اعلانات نصب گردد.

✓ مسئولین باید مبلغ شارژ ماهانه را در جلسه‌ای عمومی در حضور کلیه شرکا به گونه‌ای تعیین کنند که به مستأجرین آپارتمان اجحاف نشود. به عبارت دیگر مستاجر نباید مبلغ اضافی برای پس انداز ساختمان پرداخت کند، چراکه او وظیفه‌ای در قبال پرداخت هزینه‌های عمومی و استهلاک چند ساله آپارتمان ندارد و لازم است که مسئولین به این نکته توجه کنند تا ناخواسته زیر دین مستأجران قرار نگیرند.

✓ مسئولین وظیفه دارند مشکلات و نواقص آپارتمان را پیگیری کرده، در رفع آن تلاش کنند.

✓ اگر مسئول ساختمان یک نفر است باید در

در زمان غیاب خود جانشین تعیین کند و تمام امور را به دست او بسپارد.

✓ مسئولین ساختمان حق دخالت در مسائل شخصی افراد را به هیچ عنوان ندارند.

✓ مسئولین حق قضاوت و تصمیم‌گیری در اختلاف عقیده و نزاع سایر همسایه‌ها ندارند. این کار باید از طریق مراجع قضایی صورت پذیرد.

✓ سایر همسایگان مکلفاند به قوانین صادره از سوی مسئولین احترام بگذارند و نهایت همکاری را با آنها داشته باشند.

✓ مدیران ساختمان نباید به گونه‌ای رفتار کنند که سایر همسایه‌ها احساس کنند آنها خود را برتر و ارشد می‌دانند. همسایه‌ها نیز باید قدر زحمات و دلسوزی‌های مسئولین را بدانند و به آنها احترام بگذارند.

فهرست منابع:

۱. فاضلی، نعمت‌الله، ۱۳۸۶، «مدرنیته و مسکن: رویکردی مردم‌نگارانه به مفهوم خانه، سبک زندگی روستایی و تحولات امروزی آن»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال اول، ش ۲، ص ۲۵-۶۳.
۲. ابراهیم‌زاده، عیسی و سرگزی، زینب، ۱۳۸۹، آپارتمان‌نشینی در شهرهای اسلامی و مشکلات فرهنگی ناشی از آن: مطالعه موردی شهر زاهدان، مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین‌المللی جغرافیدانان جهان اسلام (۲۰۱۰ ICIWG).
۳. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی (۱۳۸۲ ش)، تحف العقول، ترجمه: صادق حسن زاده، قم، انتشارات ال‌علی علیه السلام.
۴. ابهری حیدری، غلامرضا (۱۳۸۴)، برای خواب بهتر، قم، جمال.

۵. امینی، ابراهیم (۱۳۷۸)، آیین همسرداری، قم، انتشارات اسلامی.

۶. بولتن نیوز: آپارتمان‌نشینی و دگرگون شدن حریم‌ها در سبک زندگی اسلامی - ایرانی.

۷. پایگاه علمی تخصصی علوم اجتماعی اسلامی ایران: آپارتمان‌نشینی و سبک زندگی اسلامی، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۰۸/۰۱.

۸. تمیمی آمدی، عبدالواحد (۱۳۶۶ ش)، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، قم، دفتر تبلیغات.

۹. جمالی رشت‌آبادی، حسن، زندگی در آپارتمان قوانین و مقررات، ۱۳۸۵، http://refah.tehran.ir/Portals/0/doc/Apartment_Living.pdf

۱۰. جوادی املی، عبدالله (۱۳۹۳)، مفاتیح الحیات، قم، اسرام، ج ۱۷۹.

۱۱. خبرگزاری فارس: فنگ‌شویی یا بررسی ملین قرن بیست و یکم، تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۰۲/۱۳، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۰۸/۲۵.

۱۲. سایت تبیان: اسانسنامه آپارتمان‌نشینی، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۰۸/۱۲.

۱۳. سیدتزاز، سیدصادق، خرداد ۱۳۸۱، «جوان و جوان‌هویت»، مجله دیدار آشنا، ش ۲۴.

۱۴. سایت خبرگزاری دانشجو: صدرالدینی، زهرا، دیدگاه اسلام درباره تعداد فرزندان و جمعیت: تربیت نسل انقلابی به عنوان پشتوانه انقلاب، شعاری که به فراموشی رفته: مباحث پیامبر (ص) در قیامت به کثرت امت خود، تاریخ انتشار: ۱۳۹۱/۰۴/۲۴، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۰۹/۲۶.

۱۵. طبرسی، فضل‌بن حسن (۱۳۷۷)، تفسیر جوامع الجامع، ترجمه: مترجمان، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، ج ۲.

۱۶. طوسی، حسن، تهذیب الاحکام، تهران، دارالکتب الاسلامیه.

۱۷. عرب باقرانی، بهنام، ۱۳۹۲، بررسی نقش مساجد به عنوان ابزار مهندسی فرهنگی در سوما به اجتهاد، مجموعه مقالات اولین کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی، بوشهر، سفیران فرهنگی مبین، ج ۴.

۱۸. غفاری، محسن (۱۳۹۰)، آفات زبان، تهران، پیام آزادی، ج ۸.

۱۹. فصیحی، امان‌الله (۱۳۸۹)، تحلیل کارکردهای دین در جامعه سنتی و مدرن، قم، پژوهشکده باقرالعلوم.

۲۰. فعالی، محمدتقی (۱۳۹۳)، مسجد و سبک زندگی، قم، مرکز رسیدگی به امور مساجد.

۲۱. فلاح، محمدجواد (۱۳۹۳)، اخلاق همسایه‌داری و آپارتمان‌نشینی، تهران، کتاب نشر.

۲۲. قادری الاهدل، عبدالله احمد (۱۴۱۱ هـ ق / ۱۹۹۱)، دورالمسجد فی التریبه، جده، دارالمجتمع و التوزیع.

۲۳. قرآنی، محسن (۱۳۸۳)، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ج ۱۱.

۲۴. سایت تبیان: قرآنی، محسن، ساختمان و مسکن در اسلام، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۰۸/۱۵.

۲۵. قربانی، رحیم و همکاران، شاخص‌های معماری و شهرسازی اسلامی، تهران، مرکز بررسی‌های راهبردی ریاست جمهوری.

۲۶. کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ ق)، الکافی، تصحیح علی‌اکبر غفاری و محمد اخوندی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ج ۴.

۲۷. سایت همشهری آنلاین: کلهر، سینا، زندگی آپارتمانی، تاریخ انتشار: ۱۳۸۵/۰۶/۱۶، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۰۹/۱۹.

۲۸. علامه مجلسی (۱۴۰۶ ق)، روضة المتقین فی شرح من لا یحضره الفقیه، تصحیح: حسین موسوی کرمانی و علی‌پناه اشتهاردی، قم، مؤسسه فرهنگی اسلامی کوشانیور، ج ۲.

۲۹. علامه مجلسی (۱۳۹۱)، حلیة المتقین، ترجمه: آیت‌الله مکارم شیرازی، قم، انتشارات امیرالمؤمنین.

۳۰. محمدی ری‌شهری، محمد (۱۳۸۸)، میزان الحکمه، قم، مؤسسه دارالحدیث، ج ۱۰.

۳۱. معاونت اطلاع‌رسانی دارالحدیث (۱۳۸۲)، اینه یادها، قم، سازمان چاپ و نشر دارالحدیث.

۳۲. نمازی شاهرودی، علی (۱۳۷۵)، مستدرک سفینه البحار، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

۳۳. هروی ریاضی، متوجه (۱۳۸۹)، فرهنگ آپارتمان‌نشینی آیین همجواری، مشهد، به‌نشر.

۳۴. وزارت راه و شهرسازی و سازمان ملی زمین و مسکن، مطالعات بازنگری طرح جامع مسکن، سند راهبردی و چشم‌انداز کلان‌بخش مسکن در افق ۱۴۰۵.

۳۵. وسایل الشیعه، کتاب العشرة، ترجمه: محمد علی فارابی، به نقل از: سایت مرکز تعلیمات اسلامی واشنگتن:

http://ketaab.iec-md.org/AKHLAAQ/aadaab_moaasherat_maasoomaan_horre-aameli_04.html

۳۶. ویکی‌پدیا: مدخل فنگ‌شویی، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۰۹/۰۱.

۳۷. وزارت راه و شهرسازی و سازمان ملی زمین و مسکن، مطالعات بازنگری طرح جامع مسکن، سند راهبردی و چشم‌انداز کلان‌بخش مسکن در افق ۱۴۰۵.

۳۸. وسایل الشیعه، کتاب العشرة، ترجمه: محمد علی فارابی، به نقل از: سایت مرکز تعلیمات اسلامی واشنگتن:

۳۹. ویکی‌پدیا: مدخل فنگ‌شویی، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۰۹/۰۱.

۴۰. وزارت راه و شهرسازی و سازمان ملی زمین و مسکن، مطالعات بازنگری طرح جامع مسکن، سند راهبردی و چشم‌انداز کلان‌بخش مسکن در افق ۱۴۰۵.

۴۱. وسایل الشیعه، کتاب العشرة، ترجمه: محمد علی فارابی، به نقل از: سایت مرکز تعلیمات اسلامی واشنگتن:

۴۲. ویکی‌پدیا: مدخل فنگ‌شویی، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۰۹/۰۱.

۴۳. وزارت راه و شهرسازی و سازمان ملی زمین و مسکن، مطالعات بازنگری طرح جامع مسکن، سند راهبردی و چشم‌انداز کلان‌بخش مسکن در افق ۱۴۰۵.

۴۴. وسایل الشیعه، کتاب العشرة، ترجمه: محمد علی فارابی، به نقل از: سایت مرکز تعلیمات اسلامی واشنگتن:

۴۵. ویکی‌پدیا: مدخل فنگ‌شویی، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۰۹/۰۱.

۴۶. وزارت راه و شهرسازی و سازمان ملی زمین و مسکن، مطالعات بازنگری طرح جامع مسکن، سند راهبردی و چشم‌انداز کلان‌بخش مسکن در افق ۱۴۰۵.

۴۷. وسایل الشیعه، کتاب العشرة، ترجمه: محمد علی فارابی، به نقل از: سایت مرکز تعلیمات اسلامی واشنگتن:

۴۸. ویکی‌پدیا: مدخل فنگ‌شویی، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۰۹/۰۱.

۴۹. وزارت راه و شهرسازی و سازمان ملی زمین و مسکن، مطالعات بازنگری طرح جامع مسکن، سند راهبردی و چشم‌انداز کلان‌بخش مسکن در افق ۱۴۰۵.

۵۰. وسایل الشیعه، کتاب العشرة، ترجمه: محمد علی فارابی، به نقل از: سایت مرکز تعلیمات اسلامی واشنگتن:

۵۱. ویکی‌پدیا: مدخل فنگ‌شویی، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۰۹/۰۱.

۵۲. وزارت راه و شهرسازی و سازمان ملی زمین و مسکن، مطالعات بازنگری طرح جامع مسکن، سند راهبردی و چشم‌انداز کلان‌بخش مسکن در افق ۱۴۰۵.